

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

5. BASIM

KRİŞNAMURTI İÇ ÖZGÜRLÜK

Çeviri: İlhan Güngören

Ünlü Theosophy Derneği'nin Çocuk Mesih olarak dünyaya tanıtıp 1911 yılında İngiltere'ye getirttiği Krişnamurti (1895-1986) kendisine verilmek istenen bu rolü reddetti ve tüm yaşamını *insanların koşulsuz ve mutlak bir özgürlüğe ulaşmalarına yardımcı olmaya* adadı. Bu maksatla dünyanın dört bir yanında konuşmalar yaptı.

İngiltere'de Hampshire'da Brockwood Park'ta, Hindistan'da Benares'te Rajghat'ta ve Andhra Pradesh'de Rishi vadisinde ve gene Kaliforniya'da Ojai vadisinde Krişnamurti'nin öğretisi doğrultusunda eğitim yapan okullar açıldı.

Bu kitaptaki yazılar Krişnamurti'nin Hindistan'da öğrencilerle, öğretmenlerle ve analar babalarla yaptığı konuşmalarından oluşmaktadır.

KRİŞNAMURTI İÇ ÖZGÜRLÜK

Çeviri: İlhan Güngören

YOL
YAYINLARI

İlhan Güngören

Ankara Cad. Hoşagası İş Hanı 107/18

34410 Cağaloğlu - İSTANBUL

P.K. 30 - Yeşilköy - İstanbul

Tel. : (0212) 573 85 10 - (0212) 519 45 80

Faks : (0212) 527 87 93

B E Ş İ N C İ B A S I M

Yayın hakkı © Yol Yayınları 1988

ISBN 975 - 7569 - 23 - 2

Kapak düzeni: Ayşegül Tolgay

Birinci Basım : Mart 1988

İkinci Basım : Kasım 1989

Üçüncü Basım : Ekim 1993

Dördüncü Basım : Şubat 1996

Beşinci Basım : Temmuz 1998

Dizgi, Baskı, Cilt: ÖZGÜN AJANS

Klodfarer Caddesi Aksoy Han

No. 31/1 Çemberitaş - İstanbul

Tel. : 517 85 92

İÇİNDEKİLER

Önsöz	7
Kitapla İlgili Açıklama	14
1 Eğitimin Yararı	17
2 Özgürlük Sorunu	26
3 Özgürlük ve Sevgi	33
4 Kulak Verme Olayı	43
5 Yaratıcı Hoşnutsuzluk	51
6 Yaşam Bir Bütündür	60
7 Başarılı Olma Tutkusu	67
8 Düzenli Düşünme	76
9 Açık Zihinlilik	85
10 İç Güzellik	90
11 Uyum Sağlamak ya da Karşı Çıkmak	99
12 Kaygısızlıktan Gelen Güven	104
13 Eşitlik ve Özgürlük	113
14 Kendini Disiplin Altına Sokmak	120
15 İşbirliği ve Paylaşma	126

16	Zihnınızı Yenileyin	137
17	Yaşam Irmağı	143
18	İzleyen ve Farkeden Bir Zihin	151
19	Sevgi Çok Yalın Bir Şeydir	160
20	Kendini Zora Koşmadan Yaşamak	166

Ö N S Ö Z

İnsanın dramı, sanki başka türlü de olabilirmiş gibi görünmesine rağmen yaşamın tadına varamaması, yaşamın keyfini gereği gibi çıkaramamasıdır. Karmaşık, çelişkili düşünceler ve duygular arasında korkular ve kaygılar içinde bocalayan, ne istediğini, ne istemediğini tam olarak bilemeden tatsız bir yaşamı sürükleyip duran insanın bu durumu gerçekten acıklı... Ya da şöyle söyleyeyim: İnsan, kendi kendinden habersiz koşar adım ölümüne doğru yol alıyor. Sokrat, «Kendi kendini tanı» diye öğüt vermiş. Ne kadar güzel bir öğüt!.. Belki de insanın acıklı öyküsünü mutlu sona çevirebilecek tek çözüm de bu. Sokrat'tan beri bu öğüt bir çok kez yinelenmiştir. Ama bu konuda ayrıntıya girenler, uygulanabilirliği olan öneriler getirenler de parmakla sayılacak kadar az. «Kendi kendini tanı.» Peki ama nasıl? Bu olağanüstü işi nasıl yapabiliriz? İnsanın kendi kendini tanıması çok güç bir şey. Çünkü kendimizi tanımamıza engel olan, bu amaçla yasaklar koyan, güçlü toplumsal ve dinsel tabular var. Toplumun da, örgütlenmiş, kurumlaşmış dinin de bizden istediği belirli bir dinsel ve toplumsal modele benzemeye çaba harcamamız ya da belirli kalıplara kendimizi uydurmaya çalışmamızdır. Bunun yolu da kendini tanımak değildir elbette. Önemli olan modelin gerçek kimliğimize, asal yapımıza uyup uymadığına aldırmadan derinlerden gelen duygu ve düşüncelerimizi bastırarak, modeldeki kişiliği oynamaktır. Bu durumda, yapmamız gereken ne olduğumuzu, nasıl olduğumuzu, ger-

çek kimliğimizi araştırmak yerine ne olmamız, nasıl olmamız gerektiğini öğrenip yapma kişiliğimizi geliştirmektir.

Kuşkusuz bu koşullar altında bir kimsenin gerçek kimliğiyle kendi kendini tanıyabilmesi ve bu işin nas'ı yapılabileceğini başkalarına da öğretebilmesi için toplumsal ve dinsel modele baş eğmeyen bir isyancı olması gerekli. İşte yüzyılımızda böyle bir isyancı yaşadı ve çağdaş insanın düşünce ve davranışlarında ya doğrudan, ya da dolaylı olarak derin izler bıraktı. Krişnamurti'ydi bu büyük öğretmenin ya da isyancının adı.

Krişnamurti Mayıs 1895'de Hindistan'ın güneyinde Madras yörelerinde doğdu. Bir brahman ailenin sekizinci çocuğuydu. Tanrı Krişna'ya bir saygı gösterisi olarak adını Krişnamurti koydular. Altı yaşındayken anasız kaldı. 1904 yılında küçük kardeşi Nityananda'yla birlikte sokakta oynarken «Theosophy Derneği»nin Hindistan'da Adyar'daki başkanlarından birinin ilgisini çekti ve kardeşi Nityananda'yla birlikte derneğin genel başkanı Mrs. Annie Besant'a tanıtıldı. Annie Besant gerek Krişnamurti'nin gerek küçük kardeşinin olağanüstü niteliklerinden öylesine etkilendi ki onların eğitimini üstlendi ve eğitimlerini sürdürmeleri için onları Londra'ya göndertti.

Bu yıllarda «Theosophy Derneği»nin önderleri «Doğu Yıldızı» gizemci örgütünü kurdular. Örgütün amacı bir kuratıcı, bir mesih bekleyişi içinde olan tüm dünyanın gizemcilerini bir araya getirmektir. Henüz 15 yaşında olan Krişnamurti örgütün başkanlığına getirildi. Örgütün düşüncelerini yayan «Yıldız Dergisi» adında bir de süreli yayını vardı. Örgütün dünyanın dört bir yanında ki yandaşlarıyla bağlantısını bu dergi sağlıyordu.

«Theosophy Derneği» 1875 yılında Amerika'nın ayrılık savaşı gazilerinden bir ispiritizmacı Albay Alcott'la gene ispiritizmacı ve gözbağcı Rus asıllı Mme. Blavatsky tarafından Londra'da kurulmuş, 1882 yılında hızla gelişen derneğe Madras yakınında Adyar'da bir merkez daha eklenmişti. «Theosophy Derneği» Hristiyan doğaüstücülüğünü yetersiz bulup doğaüstücülükle Hinduizm'de ve Budizm'de ye-

nilikler arayanları, Hıristiyan doğaüstücülüğüyle Doğu doğaüstücülüğü arasında bir sentez oluşturmaya çalışanları bir araya getirdi.

Önceleri İngiltere'de özgürlükçü akımın ve özellikle kadın özgürlüğü akımının ve işçi partisinin doğuşunu hazırlayan sosyalist Fabian derneğinin önderlerinden olan, Bernard Shaw'un yakın arkadaşı Annie Besant, Mme Blavatsky'nin «Gizli Öğreti» adlı kitabını okuduktan sonra «Theosophy Derneği»ne girdi ve 1907 yılında derneğin başkanlığına seçildi ve öldüğü 1933 yılına kadar başkanlığını sürdürdü. Hindistan'ın bağımsızlığının savunucularından ve Nehru'nun yakın arkadaşlarından biriydi.

İşte Krişnamurti'ye verilmek istenen eğitim, derneğin genel politikasına uygun doğaüstücü bir eğitimdi. Krişnamurti'yi bir kurtarıcı, bir mesih olarak yetiştirmeye çalışıyorlardı.

Bu yıllarda Krişnamurti ilk kitabını yazdı. Kitabın adı «Ustanın Dizinin Dibinde»ydi. Mrs. Besant kitaba yazdığı önsözde «Bu kitabın Krişnamurti'nin dünyaya sunduğu ilk armağan olduğunu yazıyordu. İşte Krişnamurti'nin bu ilk kitabından alınmış bir cümle: «Kör inanç dünyanın en büyük felaketlerinden biridir. İnsanın kendini kesinlikle kurtarması gereken bir köstektir.» Gördüğünüz gibi Krişnamurti daha 14 yaşında ahmaklığa karşı isyanını başlatmıştı. Gene aynı kitaptan alınan başka bir cümle: «Çocukluğunu unutan ve çocuklara sevgi duymayan bir öğretmen ne çocukları eğitebilir ne de çocuklara yardımcı olabilir.»

Bu yıllarda konuşmalar yapmaya başlamıştı. Bu konuşmalar giderek artan bir kalabalık tarafından izleniyordu ve gizemci Doğu Yıldızı örgütünün yayın organı olan «Yıldız» Dergisinde genişlemesine bu konuşmalar söz konusu ediliyordu.

1911 yılında 16 yaşındayken «Eğitimin Hizmetinde» adlı bir kitap daha yazdı. O yıllarda Londra'da Birinci Dünya Savaşı'yla noktalanmış gergin bir siyasi ortam yaşanıyordu. Bu konudaki kişisel sorumluluğunun bilinciyle yazdığı bu kitaptan işte bir cümle: «Bir cinayet çok sayıda insan ta-

rafından birlikte işlense de cinayet olma niteliğini yitirmez.»

Ne var ki Krişnamurti'nin yazıp söyledikleri onu eğitmiş olanların, ondan evrensel bir kurtarıcı, bir mesih olmasını, ondan Theosophy Derneğinin doğüstü görüşlerini paylaşmasını isteyenlerin bekledikleri sözler, yazılar değildi. Onu bir isyancı olarak nitelediler. Krişnamurti de çeşitli yazılarını bir araya getiren «Özgün Yaşam» adlı kitabında şöyle yazıyordu: «Herşeye isyan ediyorum. Başka insanların kendilerini üzerimde yetkili saymalarına, başkaları tarafından eğitime, başkalarının bildiklerini bana kabul ettirmeye çalışmalarına isyan ediyorum. Kendim bulmadıkça hiçbir şeyi gerçek olarak kabul etmiyorum. Başkalarının benden farklı düşüncelerine karşı değilim ama onların bana düşüncelerini, yaşamla ilgili görüşlerini zorla kabul ettirmeye çalışmalarına katlanamıyorum. Daha küçük bir çocukken de isyancıydım. Hiçbir düşünce beni doyurmuyordu. Dinliyor, izliyor ama bir yandan da sözlerin aldatmacasının ardındaki gerçeği arıyordum».

1919'da Paris'e gitti Sorbonne Üniversitesine yazıldı. Fransızca ve Sanskritçe derslerini izledi. Sonra Hindistan'a gitti. 1922 yılında küçük kardeşi Nityananda'yla Kaliforniya'ya gittiler ve hasta olan Nityananda'nın kendini toplayıp iyileşmesi için orada kaldılar. Bol bol meditasyon yapıp gerçeği aradılar.

1924 yılında Hollandalı bir soylu, Baron Van Pallandt Hollanda'nın kuzeydoğusunda, Ommen'de Eerde şatosunu geniş topraklarıyla birlikte Krişnamurti'ye armağan etti. Krişnamurti 1926 yılından başlayarak savaş yılları dışında her yıl üç yaz ayını burada geçirmiş ve binlerce kişiye burada konuşmalar yapmıştır.

Krişnamurti'nin Hindistan'da olduğu bir sırada Nityananda'nın Kaliforniya'da ölümü Krişnamurti'yi fazlasıyla etkiledi. Sanki Nityananda'nın ölümünden sorumlu olan kendisiymiş gibi bir suçluluk duygusuna kapırdı kendini. Çok mutsuz oldu. Giderek «Theosophy Derneğine de duygularıyla düşünceleriyle yabancılaşıyordu. 3 Ağustos 1929

günü «Doğu Yıldızı» gizemci örgütünü feshetti. Örgütün üyelerinden çoğu Krişnamurti'nin sözlerinin derin anlamını özümlemeden yalnızca ona tapıyorlar, onu mesih olarak kabul ediyorlar ve böyle yaparak tutsaklıklarına bir tutsaklık daha eklemiş oluyorlardı.

Fesih demecinde şöyle diyordu: «Gerçek, yolu da, sınırları da, koşulları da olmayan bir ülkedir. Gerçeğe götüren hiçbir yol, hiçbir din, hiçbir mezhep yoktur. Benim düşüncem budur ve bunda ısrarlıyım. Gerçek bazan insana kendiliğinden gelir. Gerçek örgütlenemez ve örgütlenmemelidir de». Sonra sözlerini şöyle sürdürüyordu. «Sizler on sekiz yıldan beri dünyayı kurtaracak, sizin yüreklerinizi şenlendirecek, sizi tutsaklıktan kurtaracak bir öğretmen bekliyordunuz. Bunun için örgütlendiniz. Böyle bir inanç sizin yaşamınızdaki yararsız şeyleri silip götürdü mü? Sizi daha ergin ve daha özgür mü yaptı? Şimdi başka bir örgüt kurup bir başkasının gelip sizi kurtarmasını bekleyebilirsiniz. Kendinizi içine kapatmak için yeni kafesler örmeniz beni ilgilendirmez. Benim tek istediğim insanların mutlak ve koşulsuz bir özgürlüğe ulaşmalarına yardımcı olmaktır.»

Örgütün binlerce üyesi, dünyanın dört bir yanında konferans salonları, 12 ayrı dilde yayınları vardı. Kısacası örgüt herşeyden önde önemli bir ticari girişimdi. Örgütü feshedebilmek olağanüstü güçlü bir kişiliği gerektiriyordu ve kuşkusuz bu nitelikler Krişnamurti'de vardı. Bundan sonra özellikle Theosophy'ciler olmak üzere çevresinde izdeşler istemedi. Daha doğrusu izdeşlerini örgütlemeyi hiçbir zaman düşünmedi. Theosophy Derneğiyle her türlü bağını kopardığı gibi hiç bir dinle, Hint geleneği de içinde olmak üzere hiç bir gelenekle, hiçbir felsefe veya düşünce akımıyla düşünsel bir bağlantı içine girmedi. Düşüncelerinde özgür kalabilmeyi tek amaç olarak benimsedi. Buna rağmen Krişnamurti'nin öğretisiyle Zen Budizm arasında bazı önemsiz farklar dışında büyük bir benzerlik olduğu da ikisi arasında bir karşılaştırma yapanlar tarafından kolaylıkla farkediliyor. Buna karşın Krişnamurti'nin bu konuda söyledikleri şunlar: «İster Zen, ister Hinduizm ya da Hiris-

tiyanlık olsun tüm sistemler lakırdı kalabalığı'ndan başka bir şey değildir. Bir sisteme, bir yöntem, bir mantra'ya bağlanan kinse gerçeğin ne olduğunu, nerede olduğunu göremez. Ancak bu sözleriyle Krişnamurti olasılıkla Japonya'da Zen Budizm'in kurumlaşmış, belirli bir törensele bağlanmış manastır düzenine karşı çıkmış oluyordu. Yoksa Özünde, T'ang döneminde Çin'de ortaya çıktığı biçimiyle bir düşünce sistemi değil, bir koşullanmalardan bağımsızlaşma, bir özgürce yaşama sanatıydı Zen. İşte bu anlayıştaki Zen'le Krişnamurti arasında özdeşlik olduğu yadsınmaz.

Krişnamurti 1930 yıllarından sonra konuşmalarını yapmak için bir kıt'adan ötekine dolaşmaya başladı. Önce'eri üç ayrı merkezde belirli aralıklarla konuşmalar yapıyordu. Bu merkezleri şöyle sıralayabiliriz: Kaliforniya'da Ojai, Hollanda'da Ommen ve Hindistan'da Benares. 1934'de Yeni Zelanda'da Auckland'da, 1935-1936'da Güney Amerika'da konferans turları yaptı. 1938 yılında Amerika'daydı ve savaş yıllarında orada kaldı. Savaş süresince konferanslar düzenlemesine, halka açık konuşmalar yapmasına izin verilmedi. Ancak 1944 yılında Kaliforniya'da Ojai'de konuşmalar yapmaya yeniden başlayabildi. Sonra Hindistan'da, Londra'da, Paris'te konuşmalar yaptı. 1950 yılında Paris'te Pasteur Enstitüsünde ve Sorbonne Üniversitesinin büyük amfisinde bir dizi konferans verdi.

1961 yılından başlayarak Avrupalı hayranlarının isteği üzerine İsviçre'nin Berne Kantonunda bir dağ köyü olan Saanen'de her yıl üç hafta süreyle tartışmaya açık konuşmalar yapmaya başladı. Bir yandan da her yıl üç ayını Hindistan'a, üç ayını Hollanda'ya ayırıyordu. Bunun yanında bazan Paris'te, Londra'da, Amsterdam'da, Roma'da, Porto Rico'da konuşmalar yapıyordu. 1968 sonbaharında Amerika'nın önemli üniversitelerinde konuşmalar yaptı. Bunlar arasında Yale ve Berkeley'i sayabiliriz. Kuşkusuz 1968'lerde öğrenci hareketlerinde yakılan özgürlük ateşini tutuşturanlardan biriydi Krişnamurti. 1969 yılında İngiltere'de sürekli bir merkez oluşturmak için Brockwood Park malika-

nesi satın alındı. Krişnamurti yaşamının sonuna kadar insanların gözlerinin bağlarını, ayaklarının kcs'eklerini çözmek için daha 14, 15 yaşında bir çocukken bir kutsal görev olarak başlattığı girişimini sürdürdü. 1986 yılının 24 Şubat günü öldü. Bir yüzyıla yaklaşan yaşamı boyunca yaptığı konuşmaların çoğu kitap biçiminde yayınlanmıştır.

Kuşkusuz Krişnamurti'nin öğretisi Annie Besant'ın beklentilerine karşılık vermemişti ama gene de insan Annie Besant geleceğin evrensel öğretmenini, bulduğunu sandığı zaman gerçekten yanılmış mıydı diye düşünmekten kendini alamıyor.

Ocak 1988

İlhan Güngören

KİTAPLA İLGİLİ AÇIKLAMA

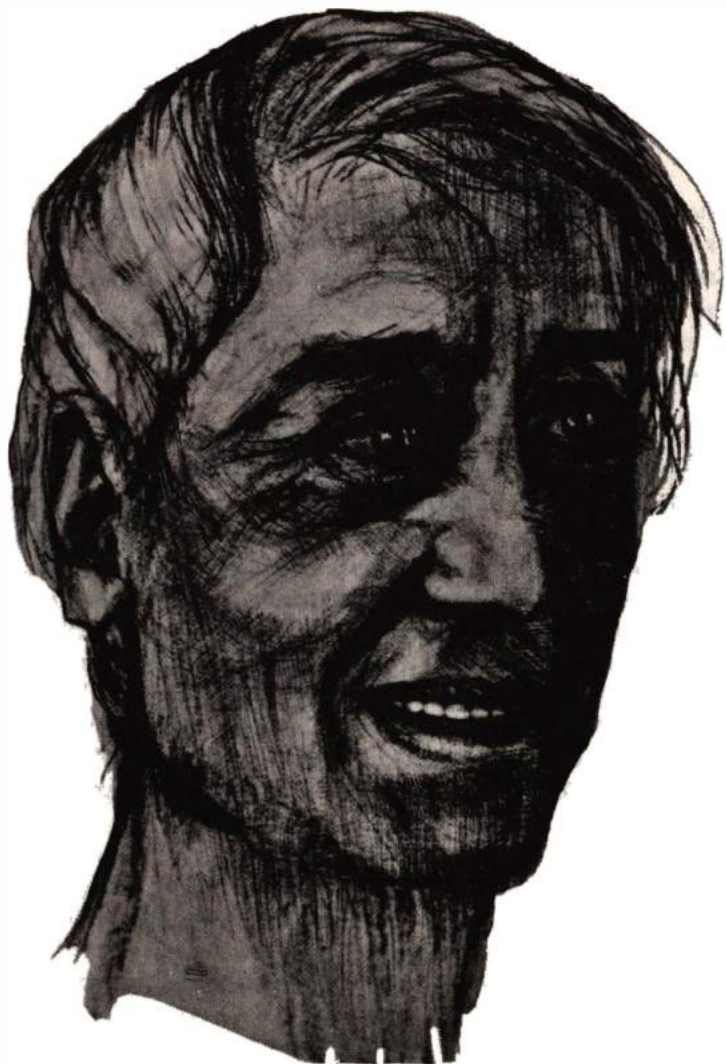
İster herhangi bir kimseyle yaptığı konuşma olsun, ister güneş batışının betimi, ister kalabalık bir toplulukla yapılan bir sohbet olsun Krişnamurti'nin söyledikleri sanki yalnız karşısındakiler için değil de, dün de bugün de yarın da kendisini dinleyecek ya da okuyacak herkes için söylenmiş gibi geliyor insana ve dünyanın dört bir yanında onu dinlemek isteyen insanlar da var. Çünkü söylediklerini tam bir yansızlıkla söylüyor, söyledikleri dünyanın her yeri için geçerli ve son derece etkileyici bir biçimde insanlığın temel sorunlarıyla ilgili.

Bu kitapta ki konuşmalar 1960'lı yıllarda Krişnamurti'nin Hindistan'da öğrencilerle, öğretmenlerle ve analar ve babalarla yaptığı konuşmalardan oluşmaktadır. Ama bu konuşmalardaki derin içgörü ve yalınlık her çağda, mesleği ya da yaşamda seçtiği yol ne olursa olsun düşünmesini bilen tüm insanlara çok şey anlatmaktadır. Krişnamurti o kendine özgü nesnellikle kültürümüz, eğitimimiz, dinimiz, siyasi görüşlerimiz ve geleneğimiz demekten hoşlandığımız deyişleri inceliyor, hırs ve tutku gibi, doymazlık, kıskançlık ve gıpta gibi, güvenlilik isteği, mevki tutkusu gibi konulara aydınlatıcı açıklamalar getiriyor ve bütün bunların insan topluluklarını çöküntüye götüren nedenler olduğunu savunuyor. Krişnamurti'ye göre gerçek kültür ne bir yetiştirme, ne bir öğretim, ne özel bir yetenek ya da deha işidir. Ama kendi sözleriyle, «Zamanın akışı içinde zamansızlık boyutunu, gerçeği, Tanrı'yı, mutluluğu bulmaktır.»

Bu oluşumu otorite sahibi kimseler, gelecek ya da korku önlerse o kimse ne kadar üstün yetenekte bir kimse olursa olsun, gerileme ve yozlaşma içine düşer. Hiç ödün vermeyen bir doğrulukla bu kitaptaki konuşmalarında Krişnamurti davranışlarımızdaki, kurumlarımızda ki yanlışlarımızı yüzümüze vuruyor. Söylediklerinin üzerimizde derinlere işleyen bir etkinliği olacağı kesin.

Kitapta arada bir gecen, Guru, sannyasi, pu'a, ve mant-ram sözcükleri olduğu gibi karşılıkları verilmeden kullanılmıştır. Burada bu sözcüklerin anlamları açıklanmıştır. Guru: Manevi gelişme için yol gösteren bir önder, bir öğretmen; Sannyasi: Hindu törelerine göre dünyadan el etek çekmiş bir keşiş; Pu'a: Hindu dininde ibadetle ilgili törensel uygulamalar; Mantram: Kutsal bir söz, dize, dur ya da ilâhi.

Bu kitaptaki konuşmalar A.B.D.'de yapılan baskısında «Think on These Things» adıyla yayınlanmıştı. İngiltere baskısında kitaba «This Matter of Culture» adı verilmişti. Kitabın içeriğine daha uygun düstûrû aôrûsûyle Türkçe baskısında adı «İç Özgürlük» olarak değiştirilmiştir.

Krişnamurti (1895 - 1986)

EĞİTİMİN YARARI

Acaba hiç eğitimin anlamını şöyle bir düşündüğünüz oldu mu? Neden okula gidiyoruz? Neden bazı konular bize öğretiliyor? Neden sınavlardan geçiyor, daha iyi dereceler almak için yarışıyoruz? Bu eğitim denen şeyin amacı nedir? Neye yarar eğitim? Gerçekten önemli sorular bunlar. Yalnız öğrenciler için değil, analar babalar, öğretmenler, bu dünyayı seven herkes için de önemli sorular bunlar. Eğitilmenin yorgunluğuna, sıkıntısına katlanmamızın nedeni ne? Bütün bu çabalar bir takım sınavlardan geçip bir iş sahibi olmak için mi? Yoksa eğitimin işlevi daha biz gençken yaşamı bütün boyutlarıyla anlamamıza yardımcı olmak mı? Bir iş sahibi olup geçimini sağlamanın gerekliliği tartışma götürmeyecek kadar açık. Ama hepsi bu mu, bu kadar mı? Yalnız bunun için mi eğitiliyoruz? Kuşkusuz yaşam yalnızca bir iş, bir görev sahibi olmaya indirgenemez; Yaşam son derece olağandışı, kapsamlı ve derin bir şey. Büyük bir giz. Biz insanların da içinde bir katkısı olan çok geniş bir alan. Kendimizi yaşama yalnızca bir geçim sağlamak kaygısıyla hazırlarsak yaşamın asıl, konusunu gözden kaçırmış olabiliriz. Yaşamı anlamak, sınavlara hazırlanmaktan, matematikte, fizikte, ya da bilmem hangi derste bilgili, becerili olmaktan çok daha önemlidir.

Onun için ister öğretmen olalım, ister öğrenci, kendi-

mize şu soruları sormalıyız: •Niçin eğitiyoruz, ya da eğitiyoruz? Şu yaşam denen şeyin anlamı nedir?• Yaşam gerçekten olağandışı birşey. Kuşlar, çiçekler, dal budak sarmış ağaçlar, gökler, yıldızlar, içlerinde balıkların oynadığı ırmaklar... İşte bütün bunlar yaşam... Yaşam zenginlik ve yoksulluk, toplumlar, ırklar, uluslararası savaşlar, yaşam derin düşüncelerimiz; yaşam din adını verdiğimiz şey; bir yandan da zihnimizdeki en ince, en gizli şeyler, kıskançlıklar, istekler, tutkular, korkular, başarılar, kaygılar... Yaşam bütün bunlar ve daha da pek çok şey. Ama biz, genellikle yaşamın ancak bir küçük köşeciğini anlayacak biçimde hazırlanıyoruz. Bir takım sınavlardan geçiyoruz, bir iş buluyoruz, evlenip çoluk çocuk sahibi oluyoruz, ondan sonra da giderek daha çok makineleşiyoruz, yaşamın karşısında kaygılı ve ürkek oluyoruz. İşte bunun için eğitimin işlevi bütün yaşam sürecinde bize yardım etmek olmalı. Eğitim bizi yalnızca yapabileceğimiz uygun bir iş için hazırlamakla yetinmemeli.

İlerde büyüüp yetişkin birer erkek ya da kadın olduğunuz zaman sizi ne bekliyor, hiç düşündünüz mü? Hiç büyüyünce ne yapacağınızı düşündünüz mü? Büyük bir olasılıkla evleneceksiniz ve daha ne olduğunu anlamadan ana baba olacaksınız, ondan sonra da ya bir işe, ya mutfağa bağlanıp yavaş yavaş bu dünyadan göçüp gideceksiniz. Yaşamınız bu kadarlık mı olmalı? Hiç bu soruyu kendinize sordunuz mu? Sormanız gerekmez miydi? Eğer aileniz varlıklısıyla oldukça iyi bir geleceği güvence altına aldınız demektir. Babanız size rahat bir iş verebilir ya da zengin birisiyle evlenebilirsiniz, ama gene de yaşlanıp kocayacaksınız, çöküp bu dünyadan göçüp gideceksiniz.

Eğitim yaşamın bütün ince yanlarıyla olağanüstü güzelliğiyle, acısıyla, sevinciyle geniş kapsamını anlamamıza yardımcı olmazsa bir şeye yaramıyor demektir. Üniversiteler bitirebilir, lisans üstü çalışmalar yapıp bir çok dereceler, ünvanlar da alabilirsiniz, ya da çok iyi bir iş bulabilirsiniz; ama, ya sonrası?.. Eninde sonunda ilgileri daralmış, körelmiş, bıkın ve ahmak biri olup çıkacaksınız. Öy-

leyse bunların yararı ne? Onun için daha gençken yaşamın ne olduğunu, kapsamını araştırmanız gerekmez mi? Eğitimin asıl görevi bütün bu sorulara yanıt arayan aklınızı geliştirmek, işletmek olmalı. Siz de böyle düşünmüyor musunuz? Aklın ne olduğunu biliyor musunuz? Kuşkusuz akıl özgürlük içinde hiç bir korkuya kapılmadan, belirli bir kalıba girmeden, gerçek olanı, doğru olanı bulmamızı sağlayan yetenektir. Bir kere kendinizi korkuya kaptırdınız mı aklınızı kullanamazsınız. Kafanıza giren istekler, tutkular, dolaylı bir biçimde, akıllıca düşünüp doğru yarlara varmanıza engel olur.

Siz daha henüz gençken korkusuz bir ortamda yaşamın ne denli önemli olduğunu anlamalısınız. Çoğumuzun yaşlandığımız zaman içimizi korku kaplıyor. Yaşamaktan korkuyoruz, işimizi kaybetmekten korkuyoruz, karımızdan ya da kocamızdan korkuyoruz, komşuların ne diyeceğinden korkuyoruz, ölmekten korkuyoruz. Ya şöyle, ya da böyle hepimizin korktuğu bir şey var. Korkunun olduğu yerde de akıl çalışmıyor. Daha siz henüz gençken korkunun yerine özgürlüğün olduğu bir ortamda yetişmenin yolunu aramalısınız. Her istediğini yapma özgürlüğü değil, ama yaşamı bütünlüğü içinde anlama olanağı veren özgür bir ortam. Yaşam gerçekten çok güzel bir şey, bizim onu soktuğumuz rezil kılıkla hiç bir ilişkisi yok. Onun zenginliğini, derinliğini ve güzelliğini ancak başkaldırdığınız, içten içe isyan edip herşeye karşı çıktığınız zaman anlayabilirsiniz. Kurumlaşmış dine, geleneğe, çağımızın kokuşmuş toplumuna karşı çıktığınız zaman anlayabilirsiniz. Ancak böylece, bu yolla, kendi çabanızla doğru olanı bulup anlayabilirsiniz. Taklit etmek, benzetmek değil, bulmak, keşfetmek... İşte eğitim budur. Toplumun buyruklarına, ana babanızın öğretmeninizin size söylediklerine uymak çok kolaydır. Yaşamın kolay ve güvenli yolu budur. Ama buna yaşamak diyebilir misiniz? Çünkü bu yol korkunun yoludur. İnsanı yozlaşmaya ölüme götürür. Yaşamak insanın doğru olanı kendi çabasıyla bulmasıdır. Bunu da ancak özgür olduğunuz zaman yapabilirsiniz.

Ama sizi böyle bir şey yapmaya özendirip isteklendirmiyorlar; kimse sizi soru sormaya cesaretlendirmiyor. Tanrının ne olduğunu kendi kendinize bulmanıza izin vermiyorlar. Eğer bir kere karşı çıkmaya başlarsanız bütün uydurma, düzmece şeyler için bir tehlike olacağınızdan korkuyorlar. Ananız da babanız da, toplum da sizin güven içinde yaşamanızı istiyorlar. Siz de güven içinde yaşamak istiyorsunuz. Güven içinde yaşamak benzemeye, uymaya çalışarak, yani korku içinde yaşamak demektir. Elbette eğitimin görevi her birimizin özgürce, korkmadan yaşamamıza yardımcı olmaktır. İçinde korkunun olmadığı bir ortam yaratmak sizin olduğu kadar öğretmenin, eğitimcinin de üstünde durup derinlemesine düşünmesini gerektiren bir konu.

Bunun ne demek olduğunu düşünebiliyor musunuz? Korkunun olmadığı bir ortam yaratabilmek ne kadar olağanüstü birşey. Kesinlikle böyle bir ortam yaratmalıyız, çünkü dünya ardı arkası kesilmeden bir savaştan ötekine sürüklenip duruyor; dünya güçlü olmak, öteki insanlara hükmetmek tutkusunda olan politikacıların, avukatların, polislerin, askerlerin dünyası; hepsi üstün bir durum elde etmek için çırpınan tutkulu erkeklerin ve kadınların dünyası. Sonra arkalarına az ya da çok sayıda yandaş takmış sözümona ulu kişiler, dinsel önderler, *guru*'lar da var. Onlar da güçlü olmaya, hükmetmeye, bu dünyada ya da öteki dünyada üstün bir durum elde etmeye çalışıyorlar. Görüyorsunuz ya bu dünya çılgınların dünyası, herşey karma karışık. Komünist kapitalistlerle, sosyalist her ikisiyle de savaşıyor; herkes bir başkasına karşı; güvenli bir yere, üstünlük sağlayıp, hükmedebileceği ya da rahat edebileceği bir yere ulaşmaya çabalıyor. Dünya birbirine zıt inançlar, kastlar ve sınıfsal farklılıklarla, birbirinden ayrılmış uluslarla, ahmaklığın ve acımasızlığın bin bir çeşidiyle bölünüp parçalanmış. İşte sizin uyum sağlamak için eğitildiğiniz dünya böyle bir dünya. Siz bu felaketler dünyasının düzeneine ayak uydurmaya, özendirilip isteklendiriliyorsunuz:

Ananız babanız sizden böyle yapmanızı istiyor, siz de uy-
mak istiyorsunuz.

Şimdi düşünelim, eğitimin görevi yalnızca bu kokuş-
muş toplumsal düzenin örneklediği kalıplara uyum sağla-
manıza yardımcı olmak mı, yoksa size özgürlük-kazandır-
mak mı? Yeni bir dünya, değişik bir toplum yaratmak için
özgürlük içinde büyümenizi sağlamak mı? Biz bu özgürlü-
ğü gelecek için değil, hemen şimdi için istiyoruz. Yoksa he-
pimiz yok olabiliriz. Hemen bir özgürlük ortamı yaratma-
lıyız ki özgürce yaşayıp doğrudan kendimiz neyin doğru,
neyin yanlış olduğunu bulabilelim, dünyayı göğüsleyip an-
layabilelim, şu rezil dünyaya uyum sağlamaya çalışmak
yerine içten içe, derinlemesine ruhsal bir başkaldırı, süre-
kli bir isyan içinde olalım. Ancak böyle bir başkaldırı, sü-
rekli isyan içinde olanlar neyin doğru, neyin gerçek oldu-
ğunu bulabilirler. Çevrelerine uyum sağlayarak bir gele-
neği izleyen kimseler bunu yapamazlar. Ancak sürekli so-
ru sorarak, sürekli gözlemleyerek, sürekli öğrenerek gerçe-
ği, Tanrıyı ve sevgiyi bulabilirsiniz. Ama korkuyorsanız so-
ru soramazsınız, gözlemleyip öğrenemezsiniz. Onun için
eğitimin işlevi insanın düşünme gücünü, insanca ilişkileri-
ni ve sevgiyi yok eden korkuyu içimizden de dışımızdan
da silip atmamızda bize yardımcı olmaktadır.

*Soru: Herkes başkaldırırsa, dünyada düzen diye birşey
kalır mı? Böyle olunca herşey alt üst olmaz mı?*

Krişnamurti: Önce soruyu iyice anlamaya çalışalım. So-
ruya yanıt beklemeden önce soruyu iyice anlamak son de-
rece önemlidir. Soru şu: Eğer herkes başkaldırırsa dünya-
da düzen diye bir şey kalıp kalmayacağı. Günümüz toplu-
mu öyle mükemmel bir düzen içinde mi ki eğer herkes baş-
kaldırırsa bu mükemmel düzenin bozulması söz konusu ol-
sun? Herşey mükemmel ve kusursuz mu? Hiçbir bozukluk
yok mu? Herkes mutluluk içinde dolu dolu, refah içinde mi
yaşıyor? İnsan insana düşman değil mi? Hırslar ve acıma-
sız bir rekabet dünyayı yönetmiyor mu? Öyleyse zaten dün-

yada düzen diye birşey yok demektir. Önce bunu anlamalıyız. Üzerinde düşünüp tartışmadan bunu düzenli bir toplum olarak kabul etmemelisiniz. Kendinizi lakırdılarla uyutmayın. İster Avrupa ya da Amerika'da, ister Rusya'da olsun dünya iyiye gitmiyor, herşey giderek kötüleşiyor. Eğer herşeyin kötüye gittiğini görüyorsanız önünüzde yapmanız gereken bir şey var demektir. Bu da, bu soruna acele bir çözüm aramaktır. Yapmanız gereken şey konusundaki seçiminiz de son derece önemlidir. Siz bir Hindu veya Budist, Hristiyan yahut komünist olarak bir çözüm yolu ararsanız yolunuz çok sınırlıdır ya da bu sınırlar içinde bir çözüm yolu yoktur. Ancak hiçbir sınır koymadan, tam bir çözüm bulabilmeniz için yüreğinizde korku diye birşey olmaması gerekir. Ancak bir Hindu, bir komünist, bir kapitalist olarak düşünmediğiniz, yalnızca kopuksuz, bölüntüsüz bir bütün, bir insan olarak düşündüğünüz zaman bir çözüm yolu bulabilirsiniz. Siz sahip olma, üstün olma tutkusu üzerine düzenini kurmuş olan topluma karşı çıkmadıkça bir çözüm bulamazsınız. Siz sahip olma, üstün olma tutkusunda kendi güveninizin peşinde koşmaktan vazgeçmedikçe yeni bir dünya yaratmanın yolunu bulamazsınız.

Soru: Başkaldırma, öğrenme ve sevmeye, üçü birbirlerinden ayrı şeyler mi? Yoksa üçü birlikte ve bir arada olan şeyler mi?

Krişnamurti: Kuşkusuz bunlar ayrı şeyler değil. Hepsi aynı sürecin içinde bir arada var. Sorunun anlamının iyice anlaşılmasının ne denli önemli olduğunu biraz önce konuştuk. Bu soru yaşantıyla değil de kuramla ilgili, yalnızca sözel, yalnızca düşünce ürünü. O nedenle de hiçbir geçerliliği yok. Korkusuz, başkaldıran insan öğrenmenin, sevmenin ne demek olduğunu anlamaya çalışır. Başkaldıran insan üçü aynı süreç midir diye sormaz. Hepimiz sözleri evirip çevirmede çok becerikliyiz. Eğer bir açıklama bulursak sorunları çözebileceğimiz yanılgısı içindeyiz.

Öğrenmenin ne anlama geldiğini biliyor musunuz?

Eğer gerçekten bir şey öğrenirsek o şeyi yaşayarak öğreniriz. Böyle bir bilgiyi öğrenmek için de özel bir öğretmene gerek yoktur. Herşey bize bir şey öğretir, bir kuru yaprak, uçan bir kuş, bir koku, bir gözyaşı, zenginler ve yoksullar, ağlayan kimseler, bir kadının gülümsemesi, bir adamın yüksekten alışı; hepsi, herşey bize bir şeyler öğretir. Onun için de bir rehber, bir filozof, bir *guru*'ya gerek yoktur. Yaşam kendisi bir öğretmendir. Biz de sürekli öğrenme süreci içindeyiz.

Soru: Toplumun sahip olma ve üstün olma tutkusu üzerine kurulmuş olduğunu hep biliyoruz. Ama eğer tutkular, hırslar yok edilirse herşey geriye gitmez mi? Toplum kötüye gitmez mi?

Krişnamurti: Gerçekten çok önemli bir soru. Bu sorunun büyük bir dikkatle incelenmesi gerekli.

Dikkatin ne olduğunu biliyor musunuz? İsterseniz birlikte dikkatin ne olduğunu araştıralım. Bir derslikte pencereden dışarı bakıyorsanız ya da arkadaşınızın saçını çekiyorsanız öğretmen sizi dersi dikkatle izlemeniz için uyacaktır. Bunun anlamı nedir? Bunun anlamı sizin derste öğretilen şeye ilgi duymadığınızdır. Bunun için öğretmen sizin dersi dikkatle izlemenizi istemektedir. Buna da dikkat diyemezsiniz. Çünkü dikkat bir şeyle derinlemesine ilgiliniyorsanız vardır. O zaman neyin ne olduğunu, o şeyin nedenlerini bulup anlamak hoşunuza gider. O zaman tüm zihninizi, tüm varlığınızı konuya verirsiniz. Bunun gibi tutkular, hırslar yok edilirse herşey geriye gider mi? Toplum kötüye gider mi sorusu da son derece önemlidir. Eğer yeterince önem verirse, bu soru bizi derinlemesine ilgilendiriyorsa bu konudaki gerçeği bulabiliriz.

Şöyle bir düşünelim. Kendilerini mahveden asıl tutkulu, hırslı insanlar değiller mi? Hırslı olmak doğru mudur, yanlış mıdır, buna karar vermeden önce çözmemiz gereken sorun budur. Çevrenize bakınız, çevrenizdeki hırslı insanların şöyle bir gözden geçiriniz, siz kendiniz hırslara, tutku-

lara yenik düştüğünüz zaman ne oluyor? Düşününüz. Kendiniz için ne düşünüyorsunuz? Sanki siz hırslı değil misiniz? Siz kendi tutkularınızı gerçekleştirmek için önünüze çıkanları saf dışı eden acımasız bir kimse değil misiniz? Toplumda önemli büyük bir adam olmak için başarılı olanlarla başarısız olanlar arasında bir çatışkı yaratılmış oluyor böylelikle. Sizinle sizin peşinde olduğunuz şeyleri ele geçirmek isteyenler arasında bitmez tükenmez sonu gelmez bir savaş sürüp gidiyor. Bu savaş, bu çatışkı, yapıcı, yaratıcı bir yaşam biçimini körüklüyor mu? İşte sorun bu. Anladınız mı? Yoksa anlamak çok mu güç?

Siz bir şeyi yalnızca o şeyi yapmayı sevdiğiniz için yapıyorsanız hırslı, tutkulu bir insan sayılır mısınız? Eğer siz birşeyi tüm varlığınızı ortaya koyarak, bir yere ulaşmak için, bir çıkar peşinde olduğunuz için ya da önemli bir sonuç almak için değil de yalnızca o işi yapmayı sevdiğiniz için yaparsanız bunun hırsla, tutkuyla bir ilgisi olduğu söylenemez mi? Bunda tutku da yoktur, rekabet gibi, yarışma gibi bir duygu da yoktur. Bunu yaparken çabanızın amacı öne geçmek, birinci olmak gibi birşey değildir. Çünkü yarıştığınız, rekabet içinde olduğunuz bir başkası yoktur. Eğitim sizin için anlamlı ve yapılmaya değer, seveceğiniz, ve tüm yaşam boyu sürdüreceğiniz bir uğraş bulmanıza yardımcı olamaz mı? Bu böyle olmadıkça bütün yaşamınız size mutsuzluk, doyumsuzluk getirecektir. Gerçekten ne yapmak istediğinizi bilemedikçe zihniniz alışlagelmiş düşüncelerin çizgisinin dışına çıkamayacaktır. Bu da size can sıkıntısı ve bıkkınlık getirecektir. Giderek kötüleyip gerileyeceksiniz, sonunda da ölüp gideceksiniz. İşte bunun için siz daha gençken, daha vakit varken ne yapmak istediğinizi, sevdiğiniz işi bulmalısınız. İşte yeni bir toplum yaratmanın tek yolu budur.

Soru: Başka ülkelerde de olduğu gibi Hindistan'da da eğitim hükümet tarafından denetlenmektedir. Bu koşullar altında sizin önerdiğiniz biçimde bir eğitim denemesi yapılabilir mi?

Krişnamurti: Hükümet desteği olmadan bu tür bir okulun yaşama olanağı var mı? Bu beyin sorduğu soru bu Her şeyin giderek daha çok, zihinlerimizi de, gönüllerimizi de biçimleme çabası içinde olan, bizim ancak belirli bir biçimde düşünmemizi isteyen hükümetler, politikacılar, görev sahibi kimseler tarafından denetlendiğini görüyoruz. Rusya'da olduğu gibi başka ülkelerde de eğilim eğitimi hükümetlerin denetlemesi doğrultusundadır. Bu bey de benim sözünü ettiğim türde bir okulun hükümet desteği ve yardımı olmadan var olup olamayacağını soruyor.

Peki siz ne diyorsunuz? Eğer bir şey son derece önemliyse her ne bahasına olursa olsun yapılması gerekiyorsa hükümetlerin politikaları ve toplumun bu konudaki buyrukları bunlara karşı da olsa bunlar gerçekleşir. Ama çoğumuz böyle bir amaca yürekten bağlanmıyoruz, onun için de böyle sorular soruyoruz.

Eğer siz de, ben de gerçekten yeni bir toplumun kurulmasını istiyorsak, içten içe tam bir başkaldırı içinde olmalıyız. O zaman yüreğimizi, zihnimizi ve tüm varlığımızı bu işe adanarak bir okul kuracağız. Böyle bir girişimde korkuya ya da korkudan etkilenen hiçbir duyguya yer olmamalıdır.

Her zaman gerçek anlamdaki bir devrim doğru olanı gören ve doğru olduğunu bildiği şeylere göre yaşamlarını düzenleyen bir azınlık tarafından gerçekleştirilmiştir. Doğruyu bulmak için de geleneklerin bağlarından kurtulup özgürleşmeye gerek vardır. Bunu korkuyu yenmeden yapamazsınız.

ÖZGÜRLÜK SORUNU

Sizinle özgürlük sorununu konuşmak istiyorum. Özgürlük derinlemesine incelemeyi ve anlayışı gerektiren karmaşık bir sorundur. Bol bol özgürlükten, din özgürlüğünden, herkesin istediğini yapabilme özgürlüğünden söz edildiğini duyuyoruz. Bilim adamları bu konu üzerine ciltler dolusu kitap yazmışlar. Ama benim kanımca biz konuya çok yalın ve dolaysız bir biçimde girebiliriz, ve belki de böylelikle soruna en doğru yaklaşımı da bulabiliriz.

Acaba güneşin batışının bıraktığı o harika kızılığı, bir yandan da ağaçların ardından görünen o incecik nazlı yeni ayı hiç şöyle durup izlediğiniz oldu mu? Genellikle günün o saatinde ırmağın da çok durgun olur. Irmağın suları üzerine herşey resim gibi yansır, köprü, köprü'nün üstünde giden tren, nazlı yeni ay; hepsinin suda yansılarını görürsünüz. Bir süre sonra hava daha da kararır gökte yıldızlar da görünür. Hepsi ne kadar güzel, izlemek, görmek, bütün dikkatimizi güzel bir şeye yöneltebilmek için zihnimizi uğraştıran her türlü düşünce kafadan atılmış olmalı, kafa düşüncelerden arınmış olmalı, böyle düşünmüyor musunuz? Kafanız sorunlarla, üzüntülerle, kurgularla uğraşmadığı zaman, zihin tam bir durgunluğa, dinginliğe erdiği zaman gerçekten ancak o zaman gözleyip izleyebilirsiniz. O zaman ancak olağanüstü güzelliklere duyarlı olursunuz. Belki buradan özgürlük sorununun çözümüne bir tutamak, bir ipucu bulabiliriz.

Peki öyleyse özgür olmanın anlamı nedir? Özgürlük, canı ne isterse onu yapıp, dilediği yere gitmek, dilediğini düşünmek midir? Bunları zaten yapıyorsunuz. Bağımsızlık özgür olmak için yeterli midir? Dünyada pek çok bağımsız insan var ama gerçekten özgür olanlar çok az... Özgür olmak için aklını kullanmasını bilmek gerekli. Ama akıllı olmak yalnızca özgür olmayı istemekle olmaz. Ancak siz çevrenizi iyice anlamaya, size toplumdan, dinden, ananızdan babanızdan, gelenekten ve görenekten gelen etkileri farkedip tanımaya başladığınız zaman akıllı olmayı başarabilirsiniz. Ana babanızın, hükümetinizin, toplumunuzun, çevrenizde egemen olan kültürün, inançlarınızın, tanrılarınızın, kör inançlarınızın, tartışmadan düşünmeden bağlandığınız geleneklerinizin, bütün bunların sizdeki etkilerinin farkında olmak, bütün bunları anlayıp da bunlardan özgür olmayı başarmak derin bir içgörüyü gerektirir. Genellikle bütün bunlara, bütün bu etkilere karşı çıkamıyorsunuz, çünkü içinde korku var. Eğer bunlara karşı çıkarsanız başarılı bir iş, saygın bir durum sahibi olamayacağınızdan korkuyorsunuz, din adamlarının sizinle ilgili yargılarından çekiniyorsunuz. Geleneğin göreneğin gösterdiği yoldan yürümemiş olmaktan, toplumun onayını kazanacak biçimde davranmamış olmaktan çekiniyorsunuz. Ama özgürlük korkuya, zorlamaya, güvence içinde olacağım diye didinmeye izin vermeyen bir ruhsal durumdur.

Pek çoğumuz güvenli bir yaşam sağlamaya çalışmıyor muyuz? Herkesin ne yaman, ne harika bir insan olduğumuzdan, ne kadar yakışıklı, ne kadar sevimli olduğumuzdan, nasıl parlak olağandışı bir zekamız olduğundan söz etmelerini istemiyor muyuz? Bu böyle olmasa üniversiteler bitirip ünvanlar kazanmaya, dereceler almaya çaba harcayacak mıydık? Bunların hepsi bize güven duygusu veriyor, önemli biriymişiz gibi hissediyoruz kendimizi. Ünlü bir kimse olmak istiyoruz. Birşey olmak istediğimiz andan başlayarak özgürlüğümüzü yitiriyoruz.

Bu konuya yeterince kulak vermiş olduğunuzu umarım, çünkü özgürlük sorununu çözebilecek önemli bir ipucu

bu konunun ardında. İster politikacıların, üstün ve güçlü olmak, önemli durumlara geçmek, önemli bir kişi olmak için savaş veren insanların dünyasından olun, ister erdemli, saygın, ermiş bir kişi olma umudunda, sözümüne o ruhsal dünyadan olun, birşey olma çabasına düştünüz mü artık özgür bir kimse değilsiniz. Ama bir kimse bütün bu çabalardaki anlamsızlığı sezer, yüreğini tutkularından arındırıp önemli bir kimse olacağım diye kendini parçalamaktan vazgeçerse işte o kimse özgürdür. Ah! Bir kez bundaki yalnızlığı görebilmiş, bundaki olağanüstü güzelliği sezebilmiş olsanız!

Sınavların amacı aslında size iyi, paralı ve saygın bir iş bulmak, önemli bir kimse olmanızı sağlamak değil mi? Ünvanlar, dereceler, sizi paralı, saygınlığı olan bir iş sahibi yapmak, bilgili, önemli bir kimse olmak yolunda yüreklendiriyor. Ananız babanız, öğretmenleriniz hep size önemli bir kimse olmanız gerektiğini, amcanız ya da büyükbabanız gibi başarılı olmanızı öğütlemiyorlar mı? Ya da siz ünlü, yiğit kimseleri, büyük ustaları, ermiş kişileri örnek alıp onlara benzemeye çalışmıyor musunuz? Böyle olunca da hiç bir zaman özgür olamayacaksınız. İsterseniz büyük bir önderin, bir ermişin, bir öğretmenin, bir yakınınızın yolundan gitmiş olun, ya da belirli bir geleneği izlemiş olun bunların hepsinin arkasında sizin önemli bir kimse olma isteğiniz yatıyor; bunu iyice anlayabilirseniz ancak o zaman özgür olabilirsiniz.

Eğitimin işlevi sizin çocukluktan başlayarak başka birisine benzemeye çalışmak yerine sizin kendiniz olmanızda size yardımcı olmak olmalı. Dünyada en güç şey de kuşkusuz insanın kendisi olması, kendiliğini bulmasıdır. İster güzel, ister çirkin olun, ister başkalarına imrenen ya da başkalarını kıskanan bir kimse olun, neyseniz o olun. Yeter ki ne olduğunuzu iyice anlayın. Aslında neyseniz o olmak çok güç birşey. Çünkü kendinizi aşağılık, berbat bir kimse olarak görüyorsunuz, ancak kendinizi saygıdeğer bir kimse yapabilirseniz o zaman büyük bir iş başarmış olacağınıza inanıyorsunuz. Oysa bu da olacak bir şey değil. Oy-

sa gerçekte neyseniz, kendinizi olduğunuz durumuyla anlayabilerseniz böyle bir anlayışta değiştirme gücü vardır. Bunun için özgürlük olduğunuzdan başka bir kimse olmaya çalışarak değil, yapmayı istediğiniz herşeyi yaparak değil, geleneğin gösterdiği yolda giderek, ana babanızın, ya da bir *guru*'nun söylediklerini yaparak değil, ancak bir andan ötekine ne olduğunuzu izleyip anlayarak sağlanabilir.

Görüyorsunuz ya böyle bir amaç için eğitilmediniz; eğitiminiz sizi şöyle ya da böyle, şu yolda ya da bu yolda önemli bir kimse olmaya heveslendirip kışkırtıyor, ama kendi kendinizi tanımanın yolu bu değildir. İnsan çok karmaşık bir yaratık... Kendinizi yalnızca okula giden, kavgalara tutuşan, oyunlar oynayan, korkulara kapılan kimliğinize indirgeyemezsiniz. Aynı zamanda çok gizli açığa çıkmamış bir şey de var içinde. Kafanızın içinde olan yalnız sizin düşünceleriniz değil, bir yandan da başkalarının gazetelerin, kitapların, liderlerinizin kafanıza soktuğu şeylerde var kafanızın içinde; Bütün bunları da ancak önemli bir kimse olmaktan, birilerine benzemeye çalışmaktan vazgeçerseniz farkedebilirsiniz. Bunu da ancak önemli bir kimse olmaya çalışmanın gerekliliği konusundaki yerleşik inanca karşı çıkarak, başkaldırarak yapabilirsiniz. Olağanüstü bir özgürlüğe götüren gerçek devrim budur, eğitimin gerçek işlevi insanın özgürleşmesinde yardımcı olmak olmalıdır.

Ana babanız da, öğretmenleriniz de, sizin mutlu olmanızı güven içinde yaşamanızı, bunun için de kendinizi şu kimseyle ya da bu kimseyle özdeşleştirmenizi istiyorlar, siz de mutlu olmak güven içinde yaşamak istiyorsunuz. Ama aklınızı kullanabilmek için sizi tutsak eden, sizi ezen bütün etkilerden kendinizi kurtarmanız gerekmez mi?

Yeni bir dünyanın kurulabilmesi umudu neyin yanlış olduğunu görebilenlerin onlara karşı çıkmalarına, yalnız lafla değil, eylemleriyle de karşı çıkmalarına bağlıdır. İşte bunun için doğru eğitimin nasıl elde edileceğini araştırmalısınız. Ancak özgür olur, özgür bir ortamda gelişirseniz

alışlagelmişin, geleneğin çizgisinde olmayan, ya da şu filozofun veya bu idealistin ruhsal sorunlarının ürünü olan ütopyalara göre biçimlendirilmemiş yeni bir dünya yaratabilirsiniz. Yalnız şu var, siz önemli bir kimse olmaya ya da saygın bir örneğe benzemeye çalıştıkça özgür olamazsınız.

Soru: Zekâ nedir?

Krişnamurti: Soruyu yavaş yavaş, dikkatle inceleyelim de zekâ'nın ne olduğunu anlayalım. Bir yanıt bulmakla ne olduğunu anlamak aynı şey değildir. Bilmem aradaki farkı görebiliyor musunuz? Zekânın ne olduğu konusunda bir yanıt bulduğunuz zaman zeki olmaktan çıkıyorsunuz. Büyükleriniz hep böyle yaparlar, bir takım sonuçlara ulaşırlar, yanıtlar bulurlar, bunun için de zekâlarını kullanmaz olurlar. Böylelikle hemen bir şey keşfetmiş oldunuz, zeki bir insan bir takım sonuçlara varıp yanıtlar bulmak yerine durmadan öğrenen kimsedir.

Zekâ nedir? Çok kimse zekânın ne olduğu konusunda bir açıklamayla yetinebilir, açıklamayı beğenip «Ne güzel açıkladı.» diyebilir ya da kendi bulduğu açıklamayı daha üstün tutabilir. Yalnız şu var bir açıklamayla yetinebilen bir zihin son derece yüzeysel bir zihindir. Böyle bir zihin için de zeki sözcüğünü kullanamazsınız. Yavaş yavaş zeki bir insanın açıklamalarla ya da yargılarla varılan sonuçlarla yetinmeyen bir insan olduğunu görmeye başlıyorsunuz. Zeki bir insan inançlarla da doyurulamaz, çünkü inanç bir sonuca ulaşmanın bir başka biçimidir. Zeki bir insanın zihni soru soran, araştıran bir zihindir; sürekli izleyen, öğrenen, inceleyen bir zihindir. Bunun anlamı nedir? Bunun anlamı şudur: Ancak korku olmadığı zaman, siz karşı çıkabildiğiniz, isyan etmeyi göze alabildiğiniz zaman, Tanrının ne olduğunu ya da gerçeği bulabilmek için bütün toplumsal yapıyı karşınıza alabildiğiniz zaman zekâ vardır. Zekâ bilgi değildir. Zekâ bir şeydir, bilgi bir başka şeydir. Dünyada var olan tüm kitapları okumuş olsanız bu kitap-

larda yazılı bilgiler sizi zeki yapmaya yetmez. Zekâ öyle ele dile gelmez bir şeydir. Zekâ'yı öyle belirli kurallarla, belirli sınırlar koyarak sıkıdüzen altına alamazsınız. Ancak zihnin çalışma yolunu yordamını anladığınız zaman o ortaya çıkar. Zihninizi tanımak istiyorsanız onu herhangi bir filozofun ya da öğretmenin yazdıklarına, anlattıklarına göre değil kendi gözlemlerinize tanıyarak öğrenmelisiniz. Sizin zihniniz bütün insanlık serüveninin bileşkesidir. Siz kendi zihninizi tanıdığınız zaman bu konularda tek bir kitap okumanıza bile gerek kalmaz. Çünkü sizin zihniniz geçmişin bütün bilgilerini içermektedir. İşte zekâ siz kendinizi anladığınız zaman ortaya çıkar. Ve siz kendinizi ancak dünyadaki öteki insanlarla, şeylerle ve düşüncelerle karşılaştırarak anlayabilirsiniz. Öğrenme çabayla elde edilebilir ama zekâ hayır. Başkaldırmayla ortaya çıkar, yani korku olmayınca, yani sevgi olduğu zaman ortaya çıkar. Zaten korkunun olmadığı yerde sevgi vardır.

Siz yalnız açıklamalarla, tanımlarla ilgileniyorsanız korkarım ki sizin sorunuzu yanıtlayamadığımı düşüneceksiniz. Zekâ nedir diye sormak yaşam nedir diye sormak gibi bir şey. Yaşam öğrenmek, oynamak, cinsellik, çalışma, kavgalar, itiş kakış, kıskançlıklar, tutkular, sevgi, güzellik, gerçek, yaşam her şey. Ama görüyorsunuz çoğumuzun böyle bir konuyu içtenlikle ve tutarlılıkla özlü bir biçimde incelemeye sabrımız yetmiyor.

Soru: Ham bir zihin duyarlı yapılabilir mi?

Krişnamurti: Soruyu bir kez daha dinleyin. Sözcüklerin ardındaki anlamı yakalamaya çalışın. «Ham bir zihin duyarlı yapılabilir mi?» Eğer kafamın ham olduğunu onu duyarlı yapmaya çalıştığımı söylersem zihnimi duyarlı yapmak için harcadığım çaba hamlıktır. Lütfen bunu anlamaya çalışın. Aklınız karışmasın. Yalnızca izleyin. Eğer değiştirmeye çalışmadan kaba yanlarımı, yaptığım hamlıkları farkedersen, eğer hamlık nedir, kabalık nedir? Bunları kendi yaşamımda hergün izlersem, nasıl arsızca yediğimi,

insanlarla ilişkilerimde yaptığım kabalıkları, gururumu, böbürlenmelerimi, alışkanlıklarımdaki, düşüncelerimdeki kabalıkları farkedersen bunların gözlemlenmesi değişme için yeterlidir.

Tıpkı bunun gibi ben ahmağın biriysem ve ben zeki olacağım diye çabalıyorsam işte bu zeki olma çabası ahmaklığın ta kendisidir; Çünkü önemli olan şey ahmaklığı- mı anlamamdır. Zeki olmaya ne kadar çalışırsam çalışayım kendimi ahmaklıktan kurtaramam, olsa olsa yüzeysel bir cila yapabilirim. Bir şeyler öğrenebilir, kitaplardan alıntılar yapabilir, ezberden ünlü yazarların kitaplarından bölümler okuyabilirim ama böyle yaparak bu cilanın altındaki ahmaklığımı gideremem. Eğer ahmaklığın günlük yaşamımda nerede ve nasıl ortaya çıktığını görebilirimsem, benden altta olanlara nasıl davrandığımı, komşularıma karşı olan tutumumu, zenginlerle, fakirlerle, görevlilerle olan ilişkilerimdeki tutumumu izleyebilirimsem, bu ilişkilerdeki tutumumun, davranışlarımın bilincinde olmak zihnimi çepeçevre saran ahmaklık kabuğunda bir çatlak oluşturabilir.

Bir kere deneyin, kendinizi altınızda olanlarla konuşurken, yüksek bir görevliye olağanüstü saygı gösterirken, size hiçbir çıkar sağlayamayacak kimse- lere karşı saygısız tutumunuz içinde izleyiniz, o zaman ne kadar ahmak olduğunuzu görmeye başlayacaksınız. Ahmaklığınızı anladığınız zaman zekâ, duyarlık, incelik hepsi kendiliğinden gelecektir. Sizin duyarlı olmaya, ince olmaya çalışmanız gerek- meyecektir. Birşey olmaya çalışan kimse çirkin bir insandır. Böyle bir kimse kaba ve duyarsızdır.

ÖZGÜRLÜK VE SEVGİ

Belki de bazılarınız benim özgürlük konusunda söylediklerimi tam olarak anlayamamışsınızdır. Anlatmak istediğim şey şu: Yeni düşüncelere, alışık olmadığınız şeylere açık olmak son derece önemlidir. Güzeli görebilmeniz iyi de gene de yaşamdaki çirkin şeyler de gözünüzden kaçmamalı, her şeye karşı uyanık olmalısınız. Tıpkı bunun gibi tam olarak anlayamadığınız şeylere de açık olmalısınız. Çünkü bu konular üzerinde düşündükçe, enine boyuna tartıp biçtikçe yaşamınızı zenginleştirme olanaklarınız artacaktır.

Bilmem hiç sabahın erken saatlerinde güneşin sudaki yansısını ilgiyle izlediniz mi? Nasıl olağanüstü bir yumuşaklığı vardır ışığın ve nasıl karanlık sular kımıl kımıldır. Ağaçların üzerinden gördüğünüz çoban yıldızı gökteki tek yıldızdır. Hiç böyle şeylerle ilgilendiniz mi? Yoksa günlük işlere kendinizi öylesine kaptırmış olduğunuzdan, uğraşlarınız daha ağırlıklı bir yer tuttuğu için bu dünyanın onca güzelliklerini unuttunuz ya da hiç tanımadınız mı? İstersek kendimizi komünist, kapitalist, Hindu, Budist, Müslüman, Hristiyan diye tanımlayalım, istersek kör topal ya da esenlikli ve mutlu olalım, bu dünya bizim dünyamızdır. Anlayın bunu! Bu bizim dünyamızdır başkalarının değil. Yalnız güçlü olanların, yöneticilerin, egemen sınıfların, toprak ağalarının, dünyası değil, bu hepimizin dünyası, sizin de

benim de dünyam bu dünya. Biz önemsiz kimseleriz ama bu dünyada yaşıyoruz, hep birlikte bu dünyada yaşamaya mecburuz. Zenginlerin olduğu gibi fakirlerin dünyası da bu dünya; bilginlerin olduğu gibi cahillerin dünyası da bu dünya. Bu bizim dünyamız. Bunu iyice anlamak, içten içe duyup bu dünyayı sevmek, yalnız şöyle arada bir değil, yalnız erinçli bir sabah vakti değil, her zaman sevmek, bizim dünyamızın bu dünya olduğunun bilincinde olup sevmek için özgürlüğün ne olduğunu anlamak gerekli.

Çağımızda özgürlük diye bir şey yok, özgürlüğün anlamını da bilmiyoruz. Özgür olmak isteyecektik ama eğer farkındaysanız, herkes, ana babamız, öğretmenlerimiz, hukukçular, politikacılar, polisler, askerler, iş adamları, kendi küçük köşeciklerinde bizim özgürlüğümüzü engellemek için elbirliği içindeler. Özgür olmak bir tek canının istediğini yapmak ya da sizin elinizi kolunuzu bağlayan dış koşulları kırmak demek değildir, ama bağımlılık sorununu tam olarak anlamak demektir. Bağımlılık ne demektir biliyor musunuz? Ana babanıza bağımlı-sınız, öğretmeninize bağımlı-sınız, ahçıya, postacıya, sütçüye bağımlı-sınız ve bunu böylece uzatıp sürdürebiliriz. Bu tür bağımlılığı insan kolayca anlayabilir ama daha derinlere işlemiş bağımlılıklar var ki bunları anlayabilmek için öncelikle özgür olmak gerekir. Bir kimsenin mutlu olmak için başka bir kimseye gereksinme duymasının, sizin mutluluğunuzun başka bir kimseye bağımlı olmasının anlamını anlayabiliyor musunuz? Burada anlatmak istediğim mutlu olabilmek için belirli bir kimsenin gövdesel varlığına duyulan gereksinme değil kuşkusuz, elbet bu da çok güçlü bir bağdır, ama asıl bağımlılık o kimsenin mutlu olabilmek için bir başka kimseye karşı duyduğu derinlere işlemiş ruhsal bağımlılıktır. İşte böylesine bir kimseye bağımlı oldunuz mu bu bağımlılığınız bir tutsaklık olur. Büyüdüğünüz zaman da duygusal olarak ananıza babanıza, karınıza ya da kocanıza, bir guru'ya, bir düşünceye bağımlı kaldınız mı bu köleliğin başlangıcı demektir. Çoğumuz, hiç olmazsa gençken özgür olmak istememize rağmen bunu anlayamıyoruz.

Özgür olmak için her tür ruhsal bağımlılığa karşı çıkmalıyız. Niçin bağımlı olduğumuzu iyice anlayamazsak bağımlılığa karşı çıkamayız. Her türlü ruhsal bağımlılığa karşı çıkıp kendimizi bu bağımlılıklardan kurtaramadıkça da özgür olamayız. Çünkü özgürlük ancak ruhsal bağımlılıklardan kurtulduğumuz zaman vardır. Özgürlüğü bir tepki saymak da yanlış olur. Tepkinin ne olduğunu biliyor musunuz? Eğer sizi kızdıracak bir şey söylersem, size küfür edersem sizde bana kızarsanız bu bir tepkidir. Bağımlılık bir tepkidir, bağımsızlık daha başka türlü, daha ileri bir tepkidir. Ama özgürlük bir tepki değildir. Tepkinin ne olduğunu anlayıp onu aşmadıkça özgür olamazsınız.

Bir kimseyi sevmenin ne demek olduğunu biliyor musunuz? Bir ağacı, bir kuşu ya da bakıp gözettığınız bir evcil hayvanı sevebilir misiniz? Size hiç bir karşılık vermesee, gölgesinden de yararlanmasanız, arkanızdan da gelmesee, size bağımlılık da duymasa gene de sevebilir misiniz? Çoğumuz böyle bir sevgiye kapalıyız, çoğumuz bu biçimde sevemeyiz, çünkü sevgi bizim için her zaman, kaygıyla, tedirginlikle, kıskançlıkla, korkuyla çevrelenmiştir. Yalnızca sevip sevgiyi orada bırakmak istemiyoruz, sevip de sevmekle yetinemiyoruz, sevgimize bir karşılık bekliyoruz. Bu isteğimizle de başka bir kimseye bağımlı olmuş oluyoruz.

İşte bunun için sevin ve bununla yetinin. Sevgi bir tepki değildir. Eğer siz, «Eeni seve-seniz bende sizi seve-im» diyorsanız bunun adına ticaret derler, alış veriş derler. O zaman sevgi pazarda alınıp satılacak bir şey olur, buna sevgi denmez. Sevmek bir karşılık beklememektir. Sevdiğiniz zaman bir şey verdiğinizizi bile düşünmemelisiniz. Ancak böyle bir sevgi özgürlükle uzlaşabilir. Ama biliyor musunuz siz bu tür bir sevgi için eğitilmediniz. Size matematik öğretiler, kimya öğretiler, coğrafya, tarih öğretiler, hepsi bu kadar. Çünkü ananızın babanızın istediği sizin iyi bir iş sahibi olmanıza, yaşamınızda başarılı olmanıza yardımcı olmaktı. Eğer ananız babanız paralı kimselerse sizi yabancı ülkelerde eğitirler. Ama dünyadaki başka insanlar gibi tüm amaçları sizin varlıklı bir insan olmanız, toplumda

saygın bir yer doldurmanızdır; siz de daha yukarlara tırmandıkça başka insanların daha da mutsuz daha da dertli olmalarına neden olursunuz. Çünkü başarılı olmak için yarışmalısınız, acımasız olmalısınız. Onun için analar babalar çocuklarını başarılı olmaya özendirildikleri, yarıştırdıkları ama sevginin olmadığı okullara gönderiyorlar, onun için de çekişme didişme içinde kokuşmuş bir toplumda yaşıyoruz; politikacılar, yargıçlar, toprak ağaları barıştan söz ediyorlarsa da onların sözlerinin hiç bir anlamı yok.

Şimdi birlikte bu özgürlük sorununu iyice anlamaya çalışalım; sevmenin ne demek olduğunu kendi kendimize bulmalıyız: Eğer sevgiyi tanımıyorsak, hiç bir zaman başkalarını düşünüp ilgilenen, başkalarını incitmemeye çalışan insanlar olamayız. Eğer yalınayak dolaşan insanların geçtiği bir yolda sivri bir taş görürseniz bunu kaldırın. Sizin böyle yapmanızı istedikleri için değil de içinizde hiç tanımayacağınız, hiç rastlamayacağınız kimselere karşı da bir duygu olduğu için yapın. Bir ağaç dikip onu yetiştirmek, ırmağın akan sularını seyretmek, dünyanın güzelliğinin keyfine varmak, uçan bir kuşu izlemek ve uçuşunun güzelliğini farketmek, yaşam adı verilen bu olağanüstü olaylar zincirine duyarlı olmak, bütün bunlar özgür olmayı gerektiriyor. Özgürlük için insanın içinde sevgi olmalı, sevgi olmazsa özgürlük hiç bir değeri olmayan bir kavramdan başka birşey değildir. Onun için duygusal, ruhsal bağımlılığın ne olduğunu iyice anlayıp bu tür bağımlılıklardan kendilerini koparamayanlar, bu yüzden de sevginin ne olduğunu bilemeyenler için özgürlük diye bir şey olmaz. Ancak özgür insanlar yeni bir uygarlık, değişik bir dünya yaratabilirler.

Soru: İstekler nereden kaynaklanıyor? İsteklerden kendimizi nasıl kurtarabiliriz?

Krişnamurti: Bu soruyu bir delikanlı soruyor. Niçin kendimizi isteklerden kurtaralım? Görüyorsunuz ya bu soruyu soran bir delikanlı, Yaşam dolu, canlı, kanı kaynayan

bir delikanlı niçin kendisini isteklerden kurtarmak istemiş olsun? Ona isteklerden kendisini kurtarmış olmanın en büyük erdem olduğu, isteklerin tutsaklığından kendisini kurtarıp özgür olunca Tanrıya ya da Tanrı yerine hangi yüce ilkeyi koyarsanız ona ulaşacağı söylenmiş olmalı. «İstekler nereden kaynaklanıyor? İsteklerden kendimizi nasıl kurtarabiliriz?» Ama zaten isteklerden kurtulma isteği kendisi de bir istek değil mi? Bu isteğin temelinde de korku var.

İsteğin kaynağı, kökeni ne? Nasıl ortaya çıkıp gelişiyor istek? Bir şey ilginizi çekiyor ve onu istiyorsunuz. Bir otomobil görüyorsunuz ya da bir deniz motoru, onlara sahip olmak istiyorsunuz. Ya da zengin bir kimsenin yaşantısına özeniyorsunuz, belki de bir ermiş olmak istiyorsunuz. İşte isteğin kökeni bu. Görmek, bir ilişki içinde olmak bir duygu uyandırıyor, bu duygudan da istek doğuyor. Siz isteklerin tedirginliklere iç çatışkilara yol açtığını farkettiğiniz için «Kendimi isteklerden nasıl kurtarabilirim?» diye soruyorsunuz. Sizin asıl kendinizi kurtarmak istediğiniz şey istekler değil, isteklerin neden olduğu üzüntüler, kaygılar, sabırsızlıklar, acılar. Siz isteklerden değil isteklerin acı meyvelerinden kurtulmak istiyorsunuz. İşte bu nokta son derece önemli. Eğer istekleri birlikte getirdikleri acılardan, ıstıraplardan, çabalardan, bütün o huzursuzluklardan, sabırsızlıklardan, kaygılardan, korkulardan arındırabilseydik, geriye yalnızca istediğimiz şeyleri elde etmenin zevki hazzı kalsaydı o zaman isteklerden kurtulmak isteyecek miydik?

İnsanda kazanmak, başarmak, bir yerlere varmak isteği oldukça bu istekler yanlarında kaçınılmaz bir biçimde tedirginlikleri, kaygıları ıstırapları da getireceklerdir. Zengin olma tutkusundan, şöyle ya da böyle bir kimse olma sevdasından ancak bu isteklerin nasıl huzur bozucu, yıkıcı etkisi olduğunu anlayınca kendimizi kurtarabileceğiz. İster bir bakan ya da bir yargıcın, ister bir din büyüğünün veya bir *guru*'nunki olsun güçlü olma tutkusunun yapısından gelen bir kötülüğü olduğunu iyice anladıktan sonra güçlü olmak istemeyeceksiniz. Ama biz hırsların tut

kuların bizi ahlaksızlığa, acımasızlığa, hak tanımazlığa ittiğini, güçlü olma tutkusunun kötü olduğunu göremiyoruz. Tam tersine gücü iyi yolda kullanacağımızı söylüyoruz. Saçmalıktan başka anlamı yok bu sözlerin. Kötü bir araç hiç bir zaman iyi bir amaca hizmet edemez. Eğer kullanılan araç kötüyse bu araçla elde edilecek sonuç da kaçınılmaz olarak kötü olacaktır. İyiye kötünün karşısı olarak düşünmemelisiniz. Ancak kötülük bütünüyle yok edilince iyilik ortaya çıkar.

İşte bunun için biz isteklerin sonuçlarıyla, yan etkileriyle birlikte tam olarak anlamını kavramadıkça isteklerden kurtulmayı istememizin bir anlamı olmaz.

Soru: Toplum içinde yaşamayı sürdürürken kendimizi bağımlılıklardan kurtarmamız nasıl olabilir?

Krişnamurti: Toplumun ne olduğunu biliyor musunuz? Toplum insanlar arasındaki ilişkilerden başka bir şey değildir. Siz de böyle düşünmüyor musunuz? Konuyu fazla karışık duruma getirmeyin. Kitaplardan alıntılar yapmaya kalkmayın. Son derece basit olarak düşünün. Toplumun benimle sizin ve başka insanların arasındaki ilişkilerden başka bir şey olmadığını göreceksiniz. İnsanlar arası ilişkiler toplumu yapıyor. Ve bizim yaşadığımız toplum kazanmak, elde etmek, elde ettiklerini korumak ilkesi üzerine kurulmuş. Çoğumuz para kazanmak, güçlü olmak, mal mülk edinmek, yetki ve mevki sahibi olmak istiyoruz; şu düzeyde ya da bu düzeyde önemli bir yer sahibi, başkaları üzerinde etkili biri olmak istiyoruz. Bunun için de kazanmak, elde etmek, elde tutmak ilkesine dayalı bir toplum inşa ettik. Biz kazanmak, elde etmek, elde tutmak, önemli bir yer sahibi, etkili ve güçlü bir kimse olmak ve bunlara benzer şeyler istedikçe bu toplumun malıyız ve bu nedenle de bu topluma bağımlıyız. Ama bir kimse çıkar da bu saydığımız şeylerden hiç birini istemezse ve büyük bir alçakgönüllülükle olduğundan daha fazla bir şey olmamayı içine sindirirse o zaman bu oyunun dışında kalır, topluma başkaldırır ve toplumla olan bağlarını koparır.

Yazık ki günümüzde sizi bu para canlısı, mal ve güç düşkünü topluma ters düşmeyecek, uyum sağlayıp ayak duracak biçimde eğitip yetiştiriyorlar. Ananızın babanızın, öğretmenlerinizin ve okuduğunuz kitapların ilgilendikleri yalnızca bunlar. Siz bu topluma uyum sağlayın, para canlısı, mal düşkünü, acımasız, çıkarıcı, üçkâğıtçı, yolunuza çıkanları ezen, mahveden bir insan olun, o zaman saygıdeğer bir vatandaş sayılacaksınız. Size verilen eğitim işte böyle bir topluma uyum sağlamanız içindir. Eğer bunun adına eğitim diyebilirsiniz? Böyle bir eğitimin amacı yalnızca sizi bir modele uymanız için koşullamaktan başka nedir ki? Eğitimin işlevi sizi bir memur, bir yargıç ya da bir başbakan yapmak olmamalı, eğitim sizin bu kokuşmuş toplumun tüm yapısını anlamanıza ve sizin özgürlük içinde gelişmenize ve sonuçta bağımsızlığınızı kazanıp farklı bir toplum, yeni bir dünya yaratmanıza yardımcı olmalı. Ancak öyle yarım yamalak değil, tam olarak başkaldıranlar eskiye isyan edenler, para canlısı, mal mülk düşkünü olmayan, çıkar, mevki ve güç peşinde koşmayan bir toplum yaratabilirler.

Hep yaşını başını almış kimsele-in «Bu böyle gelmiş, böyle gider, bütün bu olanlar insan doğasının gereğidir. Sizin bu söylediğiniz şeyler hiçbir zaman gerçekleşemeyecek saçma sapan hayallerdir.» dedikle-rini biliyorum Ama böyle söyleyenlerin gözlerinden kaçan bir şey var: Bugüne dek hep çocukları koşullandırmayı düşünmüşüz, hiç yetişkin insanları koşullanmaların etkisinden kurtarmayı düşünmemişiz. Kuşkusuz eğitim hem engelleyici, hem de özgürleştiricidir. Siz yetişkin öğrenciler artık biçim almış, koşullandırılmışsınız, artık hırsların, tutkuların tutsağı olmuşsunuz. Babanız gibi ya da falanca bakan ya da bilmem kim gibi başarılı olmak istiyorsunuz. İşte onun için eğitimin gerçek işlevi yalnızca sizi koşullanmalardan kurtarmak değil, aynı zamanda her geçen gün yaşam sürecini daha iyi anlamanızı sağlayarak özgürlük içinde gelişmenize ve yeni bir dünya yaratmanıza imkân vermek olmalı. Bu yeni dünya bugün içinde yaşadığımız dünyadan bütünüyle

farklı olmalı kuşkusuz. Ne var ki, ne ananız babanız, ne öğretmenleriniz, ne de halkın büyük çoğunluğu bu konuyla ilgilenmiyorlar. İşte bunun için eğitim öğrenciyi olduğu kadar öğretmeni de eğiten bir süreç olarak ele alınmalı.

Soru: Niçin insanlar çatışıp çekiyorlar?

Krişnamurti: Niçin oğlan çocuklar kavga ediyorlar? Siz bazen kardeşinizle ya da başka çocuklarla kavga ediyorsunuz. Kavganızın nedeni ya bir oyuncaktır, belki başka bir çocuk topunuzu ya da kitabınızı almıştır, siz de onları geri almak için kavga ediyorsunuzdur. Yetişkin kimseler de tam olarak aynı nedenlerden kavga ediyorlar. Yalnız onların oyuncakları para pul, mevki ve güç sahibi olmaktır. Eğer siz güçlü olmak istiyorsanız, ben de güçlü olmak istiyorsam kavga ediyoruz. İşte uluslar da bunlar için savaşıyorlar. Bu kadar basit... Konuyu karmaşık duruma getirenler filozoflar, politikacılar ve din adamlarıdır. Sizin de bildiğiniz gibi çok şey bilmek, çok deneyimlerden geçmiş olmak, yaşamın zenginliğini, zorlu yanlarını, getirdiği ıstırapları kahkahaları, göz yaşlarını tanımış olmak büyük bir sanattır. Ama bildikleriniz kafanızı karıştırmamalı her şeyi basite indirgeyerek anlayacak biçimde zihninizi eğitmelisiniz. Bunu da sevmeyi öğrendiğiniz zaman yapabilirsiniz.

Soru: Kıskançlık nedir?

Krişnamurti: Kıskançlık sahip olduklarınızla yetinmemek ve başkalarının sahip olduklarını çekememektir. Sahip olduklarınızdan hoşnutsuzluk çekememezliğin asıl nedenidir. Bir başkası gibi olmak istiyorsunuz. Sizden daha bilgili, daha güzel, daha büyük evi olan, daha fazla gücü, daha yüksek bir mevkii olan bir kimse gibi olamadığınız için onu çekemiyorsunuz. Ya da daha erdemli olmak, daha iyi meditasyon yapmasını bilmek Tanrıya daha yakın olmak, olduğunuzdan daha üstün bir insan olmak istiyorsu-

nuz, bunun için de bu konularda sizden daha ilerde olanları çekemiyor kıskanıyorsunuz. Gerçek kimliğinizi tanımanız son derece güç bir şeydir, çünkü bunun için olduğunuzdan başka bir insan olma isteğinizden bütünüyle vazgeçmeniz gerekiyor. Kendinizi başka bir insan yapma isteğiniz kıskançlıklara, çekememezliklere yol açıyor. Aslında gerçek yüzünüzle kendinizi tanıdığınız zaman bu değişme kendiliğinden oluyor. Ama size verilen tüm eğitim sizi olduğunuzdan farklı bir kimse olmayı istemeye itiyor. Kıskandığınız zaman da size «Kıskanç olma! Kıskançlık çok kötü bir şeydir.» diyorlar. Sizde kıskanç olmamaya çalışıyorsunuz. Ama bu kıskanç olmama çabası da kıskançlığın bir parçası. Çünkü kıskanç olmamaya çalışarak olduğunuzdan farklı bir kimse olmaya çalışmış oluyorsunuz.

Hep bildiğiniz gibi güzel bir gül güzel bir güldür. Ama biz insanlara düşünme yeteneği verilmiş ve bu yüzden biz yanlış şeyler düşünüyoruz. Nasıl düşünüleceğini bilebilmek bir hayli içgörüyü, derinlemesine bir anlayışı gerektiriyor. Ama ne düşüneceğimizi bilmek biraz daha kolay. Bugün bize verilen eğitim ne düşünmemiz gerektiğini öğretiyor. Nasıl düşüneceğimizi, işin derinine nasıl gireceğimizi, özü nasıl kavrayacağımızı öğretmiyor. Yalnız öğrenci değil öğretmen de nasıl düşünüleceğini öğrendiği zaman okul okul adına lâyük olacaktır.

Soru: Niçin kitap okumalıyız?

Krişnamurti: Niçin kitap okumalıyız? Bak şimdi iyice dinle, niye oyun oynamalıyız? Niçin yemek yemeliyiz? Niçin akan ırmağın sularına bakmalıyız? Niçin böylesine acımasız diye sormuyorsun? Yapmak istemediğin bir şeyi yapman senden isteniyor diye isyan ediyor ve niçin kitap okumalıyız diye soruyorsun. Aslında okumak, gülmek, acımasız olmak, iyi olmak, akan ırmağı seyretmek, bulutları seyretmek, bütün bunlar yaşamın bütünüdür. Eğer nasıl okuyacağınızı, nasıl yürüyeceğinizi bilmezseniz, bir yaprağın güzelliğini değerlendiremezseniz siz yaşamı-

yorsunuz demektir. Yaşamın bütünü bİrden anlamalısınız, yalnız bir bölümünü anlamanız yetmez. İşte bunun için kitap okumalısınız, işte bunun için göğeyi bakmalı, şarkı söylemeli, dans etmeli, şiir yazmalı, acı çekmeli, anlayışlı olmalısınız. İşte yaşam budur.

KULAK VERME OLAYI

Niçin burada oturmuş beni dinliyorsunuz? İnsanlar başkalarını niçin dinler diye hiç kendi kendinize sordunuz mu? Başka birinin söylediklerini dinlemenin amacı nedir? Hepiniz burada konuşma yapan birinin karşısında oturmuşsunuz. Beni dinlemenizin amacı sizin düşüncelerinize uyan sözler işitmek, böylece kendi düşüncelerinizin doğruluğuna olan inancınızı pekiştirmek mi? Yoksa gerçekten bir şeyler öğrenmek, yeni düşüncelerle tanışmak için mi dinliyorsunuz? İkisi arasındaki farkı görüyor musunuz? Öğrenmek, birşeyler keşfetmek, yeni bir şeyler bulmak, bir şeyler anlamak için dinlemenin yalnızca kendi düşüncelerine uyan sözler duymak için dinlemekten önemli bir farkı vardır. Eğer burada bulunmanızın nedeni benim söyleyeceklerimden sizin düşüncelerinize uyanları işitmek, böylelikle kendi düşüncelerinizin doğruluğuna güveninizi artırmaksa bu tür dinleyiciliğin pek fazla değeri olamayacağını bilmelisiniz. Ama öğrenmek, yeni şeyler, yeni düşüncelerle tanışmak için buradaysanız o zaman zihniniz özgür demektir. Zihniniz, belirli düşüncelere saplanmamış demektir; keskin, canlı, araştırmacı, meraklı, bunun için de doğruyu bulmaya yetenekli bir zihniniz var demektir. İşte bunun için neden ve neyi dinlediğinizi bilmek önemlidir.

Hiç şöyle dikkatinizi belirli bir konu üzerinde durdurtmadan, hiç bir şey üzerinde yoğunlaştırmadan gerçekten duru bir zihinle sakın sakın sessizce oturduğunuz oldu mu?

O zaman her şeyi işitirsiniz, ta uzaktaki gürültüleri işittiğiniz gibi daha yakınızdaki ve yanı başınızdaki gürültüleri, sesleri de işitirsiniz. Tüm sesler birden kulaklarınıza ulaşır. O zaman zihniniz dar bir kanal içine kapatılmamış olur: bu biçimde dinlerseniz içinde olağanüstü bir değişim gerçekleşir. Öyle bir değişim ki bu değişimde sizin istencinizin hiç bir katkısı olmaz, siz istemeseniz de değişim gerçekleşir. Bu değişimin büyük bir güzelliği vardır, size olağanüstü bir derinlik ve içgörü kazandırır.

Arada bir bunu deneyin. Hatta şimdi deneyin. Beni dinlerken bir yandan da kulağınıza gelen bütün sesleri dinleyin. Şu ineklerin çingıraklarını, tapınaktan gelen çan seslerini, uzaktan geçen trenin, yoldan geçen otomobillerin seslerini dinleyin, bir yandan da daha yakından gelen seslere kulak verin, beni de dinleyin. O zaman dinlemekte daha derin bir boyut olduğunu göreceksiniz. Ama bunu başarabilmek için zihninizin son derece durulmuş, sakinleşmiş olmasına gerek vardır. Eğer gerçekten dinlemek istiyorsanız zihniniz kendiliğinden durulur. Yanınızda olan bir olay dikkatinizi dağıtmaz, zihniniz sakindir, çünkü her şeye birden kulak vermiş durumdasınız. Eğer bu biçimde zorlamasızca dinlemeyi gerçekleştirebilirseniz büyük bir mutlulukla ve şaşarak sizin hiç katkınız olmadan gerçekleşen yüreğinizdeki ve zihninizdeki değişikliği farkedeceksiniz.

Düşünce gerçekten çok acayip bir şey. Düşüncenin ne olduğunu biliyor musunuz? Pek çoklarımız için düşünce ve düşünme olayı zihnin bir araya getirdiği sözcüklerdir. Konuya böyle bakanlar düşünceleriyle durmadan savaşırlar. Ama siz gerçekten her şeyi birden dinliyorsanız, bir ırmağın kıyılarını yalayan suyunun sesini, kuşların cıvıltılarını, ağlayan bir çocuğun sesini, sizi azarlayan ananızın, size kafa tutan arkadaşınızın, size durmadan dırdır yapan karınızın ya da kocanızın sesini... O zaman göreceksiniz ki sizi öylesine etkileyen sözlerin ötesine geçiyorsunuz, sözlerin sözel anlamını aşıyorsunuz.

Sözlerin sözel anlamlarının ötesine geçmek çok önemlidir. Öncelikle, genc ya da yaşlı olalım, deneyimsiz olalım,

ya da yılların kazandırdığı büyük bir deneyime sahip olalım hepimizin istediği şey nedir? Hepimiz mutlu olmak istiyoruz. Öyle değil mi? Bir öğrenci olarak çalışırken, eğlenirken, bütün o sevdiğimiz ufak tefek şeyleri yaparken mutlu olmak istiyoruz. Biz yaşlandıkça mutluluğu sahip olmakta arıyoruz, para sahibi, güzel bir ev sahibi, sevimli bir karı ya da koca, bir iş sahibi olmakta arıyoruz mutluluğu. Sonra bu elde ettiklerimiz bize yetmiyor başka şeyler de arıyoruz. Bu kez «Kendimi bağımlılıklardan kurtarmalıyım ancak o zaman mutlu olabilirim,» diye düşünüyoruz. Bağımsızlaşmaya çalışıyor, karımızı, çocuğumuzu, işimizi malımızı bırakıp dünyadan çekilmeyi deniyoruz, ya da herhangi bir dinsel örgüte katılıyor, bir önderin, bir *guru*'nun, bir ustanın izinden gitmekle bir ideale bağlanmakla, bu ideale bağlanmış bir kardeşlik gurubunun içinde olmakla, aslında kendi kendimizi kandırmaktan başka bir şey olmayan gerçek dışı bir hayalin, bir kör inancın peşinden gitmekle mutlu olacağımızı sanıyoruz.

Neden söz ettiğimi anlıyor musunuz? Saçınızı tarayıp, üzerinize temiz bir giysi giyip kendinize çeki düzen verdiğiniz zaman amacınız mutlu olmak değil mi? Sınavlardan geçip isminizin ardına alfabe'den seçilmiş bir kaç harf eklemenizin, iyi bir iş bulmaya çalışmanızın, evlenip çocuk sahibi olmanızın, mal mülk edinmeye çalışmanızın, önderlerinin gaipteki ustalarından bildiriler aldıklarını iddia ettikleri dinsel örgütlere katılmanızın, hepsinin arkasında ki itici güç mutluluk arayışı değil mi?

Ama mutluluk öyle kolay kolay gelmiyor, çünkü bu saydığımız şeylerin hiç birinin içinde mutluluk yok. Başlangıçta bunları zevkli bulabilirsiniz, bunlarda yeni bir doyum bulabilirsiniz ama ergeç bunlardan bıkacaksınız. Size önceleri verdikleri doyumunu vermez olacaklar bunlar. Çünkü bu saydığımız şeylerin hiç birinin içinde sürekli ve kalıcı bir mutluluk yoktur. Öpüşmenin ardından gözyaşı, kahkahanın ardından ıstırap, perişanlık gelir, herşey kurur, bozulur, çözülür, çürür. Bunun için siz daha gençken şu

mutluluk denen acayip şeyin ne olduğunu öğrenmelisiniz mutluluk eğitimin en önemli konusu olmalıdır.

Mutluluk, siz mutlu olacağım diye didindikçe gelmez. Mutluluktan kolayca söz edilir, ama aslında en büyük giz mutluluktur. Ben mutluluğu bir kaç basit sözle anlatabilirim ama siz bu sözleri dinleyerek mutlu olmayı öğreneceğinizi sanmayın. Mutluluk acayip bir şeydir, siz onun peşinde koşmadığınız zaman gelir, mutlu olacağım diye yırtınmadığınız zaman gelir, beklemediğiniz bir anda gizemli bir biçimde varlığınızın içinden kaynayır. Ama bunun için büyük bir anlayışa gerek vardır. Bunun için bir örgüte katılmak ya da önemli bir kimse olmaya çalışmak bir yarar sağlamaz. Çabayla elde edilecek bir şey değildir, kafanızdan da gönlünüzden de bir şeyler elde etmek için çabalama isteğini çıkarır, önemli bir kimse olmak için didinmekten vazgeçerseniz o zaman gerçek kendiliğinden ortaya çıkar. Zihin sakinleşince, zamanı durdurup, her şeyi birden dinlemeye başlayınca gerçek oradadır, ortadadır. Bu sözleri dinlemek yetmiyor, mutlu olmak için insanın her türlü korkuyu içinden söküp atması gerekiyor.

Siz birşeylerden ya da bir kimselerden korktukça mutluluk diye bir şey olamaz. Siz ananızdan babanızdan, öğretmeninizden, sınavlarda başarısızlıktan, yolunuzda ilerleyememekten, ustanızla aranızdaki açıklığı azaltamamaktan, gerçeğe ulaşamamaktan ya da başkalarının beğenisini kazanamamaktan, yaptığınız işlerde arkanızın sıvazlanmamasından korktukça mutluluk diye bir şey olamaz. Siz gerçekten içinizden korkuyu silip atmışsanız bir bakacaksınız bir sabah uykudan uyandığınızda ya da yolda giderken birdenbire acayip bir şey oluvermiş, davetsiz, çağırılmadan, beklenmedik bir anda sevgi, gerçek, mutluluk hepsi bir arada gelivermişler.

İşte bunun için sizin henüz daha gençken doğru eğitimden geçirilmeniz çok önemlidir. Bugün adına eğitim denen şey eğitim değildir. Çünkü burada konuştuğumuz konulardan kimse size söz etmiyor. Öğretmenleriniz sizi sınavlara hazırlıyorlar ama en önemli konu olan yaşamdan size söz

etmiyorlar, çünkü içlerinden pek azı nasıl yaşanacağını biliyor. İnsanların çoğu yalnızca yaşamayı sürdürüyorlar, şöyle ya da böyle yaşamı arkalarından sürüklüyorlar. Sonunda yaşam çekilmez bir şey oluyor. Gerçek yaşam, sevgi dolu olmayı, sessizliğin tadını almış, bol deneyimle yalınlığı bir araya getirmiş olmayı gerektiriyor; önyargıların, korku ve kör inançların, umutların çelmelemediği berrak, düşünmeye yetenekli bir zihne sahip olmayı gerektiriyor. İşte yaşam böyle bir şey ve siz yaşam için eğitilmedinizse eğitim neye yarar? Çok düzenli olmayı, toplu yaşam kurallarına uygun davranmayı öğrenmiş, sınavlardan başarıyla geçmiş olabilirsiniz ama toplumu taşıyan yapı çökerken birincil önemi yüzeysel konulara vermek eviniz yanarken tırnaklarınızı cilalamaya benzemiyor mu? Görüyorsunuz ya kimse bunlardan size söz etmedi. Kimse bu konuları sizinle birlikte oturup tartışmadı. Oysa hergün bir yandan matematik, tarih, coğrafya gibi konuları incelerken bir yandan da bu derin konulardan konuşmak için zamanınızın bir bölümünü ayırmalısınız. Çünkü bu konular yaşamı zenginleştiren konulardır.

Soru: Tanrıya ibadet etmek gerçek dindarlık değil midir?

Krişnamurti: Öncelikle neyin dindarlık olmadığını inceleyelim. Sanıyorum konuya yaklaşmanın doğru yolu budur. Neyin dindarlık olmadığını bulursak, belki de başka birşeyleri de gömeye başlayacağız. Bunu kirli bir pencereyi temizlemeye benzetebiliriz, bir kez cam temizlenince insan dışarsını daha iyi görmeye başlar. Onun için önce neyin dindarlık olmadığını anlayalım ve kafamızdan yanlışları silip atalım. «Bu konuyu düşünceğiz.» diyerek sözcüklerle oynamayalım. Belki siz bu konuyu düşünebilirsiniz ama büyükleriniz dindarlık olmayan şeylere yakalanmışlar ve o dindarlık olmayan şeylerin içine kendilerini güzelce yerleştirmişlerdir. Bu konuları düşünerek rahatlarını kaçırmak istemezler. Dinsel özden yoksun olan şeyler neler-

dir? Hiç bunları düşündünüz mü? Size durmadan dinin ne olduğunu söylediler, yani Tanrı inancı ve daha bir yığın ayrıntı. Ama hiç kimse neyin din olmadığını size söylemedi. Şimdi hep birlikte arayalım.

Beni ya da bir başkasını dinleyerek söylenenleri hemen kabul etmeyin, ama konunun içindeki gerçeği farkedebilmek için dinleyin. Eğer bir kez neyin din olmadığını siz kendiniz farkedebilirseniz ondan sonra hiçbir din adamı ya da kitap sizi kandıramaz, hiç bir korku sizde körü körüne inanıp izleyeceğiniz bir yanılsama yaratamaz. Neyin din olmadığını anlamak için günlük yaşam düzeyinden başlamalısınız. Ondan sonra yukarlara tırmanabilirsiniz. Uzağa gitmek için olduğunuz yerden yola çıkmalısınız. Kuşkusuz atacağınız ilk adım en önemli olanıdır. Öyleyse din olmayan nedir? Dinsel törenler din midir? Durmadan *puja* yapmak din midir?

Gerçek eğitim nasıl düşünüleceğini öğrenmektir. Eğer siz düşünmeyi biliyorsanız, sizde düşünme yeteneği varsa siz özgür bir insansınız; kendinizi dogmalardan, kör inançlardan, dinsel törenlerin etkisinden kurtardınız demektir. O zaman din'in ne olduğunu bulabileceksiniz.

Hiç kuşku yok dinsel törenler din değildir. Çünkü siz bir dinsel tören yaparken size verilmiş bir kalıbı tekrar ediyorsunuz. Bu dinsel törenlerden özel bir haz almış olmanız mümkündür. Başkaları da sigara ya da içki içmekten zevk alabilirler. Ama din bu mudur? Töreni yaparken nedenini hiç bilmediğiniz şeyler yapıyorsunuz. Babanız da, dedeniz de öyle yaptığı için siz de bunları yapıyorsunuz. Eğer onlar gibi yapmazsanız azar işiteceksiniz. Bunun din olduğunu söyleyebilir misiniz?

Bir tapınakta ne var? İnsanın kendi hayal gücüne göre biçimlendirilmiş bir resim ya da yontu var. Bu resim ya da yontu bir simge olabilir. Ama gene ne de olsa bir resim ya da yontudur, gerçek bir şey değildir. Bir simge, bir sözcük yerine konulduğu şey değildir kuşkusuz. «Kapı» sözcüğü kapı değildir. Tapınağa niçin ibadet etmek için gidiyoruz, bir simge olduğu var sayılan bir resim, bir yontu

İçin mi? Ama simge gerçeğinin kendisi değildir. Öyleyse niçin tapınağa gidiyoruz? Ben tapınaklara gitmeye karşı çıkmıyorum ama gerçekler bunlar. Ve madem ki gerçekler bunlar neden kim tapınaklara gidiyor diye kafamızı yoralım? İster dokunulmazlar olsun, ister dokunulurlar olsun, ister brahmanlar olsun ya da olmasın kimin umurunda...

Görüyorsunuz ya eski insanlar inandıkları din uğruna savaş verecekleri, uğruna birbirlerini boğazlayacakları simgeler bulmuşlar. Ama Tanrı bu değildir. Tanrı hiçbir zaman bu simgelerin içinde değildir. Öyleyse bir simgeye ya da yontuya tapınmak mıdır din?

Şimdi inanç «din midir?» bunu inceleyelim. Bu biraz daha karmaşık bir konu. Yol almağa başladık, şimdi biraz daha ileri gideceğiz. Hristiyanlar başka şeylere inanıyorlar, Hindu'ların, Müslümanların, Budistlerin inançları da başka başka. Hepsini de kendilerini son derece dindar insanlar sayıyorlar, hepsinin tapınakları, Tanrıları, simgeleri inançları var. Din bu mudur? Biriniz Tanrıya, öbürleriniz Rama'ya, Sita'ya İshwara'ya ve buna benzer şeylere inanırken buna din diyebilir misiniz? Böyle bir inanç size nereden geldi? İnançlarınız var, çünkü babanız da, dedeniz de bunlara inanıyordu, ya da Shankara gibi Buda gibi öğretmenlere mal edilen sözleri okudunuz, bunlara inanıyorsunuz, bunlar doğrudur diyorsunuz. Çoğunuz *Bhagavat Gita*'da yazılı olanlara inanıyorsunuz. Sonuç şu ki hiç biriniz kutsal kitapları her hangi bir kitabı inceleyeceğiniz gibi incelemiyorsunuz. İçlerinde yazılı olanlardan neyin gerçek olduğunu bulmaya çalışmıyorsunuz.

İşte dinsel törenlerin din olmadığını, tapınağa gitmenin din olmadığını ve inançların da din olmadığını görüyorsunuz. İnançlar insanları bölerler. Hristiyanların inançları var, bu inançları yüzünden hem kendi içlerinde, hem de başka inançları olanlardan bölünmüşler. Hindu'lar oldum olası düşmanlıklarla kaynıyorlar, çünkü kendilerini bunlar brahman, bunlar değil, bunlar bu, bunlar şu diye

bölmüşler. Öyleyse inanç düşmanlığa, bölünmeye, yıkıcılığa yol açıyor. Böyle bir şey kesinlikle din olamaz.

Öyleyse din nedir? Eğer camı temizledinizse, yani dinsel törenleri yapmaktan, inançlardan, din önderlerinin, *guru*'ların peşinden gitmekten vazgeçtinizse, tıpkı temizlenen camdan öbür tarafı görebilmeniz gibi zihniniz de gerçeği görebilir. Zihninizden imgeleri, dinsel törenleri, inançları, simgeleri, bütün o laf kalabalığını, *mantra*'ların art arda söylenmesi gibi uygulamaları ve her türlü korkuyu attıktan sonra gerçeği bulabileceksiniz. Zaman ötesi, öncesizden sonsuza var olanı, Tanrıyı bulabileceksiniz. Ama bunun için çok derin bir anlayışa ve son derece sabırlı olmaya gerek var. Bunları hergün «din nedir?» diye kendilerine sorup bu araştırmayı hiç bırakmadan sürdürenler görebilir. Ancak böyle yapanlar gerçek dinin ne demek olduğunu öğrenebilirler. Bunların dışındakiler yalnızca duydukları la-kırdıları ağızlarında geveleyenlerdir. Giydikleri süslü giysiler, yaptıkları *puja*'lar, çaldıkları çanlar hiç bir anlamı olmayan kör inançlardan başka bir şey değildir. Bu sözüm-ona din denen şeylere başkaldırıp karşı çıkmadıkça gerçek dinin ne olduğunu bulamazsınız.

YARATICI HOŞNUTSUZLUK

Hiç şöyle sessiz sessiz hiç kıınıldamadan oturduğunuz oldu mu? Bir kez deneyin, gerçekten sakın sakın, sırtınızı dik tutarak oturun ve şöyle zihninizden geçenleri izleyin, Onları denetlemeye çalışmayın. Sakın zihninizin bir düşünceden ötekine atlamasını engellemeyin, yalnız zihninizin doğal bir düşünceden ötekine, bir konudan bir başkasına atladığını bilinçle izleyin, bu olayın farkında olun. Zihnin işine hiç karışmadan yalnızca izleyin. Sanki bir ırmağın kıyısında oturmuş da akan suları izliyormuşsunuz gibi yapın. Akan ırmakta pek çok şeyler görürsünüz: Kuru yapraklar, kuru dallar, balıklar, hayvan leşleri görürsünüz suyun yüzünde. Ama her zaman canlı ve hareketlidir ırmak. İşte zihniniz de böyledir. Sürgit durmak dinlenmek bilmeden bir kelebek gibi oradan oraya uçar durur.

Bir şarkı dinlerken nasıl dinlersiniz şarkıyı? Şarkıyı söyleyen kimse hoşunuza gitmiş olabilir, çok güzel bir insan olabilir şarkı söyleyen kimse: ve siz söylediği şarkı sözlerinin anlamını izliyor olabilirsiniz ama bütün bunların arkasında seslerin ve durakların uyumunu dinliyorsunuzdur. Tıpkı bunun gibi kıpır kıpır kıınıldamadan, sakın, sessiz oturun, elleriniz de ayaklarınız da hatta parmaklarınız da oynamasın, yalnız zihninizi izleyin. Çok eğlenceli bir oyun bu. Eğer bunu bir eğlence olarak yaparsanız çok büyük bir çabayı gerektirmeden sizin hiç bir denetiminiz olmadan zihninizin kendiliğinden durulduğunu, sakinleştiği-

ni göreceksiniz. O zaman zihniniz düşüncelerinizi sansür etmekten, yargılamaktan içlerinden değerli ya da değersiz olanları ayırmaktan, ayıklamaktan vazgeçecektir. Ve zihniniz böyle kendiliğinden sakinleşince gönlünüzün şen olmasının nasıl bir şey olduğunu keşfedeceksiniz. Şen olmak nasıl birşeydir bilir misiniz? Şöyle içten gülmek, herşeyden tat almak, yaşama sevincini tatmak, güler yüzle hiç bir korku duymadan başkalarının yüzüne gözlerinizi kaçırmadan bakabilmek... İşte gönlü şen olmak budur.

Gerçekten bir kimsenin yüzüne gözlerinizi kaçırmadan bakabildiniz mi? Hiç öyle gözlerinizi ayırmadan, öğretmeninizin, ananızın babanızın, önemli bir görevlinin, ya da fakir bir işçinin yüzüne bakıp bakışınızın etkisini izlediniz mi? Pek çoğumuz karşısındakinin yüzüne gözlerimizi dikeerek bakmaktan korkarız, diğerleri de kendilerine böyle bakılmasından hoşlanmazlar. Çünkü onlar da bakışlarınızın üzerlerinde sabitleşmesinden korkarlar. Kimse gerçek kimliğinin açığa çıkmasını istemez. Çünkü içimizde çeşitli seviyelerde ıstıraplar, huzursuzluklar, umutlar, beklentiler saklamaktayız. Karşısındakinin yüzüne gülerek gözlerini kaçırmadan bakacak pek az insan çıkar. Oysa gülümsemek ve mutlu olmak çok önemlidir. Çünkü insan gönlünde bir şarkı duymadıkça yaşam son derece anlamsız olur. İnsan bir tapınaktan bir öbürüne, bir kocadan ya da karıdan ötekine bir öğretmen ya da *guru*'dan ötekine durmadan dolaşıp dursa da bu içten gelen coşku olmadıkça yaşamın pek bir anlamı olamaz. Bu içten gelen coşkuyu bulmak da kolay bir şey değildir, çünkü biz hoşnutsuzluğumuzun nedenlerini yüzeysel şeylerde arıyoruz.

Hoşnut olmamak ne demektir biliyor musunuz? Hoşnutsuzluğun ne olduğunu anlamak son derece güçtür. Çünkü biz hoşnutsuzluğu belirli nedenlere yöneltiyoruz, böylece de bastırmaya çalışıyoruz. Tek endişemiz kendimizi güvenli bir durumda tutabilmek, kazancımızı ve saygınlığımızı güven altına almak ve böylece kendimizi üzüntülerden, sıkıntılardan korumak. Ev yaşamında ya da okul yaşamında da bu böyle. Öğretmenler de tedirgin olmak iste-

miyorlar, onun için alışlagelmiş eğitim sistemlerinden vazgeçemiyorlar. Çünkü insan bir kez hoşnutsuzluk hissederse soru sormaya, araştırma yapmaya başlar, bunun sonucunda da huzursuz ve tedirgin olur. Ama ancak insan gerçek bir hoşnutsuzluk duyunca hoşnutsuzluğu ortadan kaldırmak için bir girişimde bulunabilir.

Bir girişimde bulunabilmek nedir biliyor musunuz? Eğer kimse sizi zorlamadan bir şey başlatabiliyor ya da değiştirebiliyorsanız bu bir girişimdir. Çok büyük, öyle olağanüstü bir şey olması gerekmez, bunlar sonradan gelebilir. Sizden kimse istemeden, kendiliğinizden bir ağaç diktiğiniz zaman, içinizden iyilik yapmak geldiği zaman, ağır bir yük taşıyan bir kimseye sempatiyle gülümsediğiniz zaman, sokakta duran bir taşı başka birinin ayağına takılmasını diye yoldan kaldırdığınız zaman ya da bir evcil hayvanı okşadığınız zaman içinizden geleni yapmak için içinizde bir kıvılcım çaktı demektir. İşte bu girişimdir. Eğer yaratıcılık denen çok büyük, olağanüstü şeyin ne olduğunu biliyorsanız girişim işte onu başlatan gösterişsiz, alçakgönüllü bir eylemdir. Yaratıcılık derin bir hoşnutsuzluktan kaynaklanan girişkenlikle ortaya çıkar.

Hoşnutsuzluktan korkmayın, tam tersine hoşnutsuzluğunuzu besleyin ki kıvılcım alev dönüşsün böylelikle sizin hoşnutsuzluğunuz süreklilik kazansın ve herşeyi içine alsın, işinizden, ailenizden, o geleneksel para peşinde koşma, mevki ve güç peşinde koşma tutkusunu da içine alsın. Ancak o zaman düşünmeye, bir şeyler keşfetmeye başlayacaksınız. Ama yaşıyorsunuz ilerledikçe bu düşünme, araştırma, bir şeyler bulma tutumunu sürdürmeniz güçleşecek. Bakıp gözetmek zorunda olduğunuz çocuklarınız olacak, göz önünde bulundurmanız gereken yaptığınız işin sizi zorladığı durumlar olacak. Komşularınızın sizin için düşünecekleri ve toplumun yargıları üzerinizde ağır basmaya başlayacak. O zaman siz bu yakıcı hoşnutsuzluk ateşini yavaş yavaş söndürmeye başlayacaksınız. Hoşnutsuzluk hissetmeye başlayınca hemen radyo'yu açacaksınız. Yahut bir *guru* bulacaksınız, *puja* yapacaksınız belki de bir kulübe üye olacak,

kadınların peşinde koşacak, bu ateşi söndürmek için elinizden ne gelirse yapacaksınız. Ama şurası kesin bu yakıcı hoşnutsuzluk ateşi olmadan yaratıcılığın kaynağı olan girişkenliğe sahip olamazsınız... Neyin doğru olduğunu keşfedebilmek için öncelikle kurulu düzene başkaldırmanız gereklidir. Ama babalarınızın parası ne kadar çoksa ve öğretmenlerinizin durumu ne kadar güvenliyse onlar da sizin başkaldıran, isyancı bir kimse olmanızdan o kadar çok rahatsız olacaklardır.

Yaratıcılık yalnız resim de, şiirde geçerli bir şey diye düşünülmemelidir. Elbet resimde, şiirde yaratıcılık güzel de, bu yaratıcılığın ancak küçük bir parçası. Önemli olan bütünüyle hoşnutsuz olmak. Ancak bütünüyle hoşnutsuzluk olgunlaşınca yaratıcılığa dönüşecek olan girişkenliği başlatabilir. Gerçeği bulmanın, Tanrıyı bulmanın yolu budur, çünkü Tanrı bu yaratıcılık durumudur.

İşte insan böylesine hoşnutsuz olmalı ama bir yandan da gönlü şen olmalı. Bunu anlayabiliyor musunuz? İnsan bütünüyle hoşnutsuz olmalı ama öyle asık yüzlü herşeyden yakınan yapıcı olmayan bir tutum değil, neşeyle, keyifle, sevgiyle birlikte götürmeli hoşnutsuzluğunu. Hoşnutsuz kimselerin çoğu son derece can sıkıcı insanlardır; durmadan yakıncak birşeyler bulurlar, durumlarının ya da koşulların başka türlü olmasını isterler, aslında onların hoşnutsuzluğu yüzeyseldir.

Şimdi gençken başkaldırıyorsanız, isyancıysanız, yaşlandığınız zaman da bu isyancılığınızı sürdürmelisiniz, bu isyancılığınızı gönül şenliğiyle, büyük bir sevecenlikle sürdürmelisiniz. Bu tür hoşnutsuzluğun büyük bir anlamı vardır. Çünkü sonuçta yepyeni şeyler ortaya çıkacak, yepyeni şeyler yapılacak, yaratılacaktır. Bunun için de size doğru bir eğitim verilmiş olmalı, şu sizi yalnız bir iş sahibi olmaya hazırlayan, ya da başarı merdivenini tırmanmanıza yardımcı olan türden bir eğitim değil, sizin düşünmenize yardımcı olan, size genişlik veren bir eğitim. Genişlik deyince daha geniş bir yatak odası, daha geniş bir ev değil, zihninize daha geniş düşünme olanağı veren bir eği-

tim. Öylesine bir genişlik ki hiç bir inanç, hiç bir korku onu sınırlamasın.

Soru: Hoşnutsuzluk berrak düşünceyi engeller. Bu engeli nasıl aşabiliriz?

Krişnamurti: Benim söylediklerime kulak vermiş olduğunı sanmıyorum. Belki kafan soracağın soruyla uğraşıyordu? Belki soruyu nasıl sorayım diye düşünüyordun. Hepimiz aynı şeyi yaparız sık sık. Herkesin kafasında bir takım düşünceler vardır. Eğer benim söylediklerim, sizin işitmek istedikleriniz şeyler değilse bir kulağınızdan girer otekinden çıkar. Elbet kafanızı dolduran bir yığın sorunlarınız vardır. Eğer soru soran arkadaşımız söylediklerimi dinlemiş olsaydı, sözünü ettiğim türden bir hoşnutsuzluğu içten içe duyumsasaydı, gönül şenliğiyle, yapıcı, yaratıcı bir hoşnutsuzluğu duyumsasaydı öyle sanıyorum ki bu soruyu sormayacaktı.

Şimdi gelelim soruya. hoşnutsuzluk berrak düşünmeyi engeller mi? Eğer düşündüğün şeyden bir sonuç almak istiyorsan berrak bir biçimde düşünmek mümkün olabilir mi? Eğer zihninizin bütün çabası düşünerek bir sonuca ulaşmaksa böyle bir düşünce berrak bir düşünce olabilir mi? Ya da siz yalnızca bir amaç için, bir şey bulmak, bir şey elde etmek, bir şey kazanmak için düşündüğünüz zaman berrak düşünebilir misiniz?

Eğer sizin bir önyargınız, belirli bir inancınız varsa, bir Hindu, bir Hristiyan, bir komünist olarak düşünüyorsanız berrak bir biçimde düşünebilir misiniz? Kuşkusuz bir direğe kösteklenmiş bir maymun gibi zihniniz bir inançla kösteklenmemiş olduğu zaman, düşüncenizden bir sonuç beklemediğiniz zaman, kafanıza takılı bir önyargı olmadığı zaman daha berrak düşünebilirsiniz. Daha basit ve dolaysız olarak şöyle söyleyeyim. Kafanız şöyle ya da böyle bir güvencenin peşinde değilse, yani korkuları yenmişseniz, hiçbir şeyden korkmuyorsanız ancak o zaman berrak düşünebilirsiniz.

Bunun için hoşnutsuzluk eğer peşinde olduğunuz bir şeyi elde edememekten geliyorsa, bir sonuç alma çabasıysa hoşnutsuzluğunuzun nedeni, eğer kafanız dinç olsun istiyorsanız da hoşnutsuzluk sizi tedirgin ediyor, hoşnutsuzluğunuzu, boğmak, yok etmek istiyorsanız elbet böyle bir durumda berrak düşünmek mümkün olamaz. Ama siz herşeyden hoşnutsuzsanız, eğer önyargılarınızdan, inançlarınızdan, korkularınızdan hoşnut değilseniz, bir sonuç almanın birşeyler kazanmanın da peşinde değilseniz bütün bu hoşnutsuzluklar düşüncenizi keskinleştirir, odaklaştırır. Öyle belirli bir nokta üzerinde olmaz bu odaklaşma, ya da düşünceleriniz belirli bir doğrultuya yönelmez. Yalnızca düşünceleriniz basit, dolaysız ve berrak olur.

İster genç ya da yaşlı olalım çoğumuzun hoşnutsuzluğunun nedeni istediğimiz bir şeyi elde edememektir. Elde edemediğimiz şey daha fazla bilgi, daha iyi bir iş, daha güzel bir otomobil ya da daha yüksek bir aylık kazanç olabilir. Hoşnutsuzluğumuzun nedeni daha çoğunu elde edemememizdir. Ama benim sözünü ettiğim bu tür bir hoşnutsuzluk değildi. Daha çoğunu istemek ve elde etmeye çalışmak berrak düşünmeyi engeller. Ama buna karsın sizin hoşnutsuzluğunuzun nedeni istediğiniz bir şeyi elde edememek değil de, nedenini bilemeden eğer işimizden, para kazanmaktan, mevki peşinde koştuktan, güçlü olmaya çalışmaktan, geleneklerden, başka bir şeyler olabileceksen bunları olamamaktan, özetle şu ya da bu şeyden değil de hepsinden birden geliyorsa o zaman bizim hoşnutsuzluğumuzun düşüncemize berraklık getireceğini sanıyorum. O zaman boynumuzu eğip bizim için çizilen yazgı yolunu izlemeyeceğiz, soru soracağız, araştıracağız, işin derinine girmeye çalışacağız. Bunun da kazandıracağı bir içgörü olacak, orandan da yaratıcılık ve gönül şenliği çıkacak ortaya.

Soru: Kendini tanımak nasıl bir şeydir? Ve bu tür bilgi nasıl elde edilir? İnsan nasıl kendi kendini tanır?

Krişnamurti: Bu sorunun ardındaki düşünce biçimini görebiliyor musunuz? Saygısızlık etmek istemiyorum ama

bu sorunun ardındaki düşünce biçimini araştıralım. «Bunu nas'ı başarabilirim, bu tür bilgiyi nasıl satın alabilirim? Neler yapmalıyım bunun için? Ne gibi özverilerde bulunmalı, ne tür ödünler vermeliyim bunun için? Ne gibi bir yol izlemeliyim? Bunu elde etmek için hangi meditasyon yöntemini uygulamalıyım?» İşte düşünceler bunlar. «Bunu elde etmek için bunu yapmalıyım» diye düşünen bir kafa son derece basit makinalaşmış bir kafadır. Sözümona din-dar geçinen kimseler işte böyle düşünürler, ama kendini tanımak bu yolla sağlanamaz. Onu bir çaba, ya da uygulama karşılığı satın alamazsınız. Kendini tanımak kendinizi öteki arkadaşlarınızla, öğretmenlerinizle, çevrenizdeki öteki insanlarla karşılaştırmanız sonucunda gelir. Kendinizi başkalarını incelediğiniz gibi incelemeniz koşuluyla gelir, davranışlarınızı, ne tür giysiler giydiğinizi, nasıl konuştuğunuzu, nelerden tiksindiğinizi, nelerle öğündüğünüzü incelediğiniz zaman gelir. Kendinizi böyle incelediğiniz, sizinle ilgili herşeyi incelediğiniz ve kendinizi aynada yüzünüzü gördüğünüz gibi gördüğünüz zaman gelir. Aynaya tuğunuzu, nelerden tiksindiğinizi, nelerle öğündüğünüzü Yüzünüzün biçiminin bir başka olmasını, saçınızın biraz daha çok olmasını, birazcık daha yakışıklı olmayı isteyebilirsiniz ama olan bu. Herşey aynaya yansıyor. Gördüklerinizi görmezlikten gelip «Aman ne kadar güzelim,» diye mezsınız.

Eğer bir aynaya bakarmışçasına bir aynanın yansızlığıyla kendinizi başkalarıyla karşılaştırabilirseniz kendinizi tanımada hiç bir sınır olmadan ilerleyebilirsiniz. Bu tıpkı ne dibi, ne kıyısı olan bir okyanusa dalmaya benzer. Çoğumuz bir yerlere varmak, bir şeyler başarmak isteriz, isteriz ki «Ben artık kendi kendimi tanıdım, artık mutluyum.» diyebilelim. Ama işte böyle olmuyor. Eğer kendinizde gördüklerinizi kınamadan, başkalarıyla kendinizi ölçmeden, daha yakışıklı ya da güzel, daha erdemli olmayı istemeden kendinize bakabilirseniz, ne olduğunuzu ne olmadığınızı görüp bununla yetinebilirseniz o zaman çok ama çok uzaklara gidebileceğinizi anlayacaksınız. Bu yolculukta varıla-

cak hiç bir hedef yoktur ve işte bu yolculuğun asıl gizemi ve güzel yanı da burasıdır.

Soru: Ruh nedir?

Krişnamurti: Kültürümüzün, uygarlığımızın yarattığı bir söz «ruh». Uygarlıklar çok sayıda insanların ortak isteklerinin ürünüdür. İşte bir örnek olarak Hint uygarlığına bakın, çok sayıda insanın ortak isteklerinin, ürünü değil mi? Hangi uygarlığı alırsanız alınız hepsi için durum aynıdır. Bu konuda ortak istek ölen çürüyüp yok olan bedenle herşeyin bitmemesidir. Ölümsüz olan, yokedilemez çok daha büyük olan bir şeyin varolması isteğidir. Bu istekten de ruh kavramı gelişmiştir. Arada bir tek tük bu ölümsüzlük denen olağanüstü şeyi, yani ölümün etkisizleştiği bir ruhsal durumu keşfedenler çıkıyor Bütün sıradan insanlar, «Evet ne kadar haklı bu söylediklerinde ne büyük bir gerçek var.» diyerek onların sözlerine dört elle sarılıyorlar. Kendileri de ölümsüzlüğün peşinde oldukları için «ruh» sözcüğüne sıkı sıkı yapışıyorlar.

Siz de «Bedensel varlığınızın üstünde, ötesinde bir şey var mı?» bilmek istiyorsunuz. Bu bitmez tükenmez, işe gidip gelmeler, hiç de ilgi duymadığınız bir işte çalışmak, durmadan itiş kakış, kıskançlıklar, çocuk doğurmalar, komşularla dedikodular, bir yığın gereksiz lakırdı... Bütün bu anlamsız şeylerden öte birşey var mı diye merak ediyorsunuz. Kendi başına «ruh» sözcüğü yok edilemez, zaman ötesi bir varoluş düşüncesini dile getiriyor. Ama siz gerçekten bir ruh olup olmadığını kendiniz keşfedemiyorsunuz. İsa ya da Shankara, ya da bilmem kim ne demiş olursa olsun yahut içinde yetiştiğimiz dinsel geleneğin bu konuda bizden inanmamızı istedikleri şeyler ne olursa olsun ben kendim, «Böyle zaman ötesi bir yaşantı var mı?» bunu kendim bulacağım demiyorsunuz. Toplumun ortak isteğinin ya da uygarlığımızın biçimlendirdiği bir düşünceye karşı çıkmıyorsunuz, hemen kabul edip «Evet ruh vardır.» diyorsunuz. Bazınız onu şöyle tanımlıyorsunuz, bazılarınız daha

başka tanımlıyorsunuz, bu tanımlamadaki farklılıklar yüzünden aranızda bölünüyor birbirlerine ters düşen inançlarınız yüzünden birbirinize düşman oluyorsunuz.

Gerçekten zaman ötesi bir ruh durumu var mı? Bunu öğrenmek isteyen kimse uygarlığın bize benimsettiklerini, toplumun ortak isteklerini aşmalı ve konuya yalnız başına eğilmelidir. İşte eğitimin temel görevi bu olmalıdır. Konuya yalnız başına bir yanıt aramasını öğrenmek, bir kişinin ya da çoğunluğun isteklerine düşüncelerine tutsak olmak, yani gerçeği kendi başına bulmaya gücü yetmek.

Hiç kimseye bel bağlamayın. Ben ya da bir başkası böyle zaman ötesi bir yaşantı olduğunu söyleyebiliriz ama bunun sizin için ne değeri olabilir? Eğer karnınız açsa yemek yemek isteyeceksiniz, lakırdılar sizi hiçbir biçimde doyurmayacaktır. Önemli olan sizin kendi kendinize bulmanızdır. Çevrenizde herşeyin bozulup çürüyüp yok olmaya yüz tuttuğunu görüyorsunuz. Şu uygarlık dediğimiz şeyi artık ortak istekler ayakta tutamayacaktır, o da paramparça olacaktır sonunda. Zaman zaman yaşam sizi sınıyor. Eğer bu sınamaya vereceğiniz karşılık alışkanlıkların yivlerinden yalaklarından dışarı çıkamazsa, yani vereceğiniz yanıt boynu bükük bir kabulse bu karşılığın bir değeri yoktur. Ancak zaman ötesi, zaman dışı, «daha çoğun» ya da «daha azın» bütünüyle etkisizleştiği bir ruh durumu olup olmadığını «Araştırmadan, kendim bulmadan kabul etmeyeceğim.» dediğiniz zaman keşfedebilirsiniz. Bu da ancak çoğunluğa karşı bir başınıza kalmaktan korkmadığınız zaman olabilir.

YAŞAM BİR BÜTÜNDÜR

Çoğumuz yaşamın bir küçük parçacığını yakalamışız ve bu küçük parçacıktan yaşamın bütününe keşfedeceğimizi sanıyoruz. Odamızdan dışarı çıkmadan bütün uzunluğu boyunca ve kıyılarındaki yeşil çayırlarıyla ırmağı görüp gözleyebileceğimizi sanmaya benziyor bu. Küçük bir odada yaşıyoruz, yaptığımız şey küçük bir tuvali boyamak, böyle yaparak da hem yaşamı hem de ölümü tam olarak anladığımız yanılgısı içindeyiz. Dar pencereyi odamızdan dışarı çıkıp yargılamadan, mahkum etmeden, «İşte bunu sevdim, bunu sevmedim» demeden herşeyi olduğu gibi görerek yaşamak son derece güç. Çünkü çoğumuz yalnız bir küçücük parçacığını görerek bütün yaşamı anlayacağımız yanılgısındaız. Yalnız bir çubuğunu görüp bütün tekerleği anlayacağımızı umuyoruz. Oysa bir çubuk tekerlek demek değildir. Tekerleğin pek çok çubuğu vardır, çemberi vardır, göbeği vardır. Tekerleği anlayabilmek için bütününe birden görmeliyiz. İşte bunun gibi tüm yaşam sürecini anlayabilmek için de yaşamın bütününe birden görmeliyiz.

Beni anladığınızı umarım, çünkü eğitim sizin yaşamı bütün boyutlarıyla kavramanıza yardımcı olmuyor. Yaptığı şey sizin bir iş sahibi olmanıza, alışlagelmiş biçimde evlenip çocuk sahibi olmanıza, kendinizi güvence altına alıp *puja*'larınızı yapıp küçük amaçlarınızın peşinden koşmanıza yardımcı olmaktan ileri gitmiyor. Doğru dürüst bir eğitim için zekâya, içgörüyeye, büyük bir anlayışa gerek

var. Bunun için eğitmenin kendisinin de bütün yaşam sürecini anlayacak ve sizleri yalnızca hazır formüllere göre yetiştirmeyecek biçimde eğitilmiş olması gerekli.

Yaşam akıl almaz bir gizemdir. Öyle kitaplarda yazılan gizler, herkesin söz ettiği gizler değil, sizin doğrudan kendinizin bulacağınız bir gizemdir. İşte bunun için sizin küçücüğü, daracığı ve en önemsiz şeyleri anlayıp onların ötesine geçebilmeniz çok önemli bir konudur.

Eğer genç yaşıınızda yaşamı anlamaya başlamazsanız yaşlanınca iğrenç bir insan olacaksınız. Dış görünümde paralı pullu, lüks arabalarda dolaşan yukardan hava atan bir kimse olabilirsiniz ama bu sizi içi boş, ruhsuz, anlamsız bir kimse olmaktan kurtaramayacaktır. İşte bunun için dar pencereli küçük odanızdan dışarı çıkıp şöyle tüm gök kubeyi görmelisiniz. Ama bunu içiniz sevgi dolu olmadan yapamazsınız. Öyle cinsel sevgiden ya da ilâhi sevgiden söz etmiyorum, yalnızca sevgi; kuşları, ağaçları, çiçekleri, öğretmeninizi, ananızı babanızı, ananızın babanızın da ilerisinde insanları, insanlığı sevmekten söz etmek istiyorum.

Sevginin ne olduğunu öğrenmezseniz çok yazık olacak. Sevginin ne olduğunu şimdi öğrenemezseniz sonra çok geç kalmış olacaksınız, çünkü yaşıınız ilerleyince sevgi denen şey çok çirkin bir şey oluyor, bir tür sahiplenme, bir tür alınıp satılan bir mal oluyor sevgi. Ama şimdiden gönlünüzde sevgiyi besleyip büyütürseniz, diktiğiniz ağacı sever, sahipsiz serseri hayvanları oksarsanız o zaman büyüdüğünüz zaman dar pencereli küçük odanızda kalmayacaksınız, odanızdan çıkıp yaşamın bütününü sevgiyle kucaklayacaksınız.

Sevgi gerçek bir şeydir. Üzerine titrenecek birşeydir. Öyle duygusal birşey sayamazsınız sevgiyi, sevgide duygusallık yoktur. Son derece ciddi ve önemli bir konudur ve sevmeyi gençken öğrenmelisiniz. Belki de ananızla babanız, öğretmenleriniz sevmeyi bilmiyorlardır ve işte bunun için böyle korkunç bir dünya yarattılar, öyle toplumlar yarattılar ki sürekli kendi içlerinde ya da başka toplumlarla savaşı içindedirler. Bu toplumların dinleri de, felsefeleri de

ideolojileri de yanlıştır, çünkü bunların içinde sevgi yoktur. Yalnız bir parçanın bilincindedirler, dar bir pencereden dışarı bakan kimse manzara ne kadar güzel, ufuk ne kadar uzak yerleri de görebilen derinlikte olursa olsun yaşamın bütününe göremez. Bu derin sevgi duygusu olmadan bütünü birden hiç bir zaman kavrayamazsınız. Bu yüzden de her zaman mutsuz huzursuz olacaksınız. Sonunda da bir avuç toprak ve bir yığın boş lakırdıdan başka bir şey kalmayacak sizden geriye.

Soru: Niçin ünlü olmak istiyoruz?

Krişnamurti: Siz neye ünlü olmak istiyorsunuz? Açıklayayım; Ama siz açıklamamın sonunda ünlü olmayı istemekten vazgeçecek misiniz? Ünlü olmak istiyorsunuz çünkü bu toplumda çevrenizdeki herkes ünlü olmak istiyor. Ananız babanız, öğretmeniniz, *guru*'lar, *yogi*'ler herkes ünlü, tanınmış bir kimse olmak istiyor, siz de istiyorsunuz?

Gelin bu konuyu birlikte düşünelim. Neden insanlar ünlü olmak istiyorlar? En başta ünlü olmak kazançlı bir şey, sonra size büyük bir haz veriyor ünlü olmak. Eğer bütün dünyada tanınıyorsanız kendinizi çok önemli bir kimse olarak hissediyorsunuz, sanki ölümsüzmüşünüz gibi geliyor size. Ünlü olmayı bütün dünyada sizden söz edilmesini istiyorsunuz, çünkü kendi içinizde bomboşsunuz, bir hiçsiniz, içinizde hiç bir zenginlik yok, hiç, ama hiç bir şey yok içinizde, bunun için dış dünyada kendinizi tanıtmak ünlü olmak istiyorsunuz. Ama eğer iç zenginliğiniz varsa, ünlü olmak ya da olmamak o zaman size vız geliyor.

İç zenginliğin kazanılmasıysa paralı ve ünlü olmaktan çok daha güç bir şey; çok daha fazla çaba harcamayı gerektiriyor, çok daha büyük bir dikkat gerektiriyor. Her hangi bir konuda azıcık yeteneğiniz varsa ve bu yeteneğinizden nasıl yararlanacağınızı biliyorsanız ünlü bir kimse olabilirsiniz ama iç zenginlik böyle kazanılamıyor. İç zenginliğin kazanılması için neyin önemli, neyin önemsiz olduğunu anlamalı ve ünlü bir kimse olmayı istemek gibi önem-

siz şeylerin arkasından gitmemelisiniz. İç zenginlik yalnız başına ayakta durmaya imkân verir. Oysa ünlü olmak isteyen kimse yalnız başına ayakta durmaktan korkar, onun istediği onu herkesin övmesi herkesin kendisini beyenmesidir. Onu ancak bunlar ayakta tutabilir.

Soru: Siz çok gençken bir kitap yazmış ve o kitapta «Bunlar benim sözlerim değil, Ustanın sözleri» demiştiniz. Şimdi nasıl oluyor da kimsenin etkisi altında kalmadan kendi düşüncelerimizin efendisi olmamızda diretiyorsunuz? Ve sözünüzü ettiğiniz Ustanız kimdi?

Krişnamurti: Yaşamda başarılması en güç şey kendi düşüncelerine tutsak olmamaktır. Bu tutsaklığın adına tutarlılık deniyor. Eğer bir kez şiddete şiddetle karşı koymama idealini benimsemişseniz her zaman bu ideale uygun davranışlar içinde olmaya çalışıyorsunuz. Şimdi soru şu: «Söyle bakalım bize, nasıl oluyor da sen daha çocuk denecek bir yaşta yazdığın bir kitapta söylediğinin tersine, hiç kimsenin etkisi altında kalmadan kendi düşüncelerimizin efendisi olmamızı istiyorsun? Niçin çocukken yazdıklarınla tatarsız şeyler söylüyorsun şimdi?»

Tutarlı olmanın anlamı ne? Gerçekten çok önemli bir konu bu. Tutarlı olmak hiç değişmeden hep belirli bir modele göre düşünmeyi sürdürmektir. Birbirlerine ters düşen şeyler yapıp söylememenizdir, bugün yaptığının ya da söylediğinin tersini ertesi gün yapıp söylememenizdir. Tutarlı bir kimsenin nasıl bir kimse olduğunu inceleyelim şimdi. Tutarlı bir insan şöyle söyleyen insandır. «Ben bir kere şöyle ya da böyle bir insan olmaya, şu düşüncede ya da bu düşüncede olmaya ahdettim yaşamımın sonuna kadar da böyle kalacağım.» Böyle bir insana tutarlı deniyor. Ama doğrusu bu biçimde düşünüp davranmak ahmaklık değil mi? Çünkü böyle bir kimse bir karara varmıştır ve kararını değiştirmek olanağından yoksun yaşayıp gidecektir. Bunu yaşamın dışardan akıp gitmesi, içeri sızması için çevresine çepeçevre duvar örmeye benzetebiliriz.

Gerçekten karışık bir sorun. Belki konuyu gereğinden çok basitleştirdiğimi düşünebilirsiniz ama ben öyle düşünmüyorum. İnsanın zihni tutarlı olunca makineleşiyor, canlılığını, parıltısını, güzelliğini ve özgürce hareket edebilme yetisini yitiriyor, ancak bir modele göre çalışmasını sürdürabiliyor. Sorunun bir bölümü bu.

Sorunun ikinci bölümüne gelelim: Usta kimdi? Bu sorunun sorulmasının nedenini bilmiyorsunuz. Böyle olması da daha iyi. Ben daha çocuk denecek bir yaşta bir kitap yazdım, soruyu soran bey bu kitaptan benim bu kitabı yazmamda bana yardım eden bir Ustam olduğuyla ilgili sözlerime değindi. Theosophist'ler gibi bir çok topluluklar Himalaya'ların ücra köşelerinde oturan bir takım Ustalar olduğuna ve bu ustaların oradan dünyaya rehberlik edip dünyaya yardımcı olduklarına inanıyorlar. Soruyu soran bey de bu ustanın kim olduğunu öğrenmek istiyor. Dikkatle dinleyin çünkü bu konu sizin yaşamınız için de geçerlidir.

Bir Ustanın ya da *guru*'nun kimliği o kadar önemli mi? Önemli olan yaşam mı, yoksa *guru* ya da Usta mı? Bir önder ya da öğretmen size yaşamın yorumunu yapabilir, ama yaşamı anlaması gereken sizsiniz, ıstırap çeken, mutsuzluktan yakınan sizsiniz. Ölümün, doğumun, meditasyonun, acının anlamını öğrenmek isteyen sizsiniz. Kimse bunları size söyleyemez. Bir takım açıklamalar yapabilirler kuşkusuz, ama bu açıklamalar bütünüyle yanıltıcı baştan aşağı yanlış olabilir.

Onun için kuşku duymak, kuşkucu olmak iyidir. Böylelikle gerçekten size bir *guru*'nun gerekip gerekmediğini kendinizin bulmanız imkânını kazanırsınız. Önemli olan kendinize kendinizin ışık olmanızdır. Kendi kendinizin ustası ve kendi kendinizin öğrencisi olmanızdır. Hem öğretmen, hem öğrenci olmanızdır. Siz bütünlüğüyle yaşam sürecini araştırmayı, keşfetmeyi ve anlamayı bıraktığınız zaman bir öğretmen ortaya çıkar ve böyle bir öğretmenin de hiç bir değeri yoktur. Böyle bir durumda siz ölüsünüz demektir, kuşkusuz öğretmeniniz de ölüdür.

Soru: *Biz küçükken bize neyin güzel neyin çirkin olduğunu söylüyorlar. Bunun sonucunda da bütün yaşamımız boyunca biz de «Bu güzel, bu da çirkin.» demeyi sürdürüyoruz. Bir insanın gerçekten neyin güzel neyin çirkin olduğunu anlayabilmesi için ne yapması lâzım?*

Krişnamurti: Diyelim ki siz bir kapı kemeri için güzel diyorsunuz, bir başkası da çirkin diyor. Önemli olan bu karşıt görüşlerinizi kıyasıya savunmak mı, yoksa güzelliğe de çirkinliğe de duyarlı olmak mı? Yaşam da hem pislik, sefalet, bayağılık, keder, göz yaşları var, hem de neşe, kahkaha, güneşin ısıldattığı bir çiçeğin güzelliği var. Elbette önemli olan insanın şu güzeldir, bu da çirkin diye bir karar verip bu kararlarına sıkı sıkı sarılması değildir, herşeye karşı duyarlı olmasıdır. Eğer ben «Güzele olan duyarlılığımı geliştireceğim, çirkineyse gözlerimi kapayacağım.» desem sonuç ne olur? O zaman güzele olan duyarlılığın geliştirilmesi bir tür duyarsızlık olur. Bunu bir kimsenin sağ kolunu geliştirip son derece güçlendirmesine buna karşın sol kolunu hiç kullanmayarak onun körelmesine neden olmasına benzetebiliriz. İşte bunun için güzelliğe olduğu kadar çirkinliğe de duyarlı olmalısınız. Köprünün altından akan suyun rüzgârda salınan yaprakların, akşam olurken yavaş yavaş havanın kararmasının da duyarlılığında olacaksınız, sokaktaki dilenciye de, ağır bir yük altında iki büküm yürüyen fakir kadıncağızı da görüp yardımlarına koşacaksınız. İkisi de gereklidir. Ancak her şeye karşı böylesine bir duyarlılık geliştirdiğiniz zaman yapıcı olursunuz, o zaman geri çevirmeden mahkûm etmeden herkeşe yardım elini uzatırsınız.

Soru: *Beni affedin ama gene de ustanızın kim olduğunu söylemediniz?*

Krişnamurti: Ustamın kim olduğu çok mu önemli? Kitabı yakın ya da çöpe atın. Ustamın kim olduğu gibi incir

çekirdeği doldurmayacak bir konuya bu kadar önem vererek bütün varoluş sorununu küçücük bir olaya dönüştürmüş oluyorsunuz. Hep öğrenmek istediğimiz şey Usta kimdi, Usta kimse kim. Bu tabloyu yapan ressam kim? Hiç bir zaman ressamın kimliğini bir yana bırakıp resmin değerini kendimiz keşfetmek aklımızdan geçmiy. r. Siz ancak şairin kim olduğunu bilince şiiri beğeniyorsunuz. Bu zûpelikten başka bir şey değil, bir düşüncenin, bir kanının yinelenmesi bu, ve sizin gerçeği doğrudan algılama yetinizi yok ediyor. Eğer bir resmi güzel buluyorsanız ve bundan bir doyum elde ediyorsanız o resmi şunun ya da bunun yapmış olması çok mu önemli? Eğer bir kimsenin amacı resmin içeriğini derinlemesine anlamak, resimdeki gerçeği bulmaksa resim anlamını o kimseye açıklar.

BAŞARILI OLMA TUTKUSU

Sevmenin ne kadar önemli olduğundan söz ediyorduk, sevginin zorla elde edilebilecek ya da satın alınabilecek bir şey olmadığını anladık. Sevgi olmadan içinde sömürü olmayan, hükümetlerin bireylerin özel yaşamlarına burunlarını sokmadıkları mükemmel bir toplum düzeni kurulabileceği konusundaki planlarımızın, düşüncelerimizin bir anlamı olamayacağına hiç kuşkunuz olmasın. Ve sanıyorum ki siz daha gençken bunun böyle olduğunu anlamanız son derece önemlidir.

Bu dünyada nereye giderseniz gidiniz göreceğiniz manzara toplumun sürekli zıtlasma, çatışma içinde olduğudur. Her zaman bir yanda güçlü, zengin, bolluk içinde olanlar, öbür yanda işçiler vardır. Hepsi de ötekileri çekemezler, birbirleriyle rekabet içindedirler, hepsi de daha iyi bir mevki, daha yüksek bir aylık, daha üstün bir güç, daha büyük bir saygınlık isterler. İşte dünyanın içinde olduğu durum bu. Bunun için de hem içimizde, hem dışımızda savaş sürer gider.

Şimdi eğer biz toplum düzeninde tam bir devrim gerçekleştirmek istiyorsak, her şeyden evvel bu içgüdüsel güçlü olma isteğinin nereden geldiğini bulmalıyız. Hemen hemen hepimiz güçlü olmanın bir türlü süsünü ya da başka türlü süsünü istiyoruz. Biliyoruz ki eğer varlıklı ve güçlü olursak istediğimiz gibi gezilere çıkabileceğiz, önemli kimselerle ahbaplıklar kurabileceğiz, ünlü bir kimse olabileceğiz;

ya da mükemmel eksiksiz bir toplum yaratmanın hayallerini görüyoruz. Bu amaca ulaşmanın da ancak güçle olabileceğini düşünüyoruz. Ancak güçlü olma çabası kötülüğün ta kendisidir. Gücü ister kendiniz için, yurdunuz için, bir ideolojiyi gerçekleştirmek için isteyin, durum değişmez, güçlülük kötüdür, yıkıcıdır, çünkü kaçınılmaz olarak karşıt güçler oluşmasına yol açar, o zaman da karşıt güçler arasında çatışma başlar.

Öyleyse doğru eğitimin iç ve dış çatışmaların olmadığı bir dünyanın yaratılmasını anlamanızda size yardımcı olması gerekir. Şöyle sizin kendinizle, komşunuzla, başka insan topluluklarıyla başarılı olma tutkusu yüzünden, yani güç ve mevki için çelişmeyeceğiniz, çatışmayacağınız bir dünya... Acaba ne iç, ne de dış çatışma olmayan bir dünya yaratmak mümkün mü? Toplum dediğimiz şey sizinle benim aramızdaki ilişkilerden başka bir şey değildir. Eğer ilişkilerimiz başarılı olma tutkusu üzerine kuruluysa, her ikimiz de ötekinden daha güçlü olmak istiyorsak, o zaman kaçınılmaz olarak birbirimizle çatışacağız. Bu durumda şu soru ortaya çıkıyor: Çatışmanın nedeni yok edilebilir mi? Hepimiz kendimizi başkalarıyla yarışmayacak, kendimizi başkalarıyla karşılaştırıp kıyaslamıyacak, şu ya da bu mevkiin peşinde koşmayacak biçimde yetiştirebilir miyiz? Kısacası başarılı olma tutkusundan kendimizi kurtarabilir miyiz?

Okulun, ananızın babanızın çevresinden dışarı çıktığınız, gazeteleri okuduğunuz, rastladığınız insanlarla konuştuğunuz zaman, herkesin bu dünyayı değiştirip düzeltmek istediğini görüyorsunuz. Bu dünyayı düzelterip değiştirmek isteyen insanların da birbirleriyle, şunla ya da bunla çatışma içinde oldukları da gözünüzden kaçmıyor. Konu, düşünceler ya da mal mülk sorunları, ırk, sınıf veya din olabilir. Ananız babanız, komşularınız, bakanlar, devlet memurlarının yönetici kadroları hepsi başarı peşinde koşan, daha iyi bir durum, daha yüksek bir yer kapmak için savaşıyor, yani şu kimselerle ya da bu kimselerle çatışan insanlar değiller mi? Bu yarışma, bu rekabet ortamı yok edil-

meden hepimizin içinde mutlu ve yaratıcı bir yaşam sürebileceğimiz barış içinde bir toplum kurulamayacağı da kesin.

Peki bu nasıl gerçekleştirilebilir? Sizin başarı peşinde koşmanıza yol açan kurallar, yasalar, eğitim hepsi bir yana itilebilir mi? Dış görünümde siz yarışçı olmaktan, başarı peşinde koşmaktan vazgeçmiş olabilirsiniz; toplum düzeni içinde rekabeti yok etmiş olabilirsiniz. Ama içten içe siz gene de bu tutkuyu sürdüreceksiniz. Ne dersiniz buna? Acaba topluma bunca mutsuzluğa mal olan bu başarılı olma tutkusunu bütünüyle silip yok etmek mümkün mü? Belki de bu konuyu daha önce hiç düşünmediniz, kimse sizinle şimdiye kadar benim burada konuştuğum gibi konuşmadı. Şimdi ben konuştuktan sonra insanların bu dünyada başarılı olma tutkusunun yıkıcı, itici gücü olmadan, iç zenginliklerle dopdolu, mutlu yaratıcı bir yaşam sürmelerinin olanak içinde olup olmadığını inceleyelim. Başkalarına kötülük etmeden ya da onların yaşam yollarını gölgelemeden bunu nasıl yaşayabileceğinizi öğrenmek istemiyor musunuz?

Bunların hiç bir zaman gerçekleşmesi olanağı olmayan hayalci ütopyalar olduğunu düşünüyorsunuz kuşkusuz. Oysa ben ütopyalardan söz etmiyorum. Böyle birşey saçmalık olur. Siz ve ben, yani basit sıradan kimseler sonunda çeşitli biçimlerde mevki sahibi ve güçlü olma hırsına dönüşen başarılı olma tutkusunun itici gücü olmadan bu dünyada yaratıcı bir biçimde yaşayamaz mıyız? Doğru yanıtı, eğer yaptığınız işi severek yapıyorsanız o zaman bulacaksınız. Eğer siz mühendiskeniz ve bu işi sırf ekmeğinizi kazanmak için veya babanız sizin bu işi yapmanızı istediği için ya da toplum sizden bunu beklediği için yapıyorsanız, işinizi zorlanarak yapıyorsunuz demektir. Her türlü zorlanma bir çatışmaya, bir çelişkiye yol açar. Bunun tersine mühendis olarak yaptığınız işi seviyorsanız, ya da bir bilim adamı olarak çalışmalarınızdan mutlu oluyorsanız ya da bir ağaç dikmek, bir resim yapmak, bir şiir yazmak sizi mutlu ediyorsa, bunları tanınmak için değil de sırf sevdiğiniz için yapıyorsanız o zaman kimseyle yarışma gereğini

duymayacaksınız. Sanıyorum işin anahtarı burada: Önemli olan yaptığınız işi sevmek.

Ama siz daha gençken genellikle ne yapmayı seveceğinizi bilmek güçtür. Çünkü yapmak istediğiniz bir çok şey vardır. Mühendis olmak, bir tren sürücüsü olmak, bir uçak pilotu olup göklerde uçmak istiyorsunuz; belki bir yandan da ünlü bir hatip, bir politikacı olmak istiyorsunuz. Belki de bir sanatçı, bir kimyacı, bir şair, bir marangoz olmak istiyorsunuz. Kafanızla çalışmak ya da ellerinizle bir şeyler yapmak istiyorsunuz. Bunların içinden gerçekten yapmak istediğiniz iş hangisidir? Acaba onlara duyduğunuz ilgi toplumsal baskıya karşı gösterdiğiniz bir tepkinin sonucudur? Gerçekten ne yapmak istediğinizi nasıl öğreneceksiniz? İşte eğitimin amacı büyüdüğünüz zaman bütün varlığınıza dört elle sarılarak, yürekten severek yapacağınız bir iş bulmakta size yardımcı olmak olmalı, öyle değil mi?

Gerçekten ne yapmayı istediğinizi bulmak zekâyı gerektirir. Çünkü eğer yapacağınız işin size yeterince para kazandırmayacağından korkarsanız ya da yapacağınız iş için bu kokuşmuş toplumun baskılarına boyun eğerseniz o zaman gerçekten ne yapmayı istediğinizi hiç bir zaman öğrenemeyeceksiniz. Ama eğer korkmazsanız, ananızın babanızın, öğretmenlerinizin ya da toplumun yüzeysel isteklerinin sizi geleneğin rayına oturtmasına izin vermezseniz, o zaman gerçekten severek yapabileceğiniz işi keşfetmeniz kolaylaşır. Bunu keşfedebilmeniz için acaba bu işi yaparsam kazanacağım para yaşamama yeter mi gibi bir kuşku-dan kendinizi bütünüyle kurtarmalısınız.

Ama çoğumuz yaşamımızı sürdürebilmek için yeterince kazanamamaktan korkuyoruz. Şöyle diyoruz kendimize, «Anamın babamın dediğini yapmazsam, topluma uyum sağlamazsam başıma neler gelebilir?» Korktuğumuz için bize söylenenleri yapıyoruz. O zaman da sevmeden yapıyoruz işimizi, kendi kendimizle bir iç çatışmaya düşüyoruz böylece. İşte bu iç çatışmadır ki yıkıcı bir başarılı olma tutkusunun nedeni oluyor.

Onun için gerçekten bütün varlığınızla yürekten seve-
rek yapacağınız işi bulmanıza yardımcı olmak eğitimin baş-
lıca görevi olmalı. Çünkü ancak bu sevgi insana yaptığı
işten övünç verir, yaptığı işi değersiz bir iş olmaktan çıkar-
rır, o küçük kentsoylu düşünce biçiminden kurtarır insanı.
İşte bunun için doğru dürüst öğretmenler bulmak, doğru
eğitim ortamını yaratmak son derece önemlidir. Ancak ken-
dini yaptığının işte açığa vuran sevgi böyle bir ortamda ye-
şerir. Böyle bir sevgi olmadıkça bütün o geçirdiğiniz sınav-
lar, bütün edindiğiniz bilgiler, yetenekler, elde ettiğiniz
mevkiler ya da mal mülk hiç bir anlamı olmayan değersiz
şeylerdir. Böyle bir sevgi olmadıkça bütün eylemleriniz da-
ha çok savaşlara yol açacak, daha çok nefret, daha çok kö-
tülük üretecek, daha çok yıkım getirecektir.

Bütün bunlar size anlamsız gelebilir, çünkü yaş söz
konusu olunca siz daha çok gençsiniz ama umarım öğret-
menleriniz bu sözlerimden bir şeyler kapabilmiş olsunlar
ve sizin de derin varlığınızda bu sözlerim bir iz bırakabil-
miş olsun.

Soru: *Hergünkü yaşamımızda doğruyu nasıl gerçekleş-
tirebiliriz?*

Krişnamurti: Siz doğruyu birşey, her günkü yaşamını-
zı başka birşey olarak düşünüyorsunuz ve hergünkü yaşa-
mınızda doğru adını verdiğiniz şeyi gerçekleştirmeyi isti-
yorsunuz. Ama doğru hergünkü yaşamınızdan ayrı bir şey
midir? Büyüdüğünüz zaman geçiminizi sağlamak için bir
iş yapmanız gerekiyor. Aslında bütün bu sınavlardan bu-
nun için geçmiyor musunuz? Amacınız geçiminizi sağlaya-
cak bir iş sahibi olmak değil mi? İnsanların çoğu için pa-
ra kazandırdıktan sonra ne tür iş yapmakta oldukları
önemli değildir. Bir iş bulduktan sonra bu işin polislik, as-
kerlik, avukatlık ya da üç kâğıtçı iş adamlığı olmasını so-
run yapmazlar.

Geçimimizi sağlayacak doğru işi bulmak önemlidir.
Öyle değil mi? Çünkü doğru, yaşamınızın içinde olmalı,

uzağında değil. Konuşma biçiminiz, söyledikleriniz, gülüşünüzdeki özellikler, insanları kandırmaya mı çalışıyorsunuz? İnsanlarla oynuyor musunuz? Bunları gösteren hergünkü yaşamınızın içindeki gerçekler, doğrulardır. Bunun için asker olmaya, polis olmaya, avukat ya da açık göz bir iş adamı olmaya karar vermeden önce bütün bu mesleklerdeki doğruları gözlemlemeniz gerekir. Kuşkusuz siz yaptığınız işte doğruyu görmez ve bu doğrunun izinden gitmezseniz yaşamınız berbat olup gidecektir.

Şimdi size öteki meslekler biraz daha güç görüldüğü için askerlik mesleğini seçmeyi düşünmeniz durumunu inceleyelim. Bu konudaki propagandaları ve başka insanların neler söylediklerini bir yana bırakıp askerlik mesleğiyle ilgili gerçeği kendimiz araştıralım. Eğer bir kimse asker olursa yurdunu savunmak için savaşmalıdır. Zihnini öylesine eğitmelidir ki emirlere düşünmeden, tartışmadan boyun eğebilsin. Soru sormadan öldürmeye de, ölmeye de kendisini hazırlamış olabilsin. Peki bunları ne için yapacaktır. Büyük ya da küçük bir bölüm insanın doğru olduğunu söylediği bir takım düşünceler için yapacaktır. Öyleyse kendinizi feda edip başkalarını öldürmek için asker oluyorsunuz. Bu doğru bir meslek midir? Başkalarına sormayın, kendi kendinize düşünün ve doğruyu kendiniz bulun. Size gelecekte gerçekleşecek harika bir ütopya için şimdi başkalarını öldürmeniz gerektiği söyleniyor, bunu söyleyen kimseler geleceğin ne olacağını biliyorlar mı? İster yurdunuz için olsun, ister örgütlenmiş bir din için olsun adam öldürme mesleğinin doğru bir meslek olduğunu düşünüyor musunuz? Nedeni ne olursa olsun adam öldürmek doğru bir eylem midir?

İşte kendi yaşamınızı da içeren bu yaşamsal konudaki gerçeği bulmak istiyorsanız tüm aklınızı ve yüreğinizi vererek iyice araştırmanız gerekecektir. Aklınızı hiç bir önyargıya takmadan bağımsız ve özgür bir biçimde günlük yaşamımız içinde olan, yaşamın uzağında olmayan doğruyu bulmaya çalışacaksınız.

Soru: Bir öğrencinin görevleri nelerdir?

Krişnamurti: «Görev» sözcüğünün anlamı ne? Politikacıların gözüyle insanın yurduna karşı görevi mi? Ananızın babanızın isteklerine göre çocuğun anaya babaya karşı olan görevi mi? Ananız babanız sizin görevinizin onların dediklerini yapmak olduğunu söyleyecekler, böyle söyleyecekler çünkü geçmiş kuşaklar, gelenekler ve bunun gibi şeyler onları da böyle koşullamışlar. Peki, öğrenci nedir? Okula giden ve sınavlardan geçmek için bir kaç kitap okuyan öğrenci veya kız çocuklar mıdır? Ya da öğrenmenin sonu olmadığı için durmadan aralıksız öğrenmeyi sürdüren kimseler midir? Kuşkusuz yalnızca sınavlardan geçmek için bir konuda kitaplar okuyup sınavdan geçtikten sonra hepsini unutan kimse öğrenci sanına hak kazanmış sayılamaz. Gerçek öğrenci yalnızca yirmi, yirmi beş yaşına kadar okuyan, inceleyen, araştıran kimse değil, yaşamı boyunca öğrenmek için didinen kimsedir.

Öğrenci olmak aralıksız öğrenmeyi sürdürmektir. Siz öğrenebildiğiniz sürece bir öğretmene gerek yoktur. Siz eğer gerçek bir öğrenciyseniz size öğretmenlik yapacak özel bir kimseye ihtiyacınız yoktur, çünkü her şey, her olay size birşeyler öğretmektedir. Rüzgârın uçurduğu kuru yaparak, ırmağın kıyılarını yalayan akarsuyun sesi, yükseklerde uçan bir kuş, taşıdığı ağır bir yük altında ezilen yoksul bir adamın görüntüsü, yaşamla ilgili herşeyi bildiklerini sanan kimseler, bunların hepsi size birşeyler öğretecektir. Bunun için de bir öğretmeniniz olması ve sizin o öğretmenin izleyicisi olmanız gerekmez.

Görüyorsunuz ya bir öğrencinin görevi yalnızca öğrenmektir. Bir zamanlar İspanya'da adı Goya olan ünlü bir ressam vardı. Yaşının çok ilerlemiş olduğu yıllarda yaptığı resimlerden birinin altına «Hâlâ öğreniyorum» diye yazmıştı. Kitaplardan birşeyler öğrenebilirsiniz ama bu bilgi sizi pek uzaklara götürmez. Bir kitap size yazarın söyleye bildiklerinden fazlasını veremez. Ama kendi kendinize öğrenmeye başladığınız zaman böyle bir bilgi edinme yoluna

bir sınır çizemezsiniz. Çünkü kendi kendinize öğrenmeye başlamak için daha önce dinlemesini öğrenmelisiniz, nasıl gözlemlemeniz gerektiğini öğrenmelisiniz. O zaman da herşey, müzik, insanların söyledikleri ve söylediklerini söyleme biçimleri, yani söylerken kızgınlıklarını, hırslarını, ya da başarılı olma tutkularını açığa vurmaları, herşey size birşeyler öğretecektir.

Bu dünya bizimdir. Dünya yalnız komünistlerin, sosyalistlerin ya da kapitalistlerin dünyası değildir, bu dünya sizin ve benim dünyamızdır. Bu dünyada kavga etmeden mutluluk içinde yaşamın tadını çıkararak yaşamalıyız. Ama bu mutluluk bu yaşam sevinci, ve «Bu dünya bizim dünyamızdır.» duygusu zorlamayla, yasalarla kazanılamaz. Bunlar dünyamızı sevdiğimiz, bunun için de dünyamızda olan herşeyi sevdiğimiz için içimizden kaynamalıdır. İşte öğrenmenin ruh durumu bu olmalıdır.

Soru: Saygıyla sevgi arasındaki fark nedir?

Krişnamurti: Sözlükten «saygı» ve «sevgi» sözcüklerine bakıp sorunun yanıtını bulabilirsiniz. Sizin öğrenmek istediğiniz şey bu mudur? Yalnızca bu sözcüklerin yüzeysel anlamlarını mı öğrenmek istiyorsunuz? Yoksa asıl öğrenmek istediğiniz şey bu sözcüklerin arkasındaki derin anlam mı?

Önemli bir kimse örneğin bir bakan ya da vali gelince herkesin nasıl onu selamladığını görmüşsünüzdür. Buna saygı diyorsunuz değil mi? Ama bu biçim saygı göstermeliktir, çünkü bu tür saygının arkasında ya korku ya da çıkarıcılık gizlenmektedir. Siz, o ben neymişim şaşkınlından birşeyler istiyorsunuz, birşeyler bekliyorsunuz onun için de boynuna çiçeklerden örülmüş bir çelenk takıyorsunuz. Buna saygı denmez, bu olsa olsa sizin çarşıda mal almak ya da satmak için kullandığınız paraların yerine konabilecek birşeydir. Hizmetçinize ya da bir köylüye saygı göstermeye gerek görmüyorsunuz. Ancak kendisinden bir çıkar beklediğiniz kimseler için saklıyorsunuz saygınızı. Bu

tür saygının altında yatan gerçek, korkudur. Aslında buna saygı denmez, bu tür saygının hiç bir anlamı yoktur. Eğer yüreğiniz de sevgi varsa o zaman sizin için bakan, vali, hizmetçiniz ya da cahil bir köylü hepsi eşittir. O zaman onların hepsine saygı duyarsınız, çünkü seymek bir karşılık beklememektir.

DÜZENLİ DÜŞÜNME

Çoğumuzun öyle çapaçul olmamızın nedenini yaşamda daha düşünülməsi gereken bin bir şey varken hiç şöyle bir durup düşündünüz mü? Acaba giyinişte çapaçul, davranışlarımızda, hareketlerimizde çapaçul, düşüncelerimizde çapaçul ve yaptığımız işlerde çapaçul olmamızın nedeni nedir?.. Başkalarına karşı umursamaz ve verdiğimiz sözlerde gevşek olmamızın nedeni nedir? Ve bu çapaçulluğu aşmak, kendimizi düzene sokmak, herşeyde örneğin giyinişimizde, düşüncelerimizde, sözlerimizde, yürüyüşümüzde, bizden daha az şanslı olanlara karşı davranışlarımızda dikkatli ve düzenli olmak için ne yapmamız gereklidir? Böyle bir dikkatliliği ve düzenliliği zorlanmadan, böyle olabilmek için planlar yapmadan, zihnimizin bilinçli bir katkısı olmadan nasıl yapabiliriz? Hiç bu konuyu düşündünüz mü? Düzen dediğim zaman bu sözcükle anlatmak istediğim şeyi biliyor musunuz? Bu şöyle bir şey: Kendini kasmadan sakin sakin oturmak; acele etmeden efendice yemeğini yemek, telaşsız bir rahatlık içinde herşeyi zamanında yapmak, düşüncelerinde berrak ama bir yandan da geniş görüşlü olmak. Böyle birşeyi yaşamımızda nasıl gerçekleştirebiliriz? Gerçekten çok önemli bir sorun bu ve insan eğer düzenli olmayı sağlayan yöntemi keşfedebilirse gerçekten çok önemli bir iş başarmış olacaktır.

Kuşkusuz düzenli olmak erdemli olmanın ödülüdür. Eğer siz yalnız ufak tefek şeylerde değil, herşeyde erdemli

değilseniz yaşamınızın kargaşa içinde olmasını önleyemezsiniz. Erdemli olmanın bir başına çok fazla bir anlamı yoktur. Ama siz erdemliyseniz düşüncelerinizde kesinlik vardır, bütün varlığınız düzenlidir, işte erdemli olmanın etkisi budur.

Ancak bir kimse erdemli olmaya, çalışınca, kendini sevecen olmaya, tertipli düşünceli, olmaya başkalarını sözleriyle, eylemleriyle yaralamamaya zorladığı zaman, bütün enerjisini düzenli ve iyi bir insan olmak için harcadığı zaman ne oluyor? Bütün bu çabalar olsa olsa o kimsenin saygınlık kazanmasına yardımcı oluyor, bu da düşüncelerde de eylemlerde de özgün olmayı, yaratıcı olmayı yok edip insanı değersizleştiriyor. Elbet böyle birşeye de erdem diyemezsiniz.

Hiç şöyle bir çiçeğe yakından ve dikkatle baktığınız oldu mu? Eğer baktıysanız herşeyin nasıl ve ne denli düzenli ve kesin olduğunu şaşarak gözlemlemiş olmalısınız. Ama gene de çiçekte büyük bir tazelik yumuşaklık, hoş giden birşey nefis bir koku vardır. Bir kimse yaşamını düzene koymaya çalışırsa son derece kesin bir düzen kurabilir ama yaşamı tıpkı çiçeklerdeki gibi hiç bir çaba olmadığı zaman meydana çıkan o tatlı yumuşaklığını yitirir. İşte karşımıza çıkan güçlük burada, yani hiçbir çaba olmadan nasıl düzenli, berrak ve içtenlikli olabiliriz? Sorun bu.

Düzenli olmak tertipli olmak bir çaba sonucu olunca insanın ufkunu daraltıyor. Eğer kendimi zorlayarak düzenli tertipli olmaya çalışırsam odamı düzenli tutmaya, herşeyi yerli yerine koymaya çalışırsam durmadan kendimi denetler, örneğin ayağımı nereye koyayım elimi nasıl tutayım diye sürekli bir çaba içinde olursam, hem kendim için, hem herkes için çekilmez derecede can sıkıcı bir insan olurum. Hep birşey olma çabasında olan, düşüncelerini özenle bir araya getiren, bazı düşünceleri ötekilerin arasından seçen bir kimse son derece çekilmez bir yaratıktır. Böyle insanlar çok düzenli, dikkatli, düşünceli olabilirler ama onlar yaşamın yaratıcı coşkusunu, sevincini yitirmişlerdir.

Öyleyse sorun nedir? İnsan nasıl olur da bir yandan yaşamın yaratıcı coşkusunu yaşar, duyguları içtenlikli kalır, geniş görüşlülüğünü sürdürür, öbür yandan da yaşamında düzenli, kesin ve düşüncelerinde berrak olabilir? Bence çoğumuzun bunu başaramamamızın nedeni hiçbir şeyi derinlemesine hissetmememiz, hiçbir konuya tam anlamıyla zihnimizi ve gönlümüzü vermememizdir. Bir kez o dik tüylü kuyruklarıyla ve o harika kürkleriyle iki kızıl sincabın bir ağaçta bir aşağı bir yukarı birbirlerini kovaladıklarını durup yalnızca yaşamın keyfini çıkarmak için on dakikadan fazla seyretmiştim. Ama biz herşeye karşı derinlemesine duyarlı olmazsak bu yaşamın keyfini, bu yaşama sevincini yaşayamayız. Bu duyarlılık için de içimizde çok şiddetli bir istek olmalı. Bu şiddetli istek iyilik yapma ya da bazı düzeltmeler, iyileştirmeler yapma isteği değil, sadece herşeyi derinlemesine algılama isteğidir. Bu ateşli isteği duyabilmek için de bütün düşünce sistemimizi, bütün benliğimizi toptan değiştirmemiz gerekiyor.

Tanıdıklarınız içinde derin bir biçimde duyarlı, duygulu olanların sayısının ne kadar az olduğunu kuşkusuz siz de biliyorsunuz. Hiç öğretmeninize, ananıza babanıza birşeyi istemediğiniz için değil de sizden yanmanızı istedikleri bir konuda çok şiddetli bir tiksinti duyduğunuz için karşı çıktığınız oldu mu? Eğer bir konuda son derece duyarlı ve duyguluysanız, bu duyarlılığın ve duygululuğun başlı başına ve garip bir biçimde yeni bir düzen getireceğini göreceksiniz.

Düzenlilik, tertiplilik, berrak düşünme ayrı ayrı ele alındığı zaman size çok önemli şeyle-miş gibi görünmevebilir ama bunlar duyarlı duygulu, sürekli kendini yenileyen bir iç devrim süreci içinde olan kimselerde çok önemli niteliklerdir. Yoksul kimselerin durumu sizi derinlemesine duygulandırıyorsa, zenginin arabasının yoksulun suratına sıçratığı çamur üzerinizde derin bir etki yapıyorsa, eğer herşeye karşı son derece duyarlı ve kolay etkilenen bir kimseyse-niz bu durum sizi düzenli olmaya, erdemli olmaya yöneltir.

Bu konunun anlaşılmasının hem öğrenciler, hem öğretmenler için çok önemli olduğunu sanıyorum.

Yazık ki bu ülkede, tıpkı bütün dünyada da olduğu gibi, hiçbir şey bizi pek fazla duygulandırmıyor, hiçbir şeye pek fazla aldırdığımız yok. Çoğumuz aydın geçiniyoruz, ama aydın sözünü yüzeysel anlamda alıyoruz, aydın deyince kafası neyin iyi, neyin kötü olduğu konusunda, ne yapmamız nasıl yapmamız konusunda kuramlarla, yağılarla dolu, ağzı laf yapan, kafası işleyen bir kimseyi düşünmüyoruz. Aslında zihnimizi bir hayli geliştirmişiz, ama içimiz bomboş. Hiçbir şey, hiçbir derinlik yok içimizde. Oysa bir düşünceye, bir kurama göre değil de içtenlikle, yaratıcı bir biçimde bir eylem yapabilmemiz için bu iç derinliğe gereksinimiz var.

İşte bunun için güçlü bir biçimde duygulu duyarlı olmalısınız. Şiddetli istekler, kızgınlıklar duyabilmelisiniz. Onları izlemeli, onları içinizde evirip çevirebilmelisiniz. Onlardaki gerçeği arayıp bulabilmelisiniz. Eğer «Kızmamalıyım, şiddetli istekler duymamalıyım, bunlar kötü şeylerdir.» diyerek bu gibi duygularınızı bastırırsanız bir süre sonra bir takım düşünce kalıplarına göre davranan içtenliksiz, yüzeysel bir insan olmaya başlayacaksınız. Çok zeki bir insan olarak kalmayı sürdürebilirsiniz, son derece geniş ansiklopedik bir kültürünüz olabilir, ama derin ve şiddetli duyguların, coşkuların canlılığı yoksa, sizin anlayışınız hiç kokusu olmayan bir çiçeğe benzer.

Daha siz henüz gençken bunları anlamanız son derece önemlidir. Çünkü bunları şimdiden anlarsanız büyüdüğünüz zaman gerçek bir devrimci olabilirsiniz. Öyle, kitaplardan edinilmiş bilgilerle, kuramlarla, düşünce kalıplarıyla devrimci değil, devrim sözünün gerçek anlamında devrimci olabilirsiniz, içinde eskiyle ilgili hiç bir kalıntı olmayan bir bütün olarak devrimci olabilirsiniz. O durumda kafanızın içi taptaze, bütünüyle arıtılmış olacağından yaratıcılığa olağanüstü yetenekli olabilirsiniz. Ama bu fırsatı kaçıırırsanız yaşamınız son derece soluk olacaktır. Siz bu durumda topluma, ailenize, karınıza ya da kocanıza, bir

takım kalıp düşüncelere kuramlara, dinlere, ya da politik örgütlere yenik düşmüş olacaksınız. İşte bunun için doğru dürüst bir eğitim görmeniz bu kadar önerilidir. Doğru dürüst eğitilebilmek için bu sözümona uygarlık denen şeyin kabuğunu kırabilmeniz, yalnızca başkalarının yaptıklarını durmadan yineleyen bir makine olmaktan kendinizi kurtarmanızda, içindeki şarkıyı duyabilip mutlu yaratıcı insanlar olabilmeniz size yardımcı olabilecek öğretmenlere gerek vardır.

Soru: Kızgınlık nedir ve biz niçin kıızıyoruz?

Krişnamurti: Eğer isteyerek ayağınıza bassam, ya da sizi çimdiklesem, veya bir şeyinizi sizden zorla alsam bana kızmıyacak mısınız? Niçin kızmamalıyız? Niçin kızmanın yanlış olduğunu düşünüyorsunuz? Size böyle söyledikleri için mi? Bunun için insanın ne nedenle kızdığını öğrenmek çok önemlidir. Kızma olayındaki gerçeği kendimiz bulmalıyız. Başkalarının kızmanın kötü olduğunu söylemeleri yetmez.

Şimdi düşünün bakalım niçin kıızıyorsunuz? Kıızıyorsunuz çünkü başkalarının sizin canınızı yakmasını istemiyorsunuz, bu da insanın yaşamını sürdürme istencinden kaynaklanan doğal bir tepkidir. Bir kimsenin, bir hükümetin ya da toplumun sizi kullanmasına, ezmesine, mahvetmesine, sömürmesine tepki duyuyorsunuz. Size birisi tokat atacak olsa canınızın yanmasından başka kendinizi aşağılanmış hissediyorsunuz ve bu duygu hoşunuza gitmiyor. Sizin canınızı yakan kimse sizden iri ve güçlüyse ve bu yüzden onun canını yakamıyorsanız siz de, sizden daha güçsüz birini bulup kızgınlığınızı ondan çıkartıyorsunuz, bu kimse oğlan ya da kızkardeşiniz olabilir, eğer varsa hizmetçiniz olabilir. Böylelikle kızgınlık olayı sürdürülmüş oluyor.

Bir kere kızgınlık doğal bir savunma tepkisidir. Niçin sizi birisi sömürsün? Bunu engellemek, kendinizi koruyabilmek için bir savunma geliştiriyorsunuz. Açık vermemek için kendi içinde dışa karşı çepeçevre bir duvar örüyor-

sunuz: O zaman da içtenlikli duygulara kendinizi kapıyorsunuz, sürekli araştırıp yeni bir şeyler bulma yeteneğinizi yitiriyorsunuz. Kızgınlığın çok kötü bir şey olduğunu söylüyorsunuz. Kızgınlığı kötülerken daha bir çok duyguları da kötülemiş oluyorsunuz. O zaman da kupkuru, güçlü duygulara sırt çevirmiş bomboş bir insan oluyorsunuz. Beni anlıyor musunuz bilmem?

Soru: İçimden her şeye karşı nefret taşıyor. Bana sevmenin yolunu yöntemini öğretir misiniz?

Krişnamurti: Sevmenin yolunu yöntemini hiç kimse size öğretemez. Eğer insanlara sevgi öğretilseydi dünyanın sorunları çok basitleşecekti. Eğer sevmeyi matematiği öğrendiğimiz gibi kitaplardan öğrenebilseydik ne harika bir dünya olacaktı bu yaşadığımız dünya, ne nefret olacaktı, ne de savaş, sömürü, ne zengin yoksul ayırımı olacaktı. Hepimiz birbirimizle kardeşçe ilişkiler içinde yaşayıp gidecektik. Ama sevgi kolay kolay gelmiyor. Nefret etmek kolaydır ve nefret bir bakıma insanları bir araya getiriyor. Zihnimize bin bir türlü olmayacak şeyler getiriyor, savaşta olduğu gibi çeşit çeşit işbirliğine olanak sağlıyor. Ama sevgi çok daha güç birşey. Sevmenin yolunu yöntemini öğrenemezsiniz, ancak yapabileceğiniz şey nefreti gözlemlemek ve onu yumuşaklıkla bir yana bırakmaktır. Nefreti yeneceğim diye onunla savaşmaya kalkmayınız, bir kısım insanlardan nefret etmek çok kötü bir şeydir demeyin, yalnızca nefreti izleyin onun nasıl birşey olduğunu inceleyin ve üstüne gitmeyerek kendiliğinden yok olmasına izin verin. Nefreti bir yana itin, onu önemsemeyin. Önemli olan nefretin kafanızda köklenmesine izin vermemektir. Bunu anlıyor musunuz? Kafanız bitek bir toprağa benzer, eğer yeterli zaman verilirse kafanıza takılan her türlü sorun tıpkı ayrık otu gibi orada kök salar. O zaman siz onu oradan söküp atmak için uğraşıp durursunuz. Ama siz o so-

runa kafanızda kök salması için yeterli zamanı vermezseniz o zaman yetişip gelişme imkanını bulamaz, kendiliğinden kurur gider. Eğer nefreti beslerseniz, onun kök salmasına, gelişip büyümesine izin verirseniz sonunda çok büyük bir sorun olur çıkar. Ama her defasında nefret başını kaldırıncaya onun kendiliğinden gitmesine izin verirseniz göreceksiniz ki zihniniz duygusal olmadan duygulu olmayı başarabiliyor, o zaman sevmeyi öğreneceksiniz.

Zihniniz duyumların, isteklerin peşinden gidebilir ama sevginin peşinden gidemez. Sevgi kendiliğinden zihninize gelip yerleşmelidir. Ve bir kere sevgi gelip oraya yerleşti mi öyle bedensel aşk, tanrısal aşk diye bir ayrım yoktur, sevgi sevgidir. Sevginin olağanüstü yanı, olağanüstü niteliği de sevgi geldi mi tüm varoluşu bir başka gözle daha bir anlayışla görmenizdedir.

Soru: Yaşamda mutluluk nedir?

Krişnamurti: Zevk alacağınız bir şey yapmak istediğiniz zaman eğer onu yapabilirsiniz mutlu olacağınızı sanırsınız. Dünyanın en zengin adamıyla ya da en güzel kıızıyla evlenmek veya önem verdiğiniz bir sınavda başarı kazanmak yahut belirli bir kimse tarafından övülmek isteyebilirsiniz ve istediğinizi elde edince mutlu olacağınızı sanırsınız. Ama mutluluk bu tıpkı sabah açan akşam solan çiçeklerde olduğu gibi kısa ömürlüdür. Ne diyelim ki bizim yaşamımız böyle! İstedikimiz de böyle yaşamak. Bir otomobile sahip olmak, bir mevki elde etmek gibi yüzeysel şeylerle doyum sağlamaya çalışıyoruz. Böyle anlamsız şeylerden sevinç duyarak tıpkı sert bir rüzgarda uçurtma uçurtmaktan mutlu olan ama bir kaç dakika sonra gene olmayacak bir şey için ağlayan küçük çocuklara benziyoruz. İşte yaşamımız bu ve daha başka türüsünü de düşünemiyoruz. Hiç birimiz «Tüm varlığımı koyarak, tüm gücümle mutluluğun ne olduğunu öğrenmeye çalışacağım» demiyoruz. Mutluluğu bulma konusunda ciddi bir biçimde kararlı değiliz, kesinkes kendimizi mutlu olmaya adanmış değiliz, bunun için de ufak tefek doyumlarla yetiniyoruz.

Ama mutluluk aramakla bulunacak birşey değildir. Mutluluk bir sonuç, bir yan üründür. Mutluluğun sırf mutluluk için peşinden kovalarsanız yakalayamazsınız. Mutluluk çağırılmadan gelir ve siz mutlu olduğunuzu farkettiğiniz zaman da kaçar gider. Bilmem hiç bunun böyle olduğunu hissettiniz mi? Hiç nedensiz içiniz neyle dolduğu zaman içinizden gülümsemek gelir, mutluluk hissedersiniz birdenbire. Ama bunu farkedince hemen mutluluk uçar gider. İlla mutlu olacağım diye çabalamak mutluluğun peşinden koşmak mutluluğu yok eder. Mutluluk ancak bencil duygular, bencil istekler aşıldığı zaman gelir.

Size bir hayli matematik öğrettiler. Tarih, coğrafya, fizik, kimya, biyoloji öğreneceğim diye epey zaman harcadınız. Ama siz ve öğretmenleriniz bu çok daha önemli ve ciddi konuları düşünmek için hiç zaman ayırdınız mı? Hiç şöyle sırtınızı dik tutarak kımıldamadan oturup sessizliğin güzelliğini tattığınız oldu mu? Hiç şöyle zihninizi başıboş bırakıp öyle değersiz şeyleri değil de, coşkularınızı, derin duygularınızı ortaya çıkartmasına, keşfetmesine izin verdiğiniz oldu mu?

Dünyada neler olup bittiğini biliyor musunuz? Aslında dünyada olup bitenler içimizde olup bitenlerin bir yansınsından başka bir şey değildir. Biz neyse dünya da ondan başka bir şey değildir. Çoğumuz bir kargaşa içinde yaşıyoruz. Hep birşeyleri elde etme, sahip olma tutkusu içinde. Kıskançlıklar içinde başkalarını suçlayarak yaşıyoruz. Dünyada da olup bitenler topatıp bunlar. Tek fark çok daha acıklı ve acımasız oluşu. Ama ne siz, ne de öğretmenleriniz bu konularda düşünmek için zaman ayırmadınız. Oysa ancak siz hergün bu konuları düşünmeye bir zaman ayırdığınızda tam bir devrim gerçekleştirebilir, yeni bir dünya yaratmanın yolunu bulabilirsiniz. Ve hiç kuşkunuz olmasın bu kokuşmuş toplumun ufak tefek değişikliklerle bir sürgiti olmayan bir yeni dünya yaratılmalıdır. Ama zihniniz uyanık, izleyici ve coşkulu değilse bir yeni dünya yaratamazsınız. İşte bunun için bu son derece önemli konuları düşünmeye zaman ayırmanız, tüm zamanınızı sizi bir

İş sahibi yapmaktan ve yavaş yavaş ölüme doğru götürmekten başka bir işe yaramayacak olan bir kaç konuyu öğrenmekle yetinmemelisiniz. Bu sözlerimi iyice düşünün, bunları düşünmek size sevinç ve mutluluk getirecektir.

Soru: Gerçek yaşam nedir?

Krişnamurti: «Gerçek yaşam nedir?» Bu soruyu soran çok küçük bir çocuk. Oyunlar oynamak, güzel yemekler yemek, koşmak, atlamak, itişmek onun için gerçek yaşam bunlar. Görüyorsunuz ya biz yaşamı gerçek olan ve yalancı olan diye ikiye bölüyoruz. Gerçek yaşam gönülden sevdiğiniz bir şeyi bütün varlığınızı koyarak yapmaktır. O zaman ortada hiç bir iç çelişki kalmaz, yaptığınız şeyle yapmanızın gerekli olduğunu düşündüğünüz şey arasında bir savaş yoktur. O zaman yaşam tam anlamıyla bölüksüz bir bütündür bu da insana son derece kıvanç verir. Ama bunu yapabilmek için siz hiç kimseye, hiç bir topluma ruhsal bir bağımlılık içinde olmamalısınız. Ancak içinde hiç bir bağımlılık duymadığınız zaman yaptığınız şeyi severek yapabilmek olasıdır. İşte tam olarak bu devrimi gerçekleştirebilirseniz yaptığınız işin bir önemi kalmaz, bu iş bahçıvanlık ya da başbakanlık olabilir ya da bir başka iş olabilir. Yaptığınız işi severek yapacaksınız ve bu sevgiden olağanüstü bir yaratıcılık doğacaktır.

AÇIK ZİHNİNLİK

Öğrenmenin ne tür bir şey olduğunu anlamak gerçekten çok önemlidir. Bir kitaptan ya da bir öğretmenden matematik, tarih, coğrafya öğreniyoruz, Londra'nın nerede, Moskova'nın nerede, New York'un nerede olduğunu, makinelerin nasıl çalıştığını, kuşların nasıl yuva yapıp yavrularını gözettiğini ve bunun gibi şeyler öğreniyoruz. Bunun yanında gözlem ve incelemeyle de bir şeyler öğreniyoruz. Bu da bir tür öğrenmedir.

Ama bir de başka tür öğrenme var, yaşantıyla gelen bilgi. İrmakta yelkenleri durgun suda yansı yapan bir tekne gördüğümüz zaman bu olağanüstü bir yaşantı değil mi? Ve sonra ne oluyor? Bu tür bir yaşantıyı tıpkı bilgileri depoladığımız gibi zihnimizde depoluyoruz, ertesi akşam da aynı duyguların beklentisi içinde o iç barışı, o kıvanç duygusunu tekrar yaşamak için tekneye bakmaya gidiyoruz. Oysa bunlar yaşamımızda az rastlanan şeylerdir. Zihin büyük bir özenle yaşantıları da depolamaktadır. İşte bu depolanan yaşantılar bellekte düşünceye çevrilmektedir. Düşünme dediğimiz olay belleğin verdiği karşılıklardan başka bir şey değildir. İrmaktaki bu tekneyi gördüğümüz ve bundan kıvanç duyduğumuz ve bu yaşantıyı belleğimizde depoladığımız için aynı yaşantıyı yeniden yaşamak istiyoruz. Ve o zaman da düşünme olayı işin içine giriyor. Böyle değil mi?

Sizin anlayacağınız içimizden pek azı nasıl düşünüleceğini biliyor. Çoğumuz kitaplarda okuduklarımızı ya da

başka bir kimseden duyduklarımızı yineler dururuz ya da düşüncelerimiz bizim çok sınırlı yaşantılarımızın ürünüdür. Hatta bütün dünyayı gezmiş olsak, çeşitli yaşantılardan geçsek, çeşit çeşit insanlarla tanışsak, onların törelerini, dinlerini, davranışlarını gözlemlesek ve bunları belleğimize geçirsek, bunların anımsanmasını da düşünmek sayıyoruz. Karşılaştırıp yargılara varıp bir seçim yaparak bu süreç aracılığıyla yaşamda mantıklı bir yol bulacağımızı sanıyoruz. Ama bu tür düşünce de çok sınırlıdır, bu tür düşüncenin çok küçük bir alanda etkinliği vardır. İrmakta ki tekneyi görmemiz ya da yakılma yerine götürülen bir ölü görmemiz ya da ağır bir yük altında iki büküm bir köylü kadına rastlamamız, bunların hepsi birer yaşantıdır ama biz öylesine duygusuz ki bütün bunlar içimize işleyip içimizde olgunlaşmıyor. Oysa ancak çevremizdeki herşeye karşı duyarlı olmak, herkesinkinden farklı şeyler düşünmemiz ilkinin ilk basamağıdır. Ancak bu tür bir düşünce koşullanmaların etkisinin dışında kalabilir.

Eğer şu ya da bu tür inançlara sıkı sıkı sarılır, herşeye belirli önyargıların, ya da geleneğin açısından bakarsanız gerçekte hiçbir biçimde bağlantı kuramazsınız. Hiç ağır bir yük altında inleye puflaya kasabaya giden bir köylü kadına ilgi duyduunuz mu? Eğer ilgi duyduysanız, duygularınız nelerdi? Sizde ne etki yaptı. Ya da ona sık sık rastladığınız için kanıksamışlık duygularınızı engelledi mi? bu yüzden de onun farkına bile varmadınız mı? Hatta bir şeyi ilk kez görmüş bile olsanız üzerinizde nasıl bir etki yapıyor? Gördüğünüz şeyi anında kendi önyargılarınıza göre yorumluyorsunuz. Gördüğünüz şeyi kendi koşullanmalarınıza, komünist, kapitalist, sosyalist ya da başka bir «ist» olmanıza göre yaşantıya dönüştürüyorsunuz. Ama siz bunlardan hiçbirini değilseniz, onun için de olaylara belirli düşüncelerin, inançların aynasından bakmazsanız doğru- dan, dolaysız bir bağlantı kurarsanız gözlemlediğiniz şeylerle, olaylarla aranızda nasıl olağanüstü bir ilişki olduğunu anlayacaksınız. Eğer önyargılarınız yoksa, eğer yan tutmuyorsanız, eğer açık zihinliyseniz, o zaman çevrenizdeki her şey son derece ilginç, son derece canlı olacak.

İşte bunun için siz daha henüz gençken bütün bunları farketmeniz bu kadar önemlidir. İrmaktaki tekneyi duyarlılıkla izleyin, geçip giden treni ve taşıdığı ağır yükler altında ezilen köylü kadını farkedin, zenginlerin saygısızlığını, bakanların ya da önemli kimselerin, o herşeyi bildiklerini sananların gururunu gözlemleyin. Bütün bu saydığım kimseleri yalnızca dikkatle incelemekle yetinin, onları kınamadan, suçlamadan izleyin. Kınamaya, suçlamaya başladığınız zaman artık onlarla ilişki içinde olmazsınız, onlarla aranızda bir sınır, bir duvar çekmiş olursunuz böyle yaparak. Ama yalnızca gözlemlemekle yetinirseniz insanlarla ve nesnelerle doğrudan bir ilişki içinde olursunuz. Keskin bir dikkatle, açık gözlerle, ama yargılamadan sonuçlara varmadan gözlemlemeyi sürdürürseniz düşüncelerinizin şaşılacak derecede keskinleştiğini göreceksiniz. O zaman bütün bu gözlemler durmadan size yeni şeyler öğretecektir.

Çevrenizde her yerde doğum ve ölüm var, para kazanmak, mevki, güç sahibi olmak için bir didişme var. İşte bu sonu gelmez olaylar zincirine biz yaşam adını veriyoruz. Hatta siz küçük yaştayken bile zaman zaman, «Bütün bunlar ne için?» diye durup düşünmüyor muydunuz? Bildiğiniz gibi bir çoğumuz bir yanıt arıyoruz buna, bütün bunların ne için olduğunun bize söylenmesini istiyoruz. O zaman elimize ya politik ya da dinsel bir kitap alıyoruz, ya da inandığımız bir kimseden bir yanıt almaya çalışıyoruz. Ama kimse bu soruya bir yanıt veremez, çünkü yaşam kaptan öğrenilecek birşey değildir. Ne de yaşamın anlamını birisinin peşinden giderek bulabiliriz, ne de dua kitapları bu konuda bize yardımcı olabilir. Yaşamın anlamını siz ve ben kendi kendimize bulmak zorundayız. Bunu da biz, dipdiri, son derece dikkatli ve uyanık, herşeyi gözlemleyen, herşeye ilgi duyan bir insan olabildiğimiz zaman yapabiliriz. İşte o zaman gerçekten mutlu olmanın ne demek olduğunu keşfedebiliriz.

Çoğunlukla insanlar mutsuzdur. Onların mutsuz olmalarının nedeni gönüllerinde sevgi olmayışıdır. Gönlünüzde

sevgi, başkalarıyla aranızda duvar çekmediğiniz zaman ortaya çıkacaktır, başkalarıyla karşılaştığınız zaman onları yargılamadan gözlemlediğiniz zaman, ırmaktaki yelkenli tekneyi görüp onun güzelliğinden kıvandığınız zaman ortaya çıkacaktır. Önyargılarınızın herşeyi olduğu gibi görmenize engel olmasına izin vermeyin. Yalnızca gözlemleyin göreceksiniz ki sadece basit bir gözlemden, yalnızca ağaçları, kuşları sokakta yürüyen, çalışan, gülümseyen insanları gözlemlemekten sizde, sizin içinizde büyük bir değişiklik olacaktır. Size bu olağanüstü şey olmadıkça, gönlünüzde sevgi uyanmadıkça yaşamın pek de büyük bir anlamı yoktur. Onun için öğretmenlerinizin bütün bunların anlamını anlamanıza yardım edebilecek biçimde eğitilmiş olmaları son derece önemlidir.

Soru: Mutlu musunuz, yoksa mutsuz musunuz?

Krişnamurti: Bilmem? Bu konuyu ben hiç düşünmem? Bir kez mutlu olduğunuzu düşünseniz mutluluğunuz uçar gider. Siz neş'eyle bağra çağıra koşup oynarken neş'eli olduğunuzu farkettiğiniz zaman ne olur? Hemen neş'enizi yitirirsiniz. Hiç buna dikkat ettiniz mi? Onun için mutluluk öyle uzun boylu içe dönük bir dikkatle, öz denetimle bağdaşamaz.

İyi olmaya çalıştığınız zaman iyi olabiliyor musunuz? Zorlama iyilik olabilir mi? Yoksa iyilik siz başkalarını gözlemlediğiniz ve anladığınız zaman kendiliğinden ortaya çıkan birşey mi? Tıpkı bunun gibi siz mutlu olduğunuzu farkettiğiniz zaman mutluluk uçup gider. Mutluluğun peşinden koşmak anlamsızdır, çünkü mutluluk ancak siz onun peşinden gitmediğiniz zaman gelir.

«Alçakgönüllü» olmanın anlamını biliyor musunuz? Alçakgönüllülüğü öğrenebilir, kendinizi bu yolda geliştirebilir misiniz? Eğer her sabah kendi kendinize bugün alçakgönüllü olacağım dersenez alçakgönüllü mü olursunuz? Yoksa kendinizi beğenmişliğinizi, gururunuzu aştığınız zaman alçakgönüllülük kendiliğinden mi ortaya çıkar? Bunun gibi sizin mutluluğunuza engel olan huzursuzluklar

gönül kırıklıkları, güveninizi sağlamak için sarfedilen onca çaba yok olunca mutluluk oradadır, onu aramanıza hiç gerek yoktur.

Niçin susuyorsunuz? Niçin benimle tartışmaya girişmiyorsunuz? Düşüncelerinizi duygularınızı tam dile getirmeseniz de açığa vurmanız son derece önemlidir. Çünkü bunun size çok yararı olacaktır. Neden mi? Söyleyeyim. Çünkü şimdi düşüncelerinizi ve duygularınızı duraksayarak ta olsa açığa vurmasını öğrenirseniz, büyüdüğünüz zaman çevreniz, ananız babanız, toplum ya da gelenek düşüncelerinizi duygularınızı boğamayacaktır. Ama yazık ki öğretmenleriniz sizi soru sormaya cesaretlendirmiyorlar, size ne düşündüğünüzü sormuyorlar.

Soru: Kendimizi nasıl iç çatışmalardan kurtarıp bütünleştirebiliriz?

Krişnamurti: Niçin iç çatışmalara karşı çıkıyorsunuz? Hepiniz çatışmaların korkunç bir şey olduğunu düşünüyorsunuz. Size birşey söylemeye çalışıyorum, siz anlamıyorsunuz, aramızda bir sürtüşme duygusu uyanıyor, bir çatışma başlıyor. Peki sürtüşme, çatışma, tedirginlik niçin kötü? Niçin tedirginlik duymamalısınız? Bütünleşme, siz bütünleşmeyi çatışmalardan kaçarak gerçekleştirmeye çalıştıkça gerçekleştirilemez. Ancak çatışma ve çatışmanın ne olduğunu anlayarak bütünleşmeyi gerçekleştirebilirsiniz. Bütünleşme, başarılması en güç şeylerden biridir. Çünkü tüm yaptıklarınızda, tüm söylediklerinizde, tüm düşüncelerinizde bütün varlığınızla tam bir bütünleşme söz konusudur burada. Bütünleşme toplumla, yoksul kimselerle, köylülerle, dilencilerle, para babalarıyla, hükümet görevlileriyle olan bağlantılarınızı anlamadan gerçekleştirilemez. Bu bağlantıları anlamak için çaba harcamalısınız, sorular sormalı yanıtlar bulmalısınız, ananızın babanızın, din adamlarının, dinlerin, ekonomik düzenin, sizi, çevreleyen toplumun kabul ettiği yerleşik değerleri de soruşturmalısınız. İşte bunun için karşı çıkmamız, başkaldırmamız bu kadar önemlidir. Çünkü öyle olmazsanız bütünleşmeyi sağlayamazsınız.

İÇ GÜZELLİK

Hiç kuşku yok hepiniz zaman zaman yemyeşil tarlaların, batan güneşin, dümdüz bir deniz ya da gölün içimizi büyük bir dinginlik ve güzellik duygusuyla doldurduğuna tanık olmuşuzdur. Ama güzellik nedir? Yalnızca bir şeyi beğendiğimiz zaman hissettiğimiz bir duygu mudur? Yoksa güzellik algıların üstünde ötesinde bir şey midir? Eğer giyim konusunda ince bir zevkiniz varsa, eğer giydiğiniz şeylerin renklerini birbirine uydurebiliyorsanız, eğer genel tutum ve davranışlarınız çevrenizde saygı uyandırıyorsa, eğer yavaş konuşuyor, gövdenizi dik tutuyorsanız, bütün bunlardan güzellik ortaya çıkar. Ama bütün bunlar tıpkı yazdığımız bir şiir, ya da yaptığınız bir resim gibi iç yaşantıların dışa vuran görüntüleridir. Yansı ırmağın durgun sularına vuran yemyeşil tarlalara bakarsınız da içiniz o güzellik duygusuyla dolmayabilir. Görür de üzerinde durmadan geçer gidersiniz. Tıpkı hergün denizin üzerinden alçaktan uçan martıları görmeyi kanıksamış balıkçı gibi sizin üzerinizde de bunlar bir etki yapmamış olabilir. Ama gördüğünüz şeyin o olağanüstü güzelliğine uyanırsanız, size bu güzellik nasıl bir etki yapıyor da kendiliğinden ağzınızdan, «Aman ne kadar güzel!» sözleri çıkıveriyor? İçinizde kendiliğinden oluşan bu güzellik duygusu nasıl birşey? Zevkli giysiler giymek gibi, güzel resimler gibi, güzel ev eşyaları gibi, ya da içlerinde hiç birşey olmayan oranları uyumlu duvarlar, pencereler gibi güzelliğin

dışavuran görünüşleri var. Ben yalnızca onlardan söz etmek istemiyorum. Benim anlatmak istediğim içimizde oluşan o güzellik duygusudur. Kuşkusuz bu güzellik duygusunu yaşamak için kendini tam olarak bırakmak gereklidir. Sizi hiç bir şey tutmamalı, hiç bir direnç, hiç bir savunma, hiç bir zorlanma olmamalıdır; Ama kendini bırakmışlık eğer onunla birlikte yetingenlik olmazsa insanı allak bulak edebilir. Yetingenlik dediğim zaman anlatmak istediğim şey azla yetinip daha çoğunu istememektir. İşte bu kendini bırakmışlık azla yetinmenin içe sindirilmesiyle birlikte olmalıdır. Azla yetinme aslında son derece basittir çünkü bu kendini bırakmışlık durumunda zihin artık elde edeyim, kazanayım, «daha çok, daha fazla» diye düşünmeyi bırakmıştır. İşte bu kendini bırakmışlıktan gelen yalnlık, azla yetinme güzeli farkedebilme, güzeli yaratma ruh durumu içinde olmamıza yol açar. Ama sevgi olmazsa yalın da olamazsınız, azla yetinen bir kimse de olamazsınız. Bol bol yalnlıktan, azla yetir mekten söz edersiniz ama sevgi olmadıkça bütün bunlar bir zorlanmadır, onun için de işin içinde kendini bırakmışlık yoktur. Ancak sevgi olunca insan kendini bırakır, kendini bütünüyle unutur. O zaman da işte bu güzeli farketme, güzeli yaratma ruh durumu oluşur.

Güzellik kuşkusuz biçimsel güzelliği de içerir. Ama o iç, o derin güzellik duygusu olmadıkça biçimsel güzellik, güzelliğin yalnızca biçimsel olarak değelendirilmesi, güzelliği bayağılaştırır, güzelliği bütünlüğünden eder. Bu iç güzellik, siz ancak insanlara, bu dünyada var olan her şeye gerçek bir sevgi duyduğunuz zaman vardır. Ve bu sevgiyle irsan herşeye önem vermeyi, dikkatle ve sabırla herşeyi izlemeyi öğrenir. Bir şarkıcı ya da şair olarak mükemmel bir tekniğiniz olabilir, nasıl resim yapılacağını ya da sözcüklerin nasıl yan yana getirileceğini çok iyi bilebilirsiniz ama içinizde bu yaratıcı güzellik duygusu olmadıkça bütün bu yeteneklerinizin pek büyük bir anlamı yoktur.

Yazık ki pek çoğumuz yalnızca teknik bilgiler edinmekten, teknik yeteneklerimizi geliştirmekten daha fazla-

sını yapamıyoruz. Sınavlardan geçiyor, kendimize bir ge-
çim sağlayabilmek için şu ya da bu tekniği öğreniyoruz.
Ama bu iç, derin güzellik duygusuna kulak vermeden, gön-
lümüzü açmadan öğreneceğimiz, ya da geliştireceğimiz tek-
nikler dünyaya ancak çirkinlikler ve kargaşa getirebilir.
Eğer biz bu yaratıcı güzelliğe içten içe uyanırsak güzellik
kuşkusuz kendini dışa da vuracak, dışta da kendini açık-
layacaktır. O zaman düzen vardır. Ama bu bir teknik öğ-
renmek, bir teknik bilgi kazanmaktan çok daha güçtür.
Çünkü bunun için insanın bütünüyle kendini bırakması
gereklidir, korkusuz olmak, dirençsizlik, savunmayı bırak-
mak gereklidir. Ancak biz bunu azla yetinmeyi içimize sin-
dirdiğimiz, içten içe sadeliği, yalınlığı benimseyebildiğimiz
zaman başarabiliriz. Dış görünümde yalın, azla yetinen,
pek az giysisi olan günde ancak bir öğün yemekle yetinen
bir kimse olabilirsiniz, ama azla yetinmek bu değildir. Ye-
tingenlik, zihin sonsuz iç yaşantılara açıksa ve gene de ya-
lın kalabiliyorsa vardır. Zihin «daha çok, daha fazla» diye
düşünmeyi bırakabilmişse vardır, gelecekte bir şey olmak
ya da bir şeye sahip olmak tutkusunu bırakabilmişse var-
dır.

Söylediğim şeyleri anlamak size güç gelebilir. Ama bun-
ları anlamak son derece önemlidir. Teknik bilgisi olan kim-
selerin yaratıcı kimseler olmadığını biliyorsunuz ve gide-
rek dünyada teknisyenler yani ne yapılacağını, nasıl yapı-
lacağını bilen insanlar çoğalıyor. Ama bunlar yaratıcı de-
ğiller. Günümüzde Amerika'da bir adamın hergün on saat
çalışarak yüz yılda çözebileceği matematik problemlerini
birkaç dakikada çözebilecek hesap makineleri yapıldı. Bu
olağanüstü makineler giderek geliyor. Ama makineler hiç
bir zaman yaratıcı olamazlar. İnsanlar da giderek makine-
lere benziyorlar. Hatta isyan ettikleri zaman bile isyanla-
rı bile makinelerin sınırları içinde kalıyor. Böyle bir isya-
na da isyan diyemezsiniz elbet.

Onun için yaratıcılığın ne olduğunu anlamanız son de-
rece önemlidir. Ancak kendinizi bıraktığınız zaman yara-
tıcı olabilirsiniz. Kendini bırakmak da hiçbir zorlama, hiç-

bir korku, bir yere varamama, bir şeyi kazanamama ya da olamama kaygısı olmadığı zaman gerçekleşebilir. O zaman da yetingenlik, yalınlık ve sevgi ortaya çıkar. Bütün bunlar da güzelliği oluşturur, bundan yaratıcılık ruh durumu gelişir.

Soru: Öldükten sonra ruh kalır mı?

Krişnamurti: Gerçekten bunu bilmek istiyorsanız nasıl öğrenebilirsiniz? Shankara'nın, Buda'nın, ya da İsa'nın bu konuda neler söylediklerini okuyarak mı? Ya da sizin özellikle inandığınız bilge kimsenin ya da ermişin bu konuda söylediklerini dinleyerek mi? Bunların hepsi de bütünüyle yanlış olabilir. Eğer konuyu gerçekten araştırmak istiyorsanız hepsinin yanlış olabileceğini baştan kabul etmeniz gerekecektir.

Öncelikle ölümden sonra da varlığını sürdüren bir ruh olup olmadığını bulmalısınız. Ruh nedir? Ne olduğunu biliyor musunuz? Yoksa yalnızca size ananız babanız, din adamlarınız, din kitaplarınız, çevrenizin kültürü var olduğunu söylediği için mi olduğunu kabul ettiniz?

«Ruh» sözcüğü maddesel varoluşun ötesinde bir şeyi akla getiriyor. Sizin maddesel bedeniniz var ve gene karakteriniz, eğilimleriniz, erdemli yanlarınız var. Ama siz bütün bunların ötesinde ve üstünde bir ruhunuz da olduğunu söylüyorsunuz. Eğer ruh varsa bütünüyle maddesel varoluşun dışında bir şey olmalı, zaman ötesi bir niteliği olmalı. Şimdi siz maddesel varlığı olmayan şey ölümden sonra kalıyor mu diye soruyorsunuz? Sorunun birinci bölümü bu.

Sorunun ikinci bölümü «ölüm nedir?» sorusu olmalı. Ölümün ne olduğunu biliyor musunuz? Ölümden sonra kalıcı birşey var mı diye soruyorsunuz. Bu soru o kadar önemli değil. Önemli olan soru şu: «Siz yaşarken ölümün ne olduğunu biliyor musunuz?» sorusu. Birisi size öldükten sonra kalıcı olan birşey var ya da yok dese bunun ne anlamı olabilir? Siz gene de öldükten sonra ne olacağını bilemeye-

ceksiniz. Ama siz kendiniz ölümün ne olduğunu kendiniz bulabilirsiniz. Öldükten sonra değil şimdiden bunu bulabilirsiniz, yaşarken canlı sağlıklı bir kimseyken düşünme ve duygulanma gücüne sahipken bunu bilebilirsiniz.

İşte bu da eğitimin bir parçası. Eğitim size yalnızca matematik, tarih ve coğrafya öğretmekle kalmamalı, aynı zamanda size ölüm adı verilen o olağanüstü olayın ne olduğunu anlamanızda da yardımcı olmalı. Tam ölmek üzere olduğunuz zamanda değil, yaşarken, gülerken bir ağaca tımanırken, yelken kullanırken ya da yüzerken, ölümün ne olduğunu anlamalısınız. Ölüm bilinemez bir şeydir. Yaşadığınız sürece bilinemezi bilmeye çalışmanın ne gereği var?

Soru: Biz hasta olduğumuz zaman anamız babamız niçin üzülüp bizim için kaygılanıyorlar?

Krişnamurti: Anaların babaların çoğu hiç olmazsa bazı bakımlardan çocuklarına ilgi duyar, değer verirler, ama kaygı duydukları zaman bu kaygı çocuklarından çok kendileri için kaygı duyduklarını gösterir. Sizin ölmenizi istemezler, çünkü kendi kendilerine, «Eğer oğlumuz ya da kızımız ölecek olursa bizim halimiz ne olur?» derler. Eğer analar babalar gerçekten çocuklarını sevselerdi o zaman ne olacaktı biliyor musunuz? Eğer ananız babanız sizi gerçekten sevseydi sizin hiçbir şeyden korkmayan sağlıklı ve mutlu bireyler olarak yetişmeniz için ellerinden geleni yapacaklardı. Dünyada savaş olmaması yoksulluk olmaması, bu toplumun sizi ya da sizin çevrenizde olan hiç kimseyi, ister köylü, ister kentli olsun ya da ister başka canlı yaratıklar olsun, hiçbir varlığı harcamaması, yok etmemesi için ellerinden geleni yapacaklardı. İşte analar babalar tam anlamıyla çocuklarını sevmedikleri için savaşlar oluyor, zenginlik ve yoksulluk sürüp gidiyor. Büyükler çocuklarına yatırım yapıyor böylelikle çocuklarıyla kendilerini özdeleştirerek yaşamlarını sürdürmeyi umuyorlar. Onun için siz ciddi bir hastalığa tutulunca kaygılanıyorlar. Onların

on başta kaygılandıkları şey kendilerinin çekecekleri ıstıraplar, üzüntülerdir. Ama bunu onlara kabul ettiremezsiniz.

Mal mülk, toprak, soyadı, servet ve aile işte bütün bunlar insanın kendi varlığını sürdürme çabasının araçlarıdır, bir anlamda buna ölümsüzlük de diyebilirsiniz: Bunun için do analar babalar çocuklarına birşey oluverince dehşete kapılırlar, büyük bir kedere gömülürler, çünkü en başta ilgilendikleri kendileridir. Analar babalar gerçekten çocuklarıyla ilgilenselerdi toplum bir günde başka bir toplum olacaktı, biz başka türlü bir eğitim görecektik, evlerimiz başka türlü olacaktı, savaş dünya yüzünden kalkacaktı.

Soru: Tapınaklar ibadet etmek isteyen farklı inançtaki insanlara da açık tutulmalı mı?

Krişnamurti: Tapınak dediğiniz şey nedir? İçinde Tanrının bir simgesi olan ibadete açık tutulan bir yer mi? Tanrının simgesiye insanın hayal gücünün ürünü olan, insan eliyle yapılmış bir yontudan başka nedir ki! Simge tıpkı siz güneşli bir havada yürüdüğünüz zaman yere vuran gölgeniz gibidir. Gölgeniz kuşkusuz siz değilsiniz. Tapınakta gördüğünüz bu simgeler de Tanrı değildir, gerçeğin kendisi değildir. Böyle olduktan sonra tapınağa kimin girip girmediğinin ne önemi var? Niçin bu konu üzerinde yaygara koparmalı? Gerçeğin kendisi yerdeki bir kuru yaprakta, yol kenarındaki bir taş parçasında, akşamın güzelliğinin yansıdığı durgun suda, bulutlarda, ağır bir yük taşıyan bir kadının gülümseyen yüzünde olabilir. Bu kocaman dünyanın her yanında gerçeğin kendisi var, bu gerçeği bulabilmeniz için tapınağa gitmeniz hiç de gerekmiyor. Hatta genellikle bu gerçeği tapınakta bulamazsınız. Çünkü tapınaklar insanların korkularının ürünüdür. İnsanın güven arayışının, inançların ve kastların bölüklüğünün ürünüdür. Bu dünya bizimdir, bizler bir arada yaşamaya yükümlü insan adı verilen yaratıklarız. Bunun için insan eğer Tanrıyı arıyorsa tapınaklardan uzak durmalıdır, çünkü bunlar in-

sanları bölmek için yapılmıştır. Hristiyanların kiliseleri, Müslümanların camileri, sizlerin Hindu tapınaklarınız hepsi insanları bölmeye yarar. Onun için Tanrıyı arayan kimse bunların hiçbirisine gitmemelidir. Tanrı bunlardan hiçbirinin içinde değildir. Bu bakımdan tapınağa kim girmeli kim girmemeli konusu bütünyle siyasal bir sorundur. Gerçek bir sorun değildir.

Soru: Disiplinin yaşamımızda oynadığı rol nedir?

Krişnamurti: Üzülerek büyük bir rol oynadığını söyleyebilirim. Yaşamınızın en büyük bölümü disiplin altına alınmıştır; Bunu yap, bunu yapmayla geçer ömrünüz. Size sabah kaçta kalkmanız gerektiği, neyi yiyeceğiniz, neyi yemeyeceğiniz, neyi öğrenmeniz. Neyi öğrenmemenizin doğru olacağı, bütün bunlar söylenmiştir: Sizden okumanız, okula gitmeniz, sınavlarda başarı göstermeniz ve bunun gibi daha birçok şey istenmektedir. Ananız babanız, öğretmenleriniz, üyesi bulunduğunuz toplum, geleneğiniz, kutsal kitaplarınız, hepsi ne yapmanız gerektiği konusunda öğüt veriyorlar; bunun için de tüm yaşamınız disiplin altına alınmış, disiplinle çerçevelenmiştir. Öyle değil mi? Siz yapılırsın, yapmaların elinde bir hükümlü, bir tutsaksınız. Yapılar, yapmalar içine konduğunuz kafesin telleridir.

Şimdi düşünelim yapılarla, yapmalarla bağlanmış, disipline alınmış bir zihne ne oluyor? Hiç kuşku yok, siz birşeyden korkuyorsanız, bir şeye direniyorsanız, disipline gerek vardır. O zaman kendinizi denetim altında tutmalı, kendinizi toparlamalısınız. Bunu ya kendiliğinizden, kendi istencinizle yaparsınız, ya da toplum, ananız babanız, öğretmenleriniz, bağlı olduğunuz gelenek, kutsal kitaplarınız sizi bunları yapmaya zorlar. Ama siz kendiniz araştırmaya, soruşturmaya, incelemeye başlarsanız, kendi kendinize öğrenmeye, anlamaya çalışırsanız o zaman disiplinin bir gereği kalır mı? O zaman bu anlayış kendi gerçek düzenini kendiliğinden getirir. Bu düzen de kuşkusuz buyurgan, zorlayıcı bir düzen olmaz.

Bu konuyu iyice düşünün: Çünkü siz toplumun zorlamasına boyun eğerek, korktuğunuz için kendinizi disiplin altında tutuyorsanız, ananızın babanızın, öğretmenlerinizin size söylediklerinin etkisi altında bunları yapıyorsanız sizin için özgürlük de yoktur, kıvanç da, özgür istencinizle bir takım girişimlerde bulunabilmek yeteneğinizi de yitirirsiniz. Üyesi olduğunuz kültür ne kadar eskiyse sizi disipline koyan, neyi yapmanız, neyi yapmamanız gerektiğini buyuran geleneğin ağırlığı da o kadar fazladır; Bu nedenle de gelenek ruhsal bakımdan sizi yere yıkar, üzerinizden bir silindir gibi geçerek sizi yamyassı yapar. İşte Hindistan'da olan olay budur. Geleneğin ağırlığı o kadar fazladır ki bütün özgür girişimcilik ruhunu yok etmiştir. Size bir birey olmak hakkını tanımaz, siz toplumsal bir maddenin bir vidası olmalısınız ve bu da sizi mutlu etmeli, böyle olmakla yetinmelisiniz. Bu duruma karşı çıkmamalı, baş kaldırmamalı, böyle olduğu için öfkelenmemelisiniz. Ananız babanız sizin isyancı olmanızı, öğretmenleriniz süründen ayrılmanızı istemiyorlar. Onun için de eğitiminizin amacı sizin kurulu düzene uyum göstermenizi sağlamaktır. Onun için de siz tam anlamıyla bir insan olamıyorsunuz, çünkü yüreğinizi korku kemiriyor; korku oldukça da ne kıvanç olabilir, ne de yaratıcılık olabilir.

Soru: Biraz önce tapınaktan söz ederken, Tanrı'nın simgelerini yalnızca bir gölgedir diye nite'ediniz. Ancak bir gölge olabilmesi için öncelikle gölgesi yere düşen bir kimse olması gerekir. Öyle değil mi?

Krişnamurti: Gölge size yetiyor mu? Karnınız aç olduğu zaman yiyeceklere bakarak karnınızı doyurabilir misiniz? Öyleyse neden tapınaktaki gölgeyle yetinelim? Eğer asıl gerçeğini görüp tanımak istiyorsanız gölgeye bakarak zaman yitirmemelisiniz. Ama gölge sizin gözünüzü almış, gölgenin, simgelerin, taş yontuların büyüüne kaptırmışsı-

nız kendinizi. Bir kere olsun dünyada neler olup bittiğine bakın. İnsanlar camide, kilisede, tapınakta başka başka gölgelere ibadet ettikleri için aralarında bölünüyorlar. Birçok gölgeler var ama tek bir gerçek var ve bu gerçeğin bölünebilmesi de olanaksız. Bu gerçeğe de gitmek için hiç bir yol yok, ne Hıristiyanlıkta, ne Müslümanlıkta, ne Hinduların dininde ne de başka bir din ya da öğretilerde böyle bir yol yok.

UYUM SAĞLAMAK YA DA KARŞI ÇIKMAK

Şöyle hiç gözlerinizi kapayıp sakın sakın oturduğunuz, zihninizden gelip geçen düşünceleri izlediğiniz oldu mu? Hiç şöyle zihninizin nasıl çalıştığını dikkatle incelediniz mi? Daha doğrusu, zihniniz çalışma sırasında kendi kendini inceledi mi? Yani düşüncelerinin, duygularının neler olduğunu, ağaçlara, çiçeklere, kuşlara, insanlara nasıl baktığını, yeni önerilere nasıl yanıt verdiğini, yeni düşüncelere nasıl tepki gösterdiğini inceledi mi? Hiç böyle yaptığınız oldu mu? Eğer yapmadınızsa çok şey kaçırdınız demektir. İnsanın kendi zihninin çalışma yöntemini öğrenmesi eğitimin temel amacı olmalıdır. Eğer zihninizin nasıl tepki gösterdiğini bilmiyorsanız, eğer zihniniz kendi etkinliklerinden habersizse toplumun ne olduğunu hiç bir zaman öğrenemeyeceksiniz demektir. Toplumbilim konusunda kitaplar okumuş, toplumbilim eğitimi görmüş olabilirsiniz ama eğer kendi zihninizin nasıl çalıştığını bilemiyorsanız gene de toplumun ne olduğunu anlayamazsınız, çünkü zihniniz toplumun parçasıdır. Ya da toplumun ta kendisidir. Tepkileriniz, inançlarınız, tapınağa giden bir kimse olmanız, giydiğiniz giysiler, yaptığınız, ya da yapmaktan kaçındığınız şeyler, düşünceleriniz. İşte toplum dediğiniz şey bunlardan başka birşey değildir, kafanızda olanların bir kopyasıdır. Bunun için sizin zihniniz toplumdan kopuk birşey değildir, kültürünüzden, bağlı olduğunuz dinden, ait olduğunuz sınıfın çeşitli özelliklerinden, çoğunluğun paylaştığı tutku-

lardan, çatışmalardan farklı pek birşey bulamayacaksınız zihninizde. İşte toplum bu ve siz de bu toplumun parçasısınız. Toplumdan ayrı, toplumun dışında bir «sen» yok sizde.

Toplum durmadan gençlerin düşüncelerini denetlemeye, yoğurmaya, biçimlemeye çalışıyor. Doğduğunuz ve etki altında bırakılabildiğiniz andan başlayarak ananız babanız size ne yapmanızın, ne yapmamanızın, neye inanmanızın, neye inanmamanızın gerektiğini, Tanrının olduğunu, ya da Tanrının olmadığını, buna karşın Devletin olduğunu ve bilmem hangi diktatörün de onun peygamberi olduğunu söylüyorlar. Daha küçücük yaşıınızdan başlayarak bütün bunlarla kafanız dolduruluyor. Siz küçücükken, kolayca etki altında bırakılabildiğiniz bir yaşta, herşeyi merak ettiğiniz, herşeyi öğrenmek istediğiniz yıllarda kafanız bohçalanıp, koşullandırılıp, biçimlendiriliyor. Böylelikle topluma karşı çıkmayan ve toplumun gösterdiği modele uygun bir insan olmanız sağlanıyor. Bu yolla toplumsal modele uygun düşünme alışkanlığını ediniyorsunuz. Eğer başkaldırsanız, isyan etseniz bile bunu da toplumsal modelin içinde kalarak yapıyorsunuz. Bunu, daha iyi yemek, daha iyi koşullar için ceza evindeki hükümlülerin isyan etmesine benzetebiliriz, isyanlarının nedeni cezaevi'deki durumlarını düzeltmekten öte birşey değildir. Örneğin «Tanrı»yı ya da en iyi hükümet biçimini aradığınız zaman hep toplumsal modele uygun olarak düşünüyorsunuz. Yani şöyle düşünüyorsunuz: «Doğru olan budur, bu yanlıştır, bu iyidir, bu kötüdür, en iyi önder falancadır, şu adamlara bak hepsi de melek». O zaman sizin başkaldırmanız geçmişte de sözümona devrimler yapmış tutkulu ya da kurnaz adamlarınkine benziyor. Bunların hepsi de geçmişle sınırlanan şeylerdi. Bunlar gerçek anlamda ne isyandı, ne de devrimdi. Yalnızca modelin içinde kalınarak daha pekgözlülükle, daha zorlu bir biçimde yürütülmüş etkinliklerdi. Gerçek isyan bu yerleşik modelin dışına çıkıp araştırmalarını orada sürdürmektir.

Görüyorsunuz ya hiç ayırım gözetmeden bütün düzel-

timciler, yalnızca cezaevindeki koşulları iyileştirmeye çalışmışlardır. Onların hiçbirisi size uyum sağlamamayı, «göleneğin ve otoritenin duvarlarını delip aşmayı, zihninizi koşullanmalardan kurtarmayı» önermemişlerdir. İşte gerçek eğitim budur: Yalnız kafanızı gerekli gereksiz bir yığın bilgiyle doldurup sınavlardan başarıyla geçmenizi ya da size ezberletilmiş şeyleri yazmanızı istemek değil, ama zihninizin içinde tutuklu olduğu cezaevinin duvarlarını görmeniz de size yardımcı olmaktır. Toplum sürekli bizi etki altında tutmakta düşüncelerimizi biçimlemektedir. Toplumun dışardan gelen bu baskısı giderek içimize, derinlere işliyor. Ama gene de bu dıştan gelen bir etkidir. Ve siz bu koşullanmayı kırmadıkça sizin içiniz diye birşey de yoktur. Ne düşündüğünüzün bilincinde olmalısınız, düşündüklerinizi bir Hindu, veya Müslüman, yahut Hristiyan olarak, yani bağlı bulunduğunuz dinin sınırları içinde düşünüp düşünmediğinizi bilebilmelisiniz. Neye inandığının neye inandığının bilincinde olmalısınız. İnanıklarınızın hepsi toplumsal modelden kaynaklanmaktadır, bu toplumsal model farkedip onun boyunduruğundan kendinizi kurtarmadıkça kendinizi özgür sansanız da gene de cezaevinde bir tutuklusunuz.

Anlıyorsunuz ya çoğumuz cezaevi içinde bir isyanla ilgileniyoruz, tüm istediklerimiz daha iyi yiyecek, biraz daha fazla ışık, göğü görebilmemizi sağlayacak daha büyük bir pencere. Tüm sorunumuz kastdışı olanlar, paryalar tapınağa girsin mi, girmesin mi. Kendi kast bağlarımızdan kendimizi kurtarmaya çalışıyoruz. Böyle yaparak «Daha üstün» bir kast yaratmaya çalışıyoruz ve gene de cezaevinde kalıyoruz. Oysa cezaevinde özgürlük diye birşey yoktur. Özgürlük cezaevi duvarlarının dışındadır, toplumsal modelin dışındadır. Ama bu modelin bağımlılığından kendinizi kurtarabilmek için bu modelin tüm içeriğini iyice anlamanız gereklidir. Bunu yapmak kendi zihninizin içeriğini anlamakla aynı şeydir. Çağımızın uygarlığını, geleneğe bağımlı kültürünü, bu toplumu yaratan işte sizin zihninizdir ve kendi zihninizi anlamadan komünist, sosyalist ya da şu

veya bu olarak başkaldırmanın hiçbir anlamı yoktur. Bunun için kendi kendini tanımak, tüm yaptıklarını, düşüncelerini, duygularını bilinçle izlemek son derece önemlidir. İşte eğitim budur. Çünkü kendi kendinizin bilincinde, ayır-dında olduğunuz zaman zihniniz son derece duyarlı son derece uyanık oluyor.

Bunu bir kez deneyin, ama denemeyi başka bir zamana bırakmayın hemen bugün öğleden sonra ya da yarın deneyin. Eğer odanız kalabalıksa, eğer evinizde yalnız bir yer bulamazsanız, dışarıya çıkın, bir ağacın altına ya da ırmak kıyısındaki bir sıraya oturun ve zihninizin nasıl çalıştığını izleyin. Zihninizi yöneltmeye, düşüncelerinizi düzeltmeye çalışmayın. «Bu doğru, bu yanlış» diye yargılara varmayın. Yalnızca bir sinema filmine bakar gibi kafanızdan geçenleri izleyin. Sinemaya gittiğiniz zaman oyunun içinde olan siz değilsiniz, artistler oynuyorlar filimde. Sizin tek yaptığınız şey seyretmek. Tıpkı bunun gibi zihninizin nasıl çalıştığını izleyin. Gerçekten çok ilginç bir şey bu. Seyrettiğiniz filimlerden çok daha ilginç. Çünkü sizin zihniniz bütün dünyanın özetidir. İnsanlığın tüm geçmişinin deneyimlerini, yaşantılarını içermektedir. Bilmem ne demek istediğimi anlatabildim mi? Zihniniz insanlığın ta kendisidir. Ve siz bunu anladığınız zaman yüreğiniz sevgiyle karışık bir acıma duygusuyla dolacak ve bu anlayıştan büyük bir sevgi doğacaktır. İşte o zaman güzel şeyler gördüğünüz zaman güzelliğin ne olduğunu anlayacaksınız.

Soru: Bütün bu söylediğiniz şeyleri nasıl öğrendiniz? Bizim de bunları öğrenmek için ne yapmamız gerekiyor?

Krişnamurti: Güzel bir soru. Eğer kendimden söz etmem gerekirse bu konularla ilgili hiç bir kitap okumam. Ne *Upanishad*'ların ne *Bhagavad Gita*'yı ne de bu konularda yazılmış ruhbilimsel kitapları okurum. Ama daha önce de size söylemiş olduğum gibi eğer zihninizi araştırmayı bilerseniz hepsi orada vardır. Bunun için bir kez kendi kendinizi tanıma yolculuğuna çıktınız mı kitaplar önemini yiti-

rır. Bunu durmadan yeni yeni şeyler bulduğunuz, her an sizi şaşırtan yeni yeni keşifler yaptığınız garip ve yabancı bir ülkeye yaptığınız yolculuğa benzetebiliriz. Ama kendinizi önemsedığınız anda herşey mahvolur. «Ben birşey buldum, ben biliyorum, ben artık büyük bir insanım, çünkü şunu ve bunu ben buldum.» dediğiniz anda bütün kazandıklarınızı yitirdiniz demektir. Uzun bir yolculuğa çıktığınız zaman çok fazla yük taşımamalısınız. Hele yüksek dağlara tırmanacaksınız yükünüz olabildiğince hafif olmalı.

Onun için bu soru gerçekten önemli. Çünkü gerçekleri bulmak ve anlamak insanın kendi kendisini tanımasıyla, zihnin nasıl çalıştığını gözlemleyerek gerçekleşiyor. Komşunuzdan nasıl söz ediyorsunuz, konuşma, yürüme biçiminiz nasıl, göklere, kuşlara nasıl bakıyorsunuz, öteki insanlarla ilişkileriniz nasıl? Bir dal kopardığınız zaman nasıl koparıyorsunuz? Bütün bunlar önemli şeyler çünkü bunlar sanki bir aynaymışçasına sizi olduğunuz gibi açığa vuruyorlar. Siz de büyük bir dikkat ve uyanıklıkla bunları izlerseniz her an, herşeyi yeni baştan keşfedebilirsiniz.

KAYGISIZLIKTAN GELEN GÜVEN

Cezaevinin içinde yapılan isyanlardan söz etmiştik. Bütün düzeltimcilerin, idealistlerin, ve durmadan ufak tefek değişiklikler yapmaya çabalayan kimselerin hepsi başkaldırılarını kendi koşullanmalarının sınırları içinde, çoğunluğun ortak isteklerinden başka birşey olmayan uygarlığın kültürel modelinin dışına çıkmadan yapmışlardır. Şimdi bu aşamada sanıyorum ki güven duygusunun nasıl birşey olduğunu ve bu duygunun insana nasıl geldiğini incelememiz yararlı olacaktır.

Girişimlerde bulunularak güven duygusu kazanılır, ama toplumsal modelin içinde kalan girişimlerle ancak kendi kendine güven duygusu gelişir. Kendi kendine güvence insanın kendini aradan çıkararak duyacağı güvenden çok başka birşeydir. Güven duygusunun nasıl birşey olduğunu biliyor musunuz? Eğer kendi ellerinizle birşey yaparsanız, bir fidan diker de onun büyümesini izlerseniz, bir resim yaparsanız, bir şiir yazarsanız, ya da büyüdüğünüz zaman bir köprü yaparsanız veya önemli bir işi başarıyla yönetirseniz bunlar size birşeyler yapabileceğiniz konusunda bir güven duygusu kazandırıyor. Ama bu tür güven duygusu her zaman cezaevinin sınırları içindedir. Cezaeviyse ister komünist, ister Hindu ya da Hristiyan olsun toplumun çevremizde ördüğü duvarların içerisinde kalmaktadır. Cezaevinin içinde yaptığınız girişimler birşeyler yapmayı başardığınızı göstererek size güven kazandırır. Bu bir motor tasarımı olabilir, siz son derece iyi bir doktor ya da

bilgin olabilirsiniz, ya da bunun gibi başka şeyler. Ama bu güven duygusu toplumsal yapının içinde veya toplumsal yapıda ufak tefek düzeltimler yapılarak, örneğin aydınlatmayı çoğaltmak veya cezaevinin eşyasını değiştirmeye benzetebileceğimiz şeyler yapmakla kazanılan kendine güven duygusudur. Artık birşeyler yapmanın elinizden geldiğini bilirsiniz ve böylece önemli bir kimse olduğunuzu hissedersiniz. Buna karşın, yansız bir gözlemci tutumu, içinde olmak ve bunun getirdiği anlayış sonucu bir üyesi olduğunuz toplumsal yapıyla olan bağlarınızın kopması kendi kendini öyle önemli bir kimseymiş gibi görmeye hiç benzemeyen çok farklı bir güven duygusunun oluşmasına yol açar. Eğer bu ikisi arasındaki farkı görebilsek — yani kendine güven duygusuyla kendini silmekten gelen güven duygusu arasındaki farkı — o zaman yaşamımıza büyük bir anlam katmış oluruz.

Diyelim ki bedminton, kriket, ya da futbol gibi bir oyunu iyi oynuyorsunuz. Bu durum size bir güven duygusu verecektir. Öyle değil mi? Bu oyunlardaki becerinizden kıvanç duyacaksınız. Eğer matematik problemlerini çözmekte başarılıysanız bu sizin kendinize güveninizi artıracaktır. Eğer sosyal yapının izin verdiği etkinlikleriniz sizi başarıya götürürse bu başarı her zaman için yanında böbürlenmeyi de getirecektir. Başarıya ulaşmış kimselerin kendilerine duydukları güvene her zaman bir ölçüde kibir katılmıştır, hani şu «işte bunu ben yaptım.» duygusu. İşte yaptığı işten başarılı bir sonuç almak ya da cezaevinin içinde toplumsal yaşamda bir iyileştirme, bir düzeltme sağlamak, insana gurur verir. «Bunu ben yaptım», «Benim idealim çok önemli», «Bizim gurubumuz kazandı», gibi düşünceler insanı gururlandırır. İşte bu «ben» ya da «benim» duygusu toplumsal cezaevinin içinde ortaya çıkan güven duygusuna eşlik eder.

Dikkat ettiniz mi idealistler ne kadar kibirlidirler? Bir oranda başarı kazanmış siyasi liderlerin, hele toplumsal bazı düzeltimler gerçekleştirmiş olanlarının ne kadar kendileriyle şışindiklerini, nasıl kendi hedefleriyle ve başarı-

larıyla dopdolu olduklarını farkettiler mi? Kendi gözlerinde kendilerini son derece büyük görürler. Onların siyasal söylevlerini okuyun, kendine düzeltimci adını veren bu kimseleri yakından izleyin, onların en başta kendi egolarını doyurmaya çalıştıklarını göreceksiniz. Onların başarıları düzeltimler, hatta bu düzeltimler kapsamlı da olsalar gene cezaevinin içinde gerçekleştirilmişlerdir. Bunun için de yıkıcı olmaktan daha öte birşey olamazlar ve sonuçta insanlara mutsuzluk ve yeni yeni anlaşmazlıklar, çatışmalar getirmekten fazlasını yapamazlar.

Eğer kurulu düzenin ötesinde, adına uygarlık dediğimiz toplumun ortak isteklerinden başka birşey olmayan kültürel modelin ötesinde birşeyler görebilirseniz, bütün bunları iyice anlar ve onların bağımlılığından kendinizi kurtarabilirseniz, ister Hindu, ister komünist, ister Hristiyan toplumu olsun, üyesi olduğunuz toplumun özel cezaevinin duvarlarını yıkabilirseniz o zaman içinizi kibirlilikten kaynaklanmayan bir güven duygusunun doldurduğunu göreceksiniz. İşte bu kaygısızlıktan gelen güven duygusudur. Bu tıpkı hiç bir tehlikeden haberi olmayan bir çocuğun güven duygusu gibidir. Çocuk tehlikelerden habersiz olduğu için herşeyi deneyebilir. İşte yepyeni bir uygarlık yaratabilmek için böyle bir güven duygusuna gerek vardır. Ama böyle bir güven duygusu siz toplumsal modelin içinde kaldıkça gelmez.

Bunu lütfen iyice anlayın. Konuşan kimsenin hiç bir önemi yok. Ama söylediği şeylerdeki gerçeği anlamanız sizin için son derece önemlidir. İşte eğitim denen şey budur. Eğitimin işlevi sizin toplumsal modele uyumunuzu sağlamak değildir. Tam tersine, sizin herşeyi olduğu gibi derinlemesine ve eksiksiz olarak anlamanıza yardımcı olmak, böylelikle toplumsal modelden bağımsızlaşmanızı sağlamak ve kendinizi beyenmişlikten gelen kibirlilikten kurtulmanıza yardımcı olmaktır. O zaman kaygısızlıktan, birtakım kirliliği ve karışık hesapların peşinde olmamaktan kaynaklanan bir güven duygusu içinizi dolduracaktır.

Gerçekten hepimizin ya topluma uymaya ya toplumu

düzeltelemeye çalışmamız çok acıklı birşey. Herhalde farkındasınız, kendinize sorduğunuz bütün sorular hep bu tutumu yansıtıyor. Hep kendinize şöyle sormuyor musunuz?: «Nasıl kendimi topluma uydurabilirim?», «Anam babam buna ne der?», «Eğer onların dediğini yapmazsam başıma neler gelebilir?». Kuşkusuz böyle bir tutum da sizin güveninizi ve girişimcilik ruhunuzu yok ediyor. Okulunuzu ya da üniversiteyi epeyce işe yarar, otomatik makineler olarak bitiriyorsunuz, ama sizde tek bir yaratıcılık kıvılcımı bile kalmıyor. İşte bunun için bu konuyu anlamak bu kadar önemlidir. İnsan yaşadığı toplumu, içinde yaşadığı çevreyi iyice anlayabilmeli ki onlardan bağımsızlaşması kolaylaşsın.

Dünyanın her yerinde sorun budur. İnsanlık yeni bir yanıt arıyor, yaşama yeni bir yaklaşım arıyor. Çünkü eski olan yöntemler ister burada, ister Avrupa'da, ister Rusya'da olsun giderek yozlaşıyor. Yaşam hergün karşımıza yeni yeni şeyler çıkartıyor. Yalnızca daha iyi bir ekonomik düzen arayışı bu sorunlar karşısında yetersiz kalıyor. Her gün yeni yeni şeyler çıkıyor ve kültürler, halklar, uygarlıklar yeninin meydan okumasıyla başedemedikleri zaman yok olmaya mahkûmdurlar.

Siz gereği gibi eğitilmemişseniz, bu olağanüstü, kaygisızlıktan gelen, kirli ve karışık hesapların peşinde olmaktan kaynaklanan bu güven duygusuna sahip değilseniz toplum sizi kendine benzetir sonunda ve siz de sıradan bir insan olup kalabalığın içinde kaybolursunuz. Belki bazı akademik ünler kazanır, adınızın ardına birkaç harf katmış olabilirsiniz, evlenip çocuk sahibi olabilirsiniz ve bunlar da sizin sonunuz olur. Sizin anlayacağınız çoğumuzun yüreği korku dolu. Ananız babanız, öğretmenleriniz, hükümetiniz, üyesi bulunduğunuz dinin sorumlu görevlileri sizin tam olarak bireyliğinizi kazanmanızdan korkuyorlar. Çünkü onların hepsi sizin çevrenizin ve kültürel etkilerin hapisanesinde güven içinde yaşamınızı istiyorlar. Oysa ancak toplumsal modeli iyice anlayarak, ona bağımlılıktan kendilerini kurtarabilen, kendi zihinlerinin ürü-

nü olan koşullanmalardan kendilerini kurtarabilenler yeni bir uygarlık yaratabilirler. Yoksa ona uyum sağlayan, ya da modelin yalnızca bir ayrıntısına karşı çıkıp bu ayrıntının modelin diğer özellikleriyle biçim almış olması gerçeğine gözlerini kapayanlar bunu yapamazlar. Tanrıyı da, gerçeği de cezaevinin içinde bulamazsınız. Ancak hapiste olduğunuzu anlayarak ve cezaevinin duvarlarını yıkarak bu arayışı başlatabilirsiniz. İşte o anda özgürlüğe doğru atacağınız adım yeni bir kültür, yeni bir dünya yaratır.

Soru: Niçin bir arkadaş bulmak istiyoruz kendimize?

Krişnamurti: Bir genç kız soruyor bu soruyu. Niçin bir eş bulmak istiyoruz? Bu dünyada kocasız ya da karısız, çocuksuz ya da arkadaşsız yaşayabilir miyiz? İnsanların büyük bir çoğunluğu yalnız yaşayamazlar onun için bir arkadaş gereklidir onlar için. Yalnız yaşayabilmek için çok büyük bir zekâyâ gerek vardır. Tanrıyı da gerçeği de bulmak için yalnız olmalısınız. Bir arkadaşı, kocası ya da karısı, çocukları olmak iyi birşey ama bütün bunların içinde kendimizi yitiriyoruz. Aile, iş gücü, renksiz, tek düze bir yaşamın yozlaştırıcı etkileri bunlar. Başkalarıyla yaşamaya alışıyoruz ve onlarsız kalmak bize ürkütücü görünüyor. Korkuyoruz yalnız kalmaktan. Pek çoğumuz tüm inancımızı bir şeye bağlamışız, bütün yumurtalarımızı bir sepette toplamışız. Yaşamımızın, arkadaşlarımızın, ailemizin, işimizin dışında hiçbir değeri, hiçbir anlamı yok. Ama insanın yaşamında zenginlik varsa, kuşkusuz bu para ya da bilgi zenginliği değil, çünkü sıradan bir insan da bunlara sahip olabilir, sözünü ettiğim zenginlik başlangıcı ve sonu olmayan gerçeğin akışını izlemekten gelen zenginlik. Bu tür zenginlik olunca arkadaşla fazla gerek duymuyor insan.

Ama sizler arkadaşsız yaşayacak biçimde eğitilmediniz. Hiç arada bir yalnız başınıza yürüyüşe çıkıyor musunuz? Yalnız olmak, elinde bir kitapla, bir arkadaşla değil de yalnız başına bir ağacın altına oturmak çok önemlidir. O zaman ağaçtan düşen kuru yaprağı görebilir, kıyayı ya-

layan suyun sesini, balıkçının söylediği şarkıyı duyabilir, havada uçan kuşu ya da zihninizin ucsuz bucaksızlığında birbirini kovalayan düşüncelerinizi izleyebilirsiniz. Eğer yalnız olmayı ve bütün bunları görüp yaşamayı başarabilirseniz hiçbir hükümetin vergilendiremeyeceği, insan yapısı hiçbir kurumun yozlaştıramayacağı ve kimsenin elinizden alamayacağı bir zenginlik elde etmiş olursunuz.

Soru: Konuşmayı seviyorsunuz. Hiç konuşmaktan yorulmaz mısınız? Niçin konuşuyorsunuz?

Krişnamurti: Bu soruyu sormanıza sevindim. Hep bildiğimiz gibi eğer birşeyi seviyorsak onu yapmaktan yorulmayız. Sevmek dediğim zaman anlatmak istediğim şey o işi yaparak birşey elde etmeyi, bir sonuç almayı düşünmeden o işi yapmak istemek. Birşeyi sevdiğiniz zaman kendi egonuzu doyurmayı düşünmezsiniz, onun için de bu işi yapmak size düş kırıklığı getirmez. O işi yapmakta bir amacınız yoktur. Niçin mi konuşuyorum? «Niçin gül açıyor? Yaşemin koku saçıyor? Kuş uçuyor?» diye de sorabilirsiniz.

Konuşmazsam bakalım ne olacak diye konuşmamayı denedim. Pekala böylesi de oluyor. Eğer konuşarak bir şeyler elde etmek istiyorsanız, diyelim para, ödül ya da kendi öneminizi kanıtlamak peşindeyseniz, o zaman konuşmak insanı yoruyor, o zaman konuşmanın kendi kendini doyurmaktan başka bir amacı olmuyor. Ama yüreğiniz sevgi doluyorsa, yürekten geleni kafanızdan gelenlerle karıştırmıyorsanız o zaman hiç eksilmeden durmadan su veren bir çeşme, bir kaynak gibi durmadan içinizden birşeyler kaynıyor.

Soru: Sevdığım insanlar bana kırdıkları zaman neden kızgınlıkları o kadar aşırı oluyor?

Krişnamurti: Öncelikle sevdiğin bir kimse var mı? Sevginin ne demek olduğunu biliyor musun? Sevmek bütün yüreğinle sevmektir, tüm varlığını o kimseye vermek ve

karşılığında hiçbir şey beklememektir. Karşılık olarak o kimseden sevgi dilenmek için bir dilenci çanağı uzatmaktır. Böyle bir sevgi olunca kızgınlığa yer kalır mı? Sözümona sevgi dediğimiz şeyle bir kimseyi genellikle bilinen anlamda sevdiğimiz zaman niçin o kimseye kızıyoruz? Çünkü o kimseden birşeyler bekliyoruz. Karımı, kocamı, kızımı oğlumu seviyorum ama onlar «yanlış» şeyler yaptıkları zaman onlara kızıyorum. Neden?

Niçin baba kızına ya da oğluna kızıyor? Çünkü çocuklarının belirli bir modele uygun kimseler olmasını ve bu modele uygun davranışlar içinde olmalarını istiyor. Çocuklar da buna isyan ediyorlar. Analar babalar mal varlıklarıyla, çocuklarıyla kendilerini kanıtlamak, kendilerini ölüm-süzleştirmek istiyorlar. Çocuklar hoşlarına gitmeyecek bir şey yapınca aşırı kızgınlık duyuyorlar. Çocuklarının nasıl bir insan olması gerektiği konusunda kafalarında yaşattıkları bir ideal var. Bu idealle doyurmak istedikleri şey aslında kendi egolarıdır. Çocuklar bu modele uymayınca da kendi egolarının doyumsuzluğu şiddetli bir kızgınlık olarak kendini açığa vuruyor.

Siz de bazen arkadaşlarınıza ne kadar kızılıyorsunuz. Gene kızgınlığınızın ardında aynı olay var. Arkadaşınızdaki birşeyler bekliyorsunuz, arkadaşınız beklentilerinize karşılık vermeyince düş kırıklığına uğruyorsunuz. Bu demektir ki siz ruhsal olarak, içten içe bu kimseye bağımlısınız. Onun için nerede ruhsal bağımlılık varsa orada gönül kırıklığı, düş kırıklığı vardır. Gönül kırıklığı da istesiniz de, istemeseniz de kızgınlığa, kıskançlığa, acılı duygulara ve daha pek çok uyumsuzluklara yol açar. İşte bunun için siz henüz gençken hiç olmazsa tek birşeyi yürekten, bütün varlığınızla sevmeyi öğrenmeniz son derece önemlidir. Sevdiğiniz bir ağaç, bir hayvan olabilir ya da ananızı babanızı, öğretmeninizi sevebilirsiniz. O zaman korkusuz olmayı, çatışkılardan, çelişkilerden kurtulmayı öğreneceksiniz.

Ama eğitimciler herşeyden çok kendileriyle ilgilidirler. Kendi sorunları, dertleri, geçindirecek aileleri, para sıkıntıları, mevkileriyle ilgili endişeleri vardır. Onun için yü-

reklerinde sevgiye pek yer kalmamıştır. Eğitimin en büyük sorunu da budur. Oysa sizin yüreğiniz sevgi doludur, çünkü insan gençken sevgi en doğal şeydir. Ama kısa sürede bu sevgiyi eğitimciler, ana baba ve toplumsal çevre yok ederler. Bu yalınlığı, bu temiz yürekliliği korumak gereklidir, çünkü sevgi yaşamın tadı ve tuzudur, büyüleyici kokusudur. Ama aynı zamanda son derece de güç birşeydir. Sevgi için büyük bir zekâya, bir içgörüye gerek vardır.

Soru: Zihin karşısındaki engelleri nasıl aşabilir?

Krişnamurti: Zihnin karşısındaki engelleri aşabilmesi için öncelikle onların farkında olması gerekmez mi? Önce zihninizin sınırlarını, kısıtlılığını ve kapsam alanını bilmelisiniz. Ama bunu pek az kimse bilebiliyor. Çoğumuz bildiğimizi söylüyoruz ama bu boş laftan öte birşey değil. Hiçbir zaman kendi kendimize «Bak işte karşımda bir sınır var. Beni bağlayan bir köstek var içimde ve ben bu kösteğin niteliğini anlamak istiyorum, öncelikle onu tanımalıyım, öncelikle onun nereden içime gelip yerleştiğini ve nasıl birşey olduğunu bulmalıyım.» demiyoruz. Eğer bir kimse hastalığının ne olduğunu bilirse o hastalığı iyileştirmenin yolunu da bulabilir. Ama insanın hastalığın ne olduğunu öğrenebilmesi için zihninin sınırlılıklarını, kısıtlılıklarını anlayabilmesi için hiç birşeyi kınamaması, bu doğrudur, bu yanlıştır diye yargılara varmaması gereklidir. Yapılacak şey önyargısız, belirli bir düşünceye varmadan gözlemlemeyi sürdürmektir. Bunun yapılmasıysa son derece güçtür. Çünkü biz bize ters gelen şeyleri kınayacak biçimde eğitilmişiz.

Bir çocuğu anlayabilmek için onu kınamamalıyız. Çocuğu kınamanın hiçbir anlamı olamaz. Onu oynarken, ağlarken, yemeğini yerken, her türlü ruhsal durumunda izlemelisiniz. Ama siz ona çirkin ya da ahlak, şu ya da bu diyorsanız bunu yapamazsınız. Tıpkı bunun gibi zihninizin sınırlılıklarını, kısıtlılıklarını izlerseniz, ama yalnız yüzeysel olanları değil, bilincin en derin yerlerinde gizlenmiş

olanları da hiç kınamadan izleyebilirsiniz o zaman zihin bunları aşabilir ve bu aşkınlık gerçeğe doğru atılmış bir adımdır.

Soru: Niçin Tanrı bu dünyada bu kadar çok insan yarattı?

Krişnamurti: Bu konuyu iyice düşünmeden insanları Tanrının yarattığı kanısına nereden vardın? Bunun gayet basit bir açıklaması var. İnsanları yaratan biyolojik bir içgüdüden başka birşey değil. İçgüdü, istek, şehvet, tutku hepsi yaşamın parçalarıdır. Ama siz «Yaşam Tanrısıdır.» diyorsanız o zaman iş değişir. O zaman Tanrı herşeydir. Bu herşeyin içinde tutku da, şehvet de, kıskançlık da, korku da vardır. İşte bütün bu etkenler dünyada gereğinden fazla insan olmasına yol açtı. Bu yüzden de dünyada insan fazlalığı sorunu var. Özellikle Hindistan'ın kara yazgısının nedenlerinden biri bu. Ama görüyorsunuz ya bu sorunun kolay bir çözümü yok. İnsanın kolaylıkla başedemeyeceği bir zorunluluklar mirası var. Bütün bu karmaşık süreci tam olarak anlamadan yalnızca doğum oranını düzenlemeye çalışmanın pek bir anlamı olamayacak. Bu dünyayı rezil ettik. Bunda hepimizin katkısı var. Çünkü nasıl yaşanacağını bilemiyoruz. Yaşamak şu bayağı, zevksiz, aşağılık, herşeyin disiplin altına alındığı şey değil. Bundan bütünüyle farklı birşey. Son derece zengin, sonsuzluk boyutunda, sürekli değişim içinde olan bir şey. Biz bu sonsuzluk içindeki akışı anlayamazsak yaşamımızın pek büyük bir anlamı olamayacaktır.

EŞİTLİK VE ÖZGÜRLÜK

Kuraklıktan sonra yağmur kuşkusuz olağanüstü bir şeydir. Ağaçların yapraklarını yıkayıp temizler, toprağa bambaşka bir tazelik getirir. İşte bizim de ağaçların yağmurla yıkanıp temizlendikleri gibi kafalarımızı iyice yıkayıp temizlememiz gereklidir, çünkü kafamızda bilgi ve deneyim adını verdiğimiz yüzyılların tozu birikmiştir. Eğer hergün bir önceki günün kalıntılarını silecek biçimde zihnimizi yıkayıp temizlersek hepimizin taptaze bir zihnimiz olacaktır. Böyle taptaze bir zihinle de yaşamın karşımıza çıkardığı çeşitli sorunlarla kolaylıkla başedebileceğiz.

Dünyayı karıştıran önemli sorunlardan biri adına eşitlik adı verilen sorundur. Bir anlamda eşitlik diye bir şey yoktur, çünkü hepimiz farklı yeteneklere sahibiz. Bizim eşitlik dediğimiz zaman anlatmak istediğimiz şey herkese eşit davranılmasıdır. Örneğin okulda başöğretmenin, öğretmenlerin öteki okul görevlilerinin, hepsinin bir görevi vardır. Ama bazı görevlilerin ötekilerden daha büyük bir mevki vardır. Mevki sahibi kimseler saygı görür, çünkü mevki yanında gücü ve otoriteyi de birlikte getirir. Mevki sahibi kimseler başkalarına ne yapması, ne yapmaması gerektiğini söyleyebilirler, birilerini işten çıkarıp arkadaşlarını ya da akrabalarını işe alabilirler. Öyleyse hangi görev, görev sahibine mevki kazandırır? Ama biz bu mevki soru-

nunu ve onunla birlikte güçlülük, etkinlik başkalarına yarar sağlamak gibi durumları aradan çıkarırsak görev konusu çok farklı ve basit bir anlam kazanacaktır. O zaman o kimse ister başbakan, vali, ahçı ya da yoksul bir öğretmen olsun aynı saygıyı görecektir, çünkü bu görevlilerin hepsi de farklı ama gerekli bir görev yapmaktadırlar.

Eğer okullardaki görevlilerden, gücü, mevkiin ve-diği otoriteyi, şu «Ben başöğretmenim, ben önemli bir kimseyim.» duygusunu kaldırırsak ne olacağını hiç düşündünüz mü? O zaman hepiniz tam anlamıyla değişik bir ortamda yaşayacaktınız. Yukarılık, aşağılık anlamında bir otorite olmayacaktı, büyüklük küçüklük de olmayacaktı. İşte o zaman özgürlük olacaktı. Okulda böyle bir ortam yaratılabilmesi son derece önemlidir. Bu içinde sevgi olan bir özgürlük ortamıdır. Herkesin kendini son derece güvenli hissettiği bir ortamdır, çünkü güven kendinizi rahat, huzur içinde hissettiğiniz zaman, korku duymadığınız zaman ortaya çıkar. Eğer babanız ananız, büyükbabanız büyükkananız size durmadan ne yapmanız gerektiğini söylüyor, böylece kendinize güveninizi engelliyorlarsa, sizin giderek kendi başınıza birşey yapmanız için gereken kendinize olan güveninizi yitirmenize neden oluyorsa, siz kendi evinizde rahat olabilir misiniz? Yaşınız büyüdükçe kendi kendinizle tartışmayı, birşeyin doğru olduğunu keşfettiğiniz zaman doğru bildiğinizi yapmayı, doğru bildiğiniz yoldan gitmeyi başarabilmelisiniz. Doğru bildiğiniz yoldan gitmek size acı ve ıstırap getirse de, size para kaybına ve daha bir çok şeyin kaybına mal olsa da bütün bunlar doğru bildiğiniz şeyi yapmanıza engel olmamalı. Daha henüz siz gençken doğru olduğunu bildiğiniz şeyi yaparken kendinizi bütünüyle rahat ve güven içinde hissetmelisiniz.

Gençlerin çoğu güvensizlik duyuyorlar, çünkü onlar korkuyorlar. Büyüklerinden korkuyorlar, öğretmenlerinden, analarından babalarından korkuyorlar, onun için hiçbir zaman rahat değiller. Ama siz bir kez kendinizi rahat hissedince garip birşey oluyor. Odanıza gidip, kapınızı kilitleyip yalnız başınıza kalınca, orada size ne yapmanız ge-

rektiğini söyleyecek hiç kimse olmadığından kendinizi tam olarak güven içinde hissediyorsunuz. O zaman zihninizde bir açılım oluyor, anlamaya, gelişmeye başlıyorsunuz. Sizin zihninizin açılmasında, gelişmesinde başlıca görev okulun olmalı, değil mi? Eğer okul bu işlevini yapamıyorsa ona okul adını verebilir misiniz?

Bir yerde kendinizi rahat, huzur içinde, güven içinde, hissediyorsanız yenik düşmemiş, şunu ya da bunu yapmak zorunda bırakılmamışsanız, huysuzluk yapmayacak, huzursuzluk çıkartmayacaksınız. Mutlu olduğunuz zaman başkalarını incitmek, şunu bunu kırıp dökmek içinizden gelmeyecektir. Öyle değil mi? Ama öğrencileri mutlu etmek son derece güçtür. Çünkü çocuk okula geldiği zaman başöğretmenin öğretmenin ve diğer okul görevlilerinin onu birşeyler yapmaya zorlayacağını, itip kakacağını bilerek, bunun için de korkarak geliyor.

Çoğunuz mevkie, makama saygı duyacak biçimde eğitildiğiniz ailelerden, okullardan geliyorsunuz. Babanızın ananızın bir mevkii var, başöğretmenin bir mevkii var. Onun için siz okula mevkie saygı ve mevki sahibi olanlardan korku duyarak geliyorsunuz. Oysa biz okulda gerçek bir özgürlük havası yaratmalıyız. Bu da ancak mevki olmadan görev olunca, yani eşitlik duygusu olunca olabilir. Gerçek anlamda eğitimin asıl konusu sizin canlı, duyarlı, uyanık insanlar olmanıza yardımcı olmaktır, korkusuz, mevkie değil de insana saygı duyan bir kimse olarak yetişmenize katkıda bulunmaktır.

Soru: Niçin oyun oynamaktan zevk alıyoruz da ders çalışmaktan zevk almıyoruz?..

Krişnamurti: Bunun çok basit bir yanıtı var. Çünkü öğretmenleriniz öğretmeyi bilmiyorlar da ondan. İşte bu kadar basit. Bunun daha karmaşık bir yanıtı yok. Siz de biliyorsunuz bir öğretmen matematik, tarih ya da başka bir dersi seviyorsa siz de bu konuyu seversiniz. Çünkü sevgi bulaşıcıdır. Eğer bir müzisyen şarkı söylemeyi seviyor ve

şarkı söylediği zaman tüm varlığını şarkısına katıyorsa bu duygu dinleyicilere de aktarılmış olur. Siz de şarkı söylemeyi öğrenmek istersiniz. Siz de şarkı söylemeye heves edersiniz. Ama öğretmenlerden çoğu öğrettikleri konuyu sevmiyorlar. Onları da öğrettikleri konu sıkıyor. Onlar için işleri, sıradan ekmek parası kazanmak için yapmak zorunda oldukları bir iş. Öğretmeniniz gerçekten öğretmeyi sevmiş olsaydı ne olacağını düşünebiliyor musunuz? Sizler olağanüstü yaratıklar olacaktınız, yalnız oyunlarınızı değil derslerinizi çalışmayı da sevecektiniz. Yalnız bunlarla da kalmayacaktı, o zaman çiçekleri, ırmağı, yeryüzünü de sevecektiniz, çünkü bütün bunların yaptığı titreşimleri yüreğinizde hissedecektiniz. Herşeyi ne kadar kolay öğrenecektiniz, kafanız mükemmel çalışacaktı, sıradan orta kırat bir adam olmayacaktınız.

İşte bunun için öğretmeni doğru dürüst eğitmek bu kadar önemlidir. Bu da hiç kolay birşey değildir. Çünkü öğretmenlerin çoğu iyice alışkanlıklarına gömülmüş durumdadırlar. Ama gençlerin kendilerini alışkanlıklarından kurtarmaları çok daha kolaydır. Bir tek şeyi bile olsa, bir çıkar gütmenden seviyorsanız, gerçekten oynadığınız oyunları, matematiği, tarihi, resim yapmayı ya da şarkı söylemeyi seviyorsanız, o zaman zihniniz uyanık, canlı demektir, o zaman tüm derslerinizde de çok iyi olabilirsiniz demektir. Aslında insan meraklı bir yaratıktır, insan zekâsı soru sormak öğrenmek, araştırmak ister. Ama yanlış eğitim insan-daki merakı söndürüyor. Sonuçta anlaşıyor ki eğitilmesi gereken yalnızca öğrenci değil, öğretmen de eğitilmeli. Aslında yaşamak öğrenmektir, yaşamak bir eğitimidir. Sınavlar biter ama öğrenmek bitmez. Eğer zihniniz, zekânız yeterince uyanıksa herşey size birşeyler öğretir, meraklılığınız sürer gider.

Soru: Siz insan birşeyin yanlış olduğunu farkedince o şeyi kendiliğinden bırakır demiştiniz. Hergün sigara içmenin yanlış birşey olduğunu farkediyorum ama gene de sigara içmeyi sürdürüyorum.

Krişnamurti: Büyüklerin sigara içişini izlemiş olmanızdır. Bu kimseler ananız babanız, öğretmenleriniz, komşularınız ya da bir başkaları olabilir. Sigara içmek onlar için bir alışkanlık durumuna gelmiştir. Yıllardan beri her gün sigara içe içe onlar sigaraya tutsak olmuşlardır. Onlardan bir çoğu bu tutsaklığın ne büyük bir ahmaklık olduğunun bilincindedirler. Bir kısmı sigarayı bırakmak için kendileriyle bir savaş verirler, kendilerini zorlarlar, sigara içmemek için direnirler, sigarayı bırakmakta başarılı olmak için herşeyi denerler. Ama biliyorsunuz ki alışkanlığı yerinden oynatmak çok güçtür, alışkanlık insanın hareketlerini otomatikleştirir. İnsan alışkanlığı yenmek için savaşırken giderek daha fazla güç harcamak durumunda kalır. Ama sigara içen kimse alışkanlığını bilinçle izlerse, yani nasıl elini cebine atıp sigara paketini çıkardığını, sonra nasıl parmaklarının ucuyla birkaç kez paketin altına vurduğunu, sigarayı paketten çıkarıp ağzına nasıl götürdüğünü, sigarayı yakıp nasıl dumanını üfürdüğünü inceden inceye gözlemlerse ve bunu her yapışında sadece izlemekle, gözlemlemekle yetinip sigara içmenin ne kadar kötü olduğunu, ne kadar korkunç birşey olduğu gibi düşüncelerle bu alışkanlığa yeniden canlılık, yeniden güç kazandırmazsa bu alışkanlıktan kurtulmak için doğru yolu seçmiş sayılabilir. Alıştığınız birşeyi bırakmak için alışkanlığınızı adanmaklı incelemelisiniz. Yani şu alışkanlığın nasıl yerleştiğini inceden inceye araştırmalısınız. Hergün pencereden dışarısını seyrederken bir yandan da dişlerinizi temizlerseniz dişlerinizi temizlemek bir alışkanlık durumuna gelir. Ama dişlerinizi büyük bir dikkat ve özenle temizlerseniz, diş temizliği bir alışkanlık, insanın hiç düşünmeden yapageldiği sıradan bir olay olmaktan çıkar.

Bu konuda yapılan deneyler, zihnin bir alışkanlık geliştirerek nasıl rahatını bozmadan uykuya dalmak istediğini ortaya çıkarıyor. İnsanların büyük bölümünün zihinleri alışkanlıkların açtığı yivleri izleyerek çalışır. Yaş ilerledikçe yivler giderek derinleşir ve zihnin çalışmalarının bu yivlerin dışına çıkması giderek olanaksızlaşır. Belki siz

daha şimdiden bir düzine alışkanlık edinmişsinizdir. Ananızın babanızın söylediklerini yapmazsanız başınıza neler gelebileceğini düşünerek kokuyorsunuzdur. Örneğin babanızın istediği kimseyle evlenmezseniz başınıza neler gelebileceğini düşünerek korkuyorsunuzdur. O zaman kafanız daha şimdiden yivleri izleyerek çalışıyor demektir. Kafanız bir kez yivleri izlemeye başladı mı yaşıyorsunuz on da olsa on beş de olsa daha şimdiden yaşlı bir kimse oldunuz demektir. Artık yozlaşmaya, gerilemeye başladınız demektir. Genç ve güzel bir gövdeniz olabilir ama geriye kalan herşey yozlaşmış olur, genç ve sağlam bir gövdeniz olabilir ama zihniniz kendi ağırlığının altında ezilmiş olur böylece.

Bunun için zihnin niçin alışkanlıklara takılıp kaldığını niçin yivlerin yolundan gittiğini, niçin bir tramvay gibi rayların üzerinden gittiğini, ve soru sormaktan, araştırmaktan niçin korktuğunu anlamak çok önemlidir. «Benim babam Sikh'di ben de Sikh kalacağım bunun için de saçımı uzatıp bir türban saracağım» dersiniz ve bunu tartışmadan, soru sormadan bu sınırların dışına çıkmayı düşünmeden yaparsanız siz bir makineden başka birşey olmazsınız. Sigara içmek de sizi bir makineye çeviriyor, bir alışkanlığın tutsağı oluyorsunuz. Ancak bunları iyice anladığınız zaman zihin yeniden özgün tazelikliğini kazanıyor, yeniden genç, etkin ve canlı oluyor ancak o zaman hergün yeni bir gündür, hergün doğan güneşin ırmağın suları üstündeki yansıması söze dile sığmaz bir mutluluktur.

Soru: Yazgı nedir?

Krişnamurti: Yazgının ne olduğu sorusunun yanıtı gerçekten güç ve oldukça karışık. Eğer bir neden harekete geçirilirse, bu neden istense de istenmese de bir sonuç verecektir. Eğer çok sayıda insan, ister Hintli, ister Rus ya da Amerikalı olsunlar savaşa hazırlanıyorlarsa, istedikleri şeyin barış olduğunu, kendi savunmaları için savaşa hazırlanıklarını söyleyip dursalar da savaşa yol açacak nedenleri harekete geçirmiş olurlar. Tıpkı bunun gibi milyon-

larca insan yüzyıllardan beri belirli bir uygarlığın gelişmesinde katkıda bulunmuşlarsa bu uygarlığın bireyleri de isteseler de, istemeseler de kendilerini bu hareketin içinde bulurlar ve bu hareket onları da alıp sürükler. İşte bu belirli bir kültür ya da uygarlık akımının içinde kalıp onunla birlikte sürüklenme olayına yazgı adını verebiliriz.

Örneğin siz, sizin de avukat olmanızda direten bir avukatın oğlu olarak doğmuşsanız, ve siz yazar olmanın, ressam olmanın ya da para kazanmayıp, dilenmenin size daha uygun uğraşlar olduğunu hissetmenize ve sizin için doğru olanın bu sevdiğiniz uğraşları yapmak olduğunu bilmenize rağmen babanızın isteklerine boyun eğerseniz kuşkusuz sizin yazgınız avukat olmaktır. Ama siz avukat olmayı reddeder de yapmayı istediğiniz, sizin için doğru seçim olduğuna inandığınız yazarlığı, ressamlığı ya da para kazanmayıp dilenmeyi seçerseniz o zaman akımın dışına çıkmış olursunuz, babanızın sizin için hazırladığı yazgıyı bozmuş olursunuz. Bir kültür ya da uygarlık için de aynı şeyler geçerlidir.

İşte bunun için doğru dürüst bir eğitim görmemiz çok önemlidir. Eğitilmeliyiz ki geleneğin dar kalıpları içinde boğulup kalmayalım, herhangi bir ırk, aile grubu, ya da kültürün bizim için çizdiği ve başından sonu belli olan bir yazgıyı kabullenmek zorunda kalmayalım. Bütün bu olguyu iyice anlayan kimse kendini yazgının ağından kurtarabilir ve kendi başına kalır, kendi yolunu kendi çizer. Eğer eylemleriyle yanlıştan doğruya gitmeyi amaçlarsa o zaman çizdiği yol en dolaysız biçimde gerçeğin ta kendisi olur. Böyle kimseler kendilerini yazgıya tutsak olmaktan kurtarmış olurlar.

KENDİNİ DİSİPLİN ALTINA SOKMAK

Hiç düşündünüz mü biz niçin disiplin altındayız ya da niçin kendimizi disiplin altına koyuyoruz. Dünyanın her yanında siyasi partiler parti disiplininden sapılmamasında diretirler. Ananız babanız, öğretmenleriniz, çevreniz sizden kendinizi disiplin altına almanızı, kendinizi denetlemenizi isterler. Niçin böyle söylerler? Gerçekten disipline gerek var mı? Disiplinin gerekli olduğu düşüncesine koşullandırıldığımızı biliyorum. Toplumun zorladığı disiplin, ya da dinsel bir öğretinin gereği olan yahut özel bir ahlak öğretisinin, ya da yaşam deneylerimizden gelen bir disiplin anlayışı olabilir bu. Tutkulu, hırslı insanlar başarı kazanmak, çok para kazanmak, önde gelen bir politikacı olmak isterler. İşte onların tutkuları, hırsları kendilerini disiplin altına koymalarının nedeni olur. Bunun için çevrenizde olanların hepsi size disiplinin gerekli olduğunu söyleyeceklerdir. Size belirli saatte yatmanızın, belirli saatte kalkmanızın gerekli olduğunu söyleyeceklerdir. Derslerinize çalışmanızın, sınavlarda başarılı olmanızın, ananızla babanızın sözünü dinlemenizin ve daha bunlar gibi pek çok şeyin gerekliliğinden söz edeceklerdir.

Şimdi niçin kendinizi disiplin altına koymanız gerektiğini, disiplinin ne demek olduğunu, nasıl birşey olduğunu tartışalım. Disiplinin anlamının kendinizi belirli bir duruma uymaya zorlamak olduğunu kabul edeceksiniz sanırım. Düşüncelerinizi başkalarının söylediklerine uyumlu duruma

getirmek, bazı isteklere direnç göstermek, bazı isteklere karşı çıkmamak, şu uygulamaları kabullenmek, buna karşı bazı başka uygulamalara karşı çıkmak, uyum sağlamak, bastırmak, yolundan gitmek, bunu yalnızca zihnin yüzeysel katmanlarında değil, en derin alt katmanlarında da yapmak. İşte disiplin dediğimiz zaman bunları anlıyoruz. Yüzlerce yıldan beri, çağlar boyunca önderler, *guru*'lar, din adamları, politikacılar, krallar, avukatlar yaşadığımız toplumda disipline gerek olduğunu söyleyip durmuşlar.

Şimdi ben kendi kendime soruyorum, sizde kendinize sormalısınız, «Gerçekten disiplin gerekli mi?», «Acaba bu soruna bütünüyle farklı bir çözüm bulunamaz mı?» Sanıyorum bu konuya değişik bir yönden de yaklaşmak mümkün, ve bu konu yalnız okulları değil bütün dünyayı ilgilendiren bir konu. Genellikle etkin ve başarılı olabilmek için disiplinli olmanız gerektiği inancı yaygındır. Bu disiplinin belirli bir ahlak yasasına, politik inançlara, ya da bir fabrikada bir makine gibi çalışmaya eğitilmiş olmaktan kaynaklanabilir. Ama böyle disiplinli olmak zihni donuklaştırır, uyum zihnin yaratıcılığını yok eder.

Şimdi disiplinin sizi özgürleştirip özgürleştirmediğini araştıralım. Özgürleştiriyor mu, yoksa ister komünizm gibi ideolojik bir model olsun, ister belirli bir ahlak ya da dinsel model olsun, bu modele uymaya mı zorluyor? Sizi özgür mü yapıyor, yoksa sizi iyice bağlayıp bir mahpus mu yapıyor? Her türlü disiplin bunu yapıyor. Öyleyse disiplini bırakabilir miyiz? Nasıl böyle birşey olabilir? Disiplin konusuna bütünüyle değişik derin bir içgörüyü uyandıran bir yaklaşım olabilir mi? Evet olabilir. Eğer çeşitli çelişkili istekleriniz yok da, yalnız tek bir isteğiniz varsa olabilir. Bilmem ne demek istediğimi anlatabildim mi? Eğer iki, üç ya da on ayrı isteğiniz varsa o zaman disiplin sorunu işin içine giriyor. Bir yandan zengin olmak istiyorsunuz, arabalarınız olsun, güzel evleriniz olsun istiyorsunuz, öbür yandan da zenginliğin, mal mülk sahibi olmanın ahlaksal ve dinsel açıdan sakıncalı olduğuna inandığınız için zenginliğe karşı çıkıyor, azla yetinmeyi ya da bir lokma bir

hırkayla yaşamayı istiyorsunuz. Acaba insanın bu bölünmüşlükten kurtulacak, bir bütün olacak ve böylelikle disipline gerek duymayacak biçimde eğitilmesine olanak var mı? İnsanın kendini çelişkilerden kurtarmış olması, çeşitli kişiliklere bölünmemiş bir bütün olması için öncelikle özgür olması gerekli. Kuşkusuz insan bölünmüşlükten kurtulunca disipline de gerek kalmayacaktır. Bütünleşmişlik insanın her düzeyde bir ve aynı şey olması demektir.

İşte çocukluktan başlayarak doğru bir eğitim görürse insan iç ya da dış çelişkilerle boğuşmak zorunda kalmayacağı bir ruhsal durum elde edebilir. Bu durumda disipline her hangi bir zora gerek olmadan özgürlük içinde bütün varlığıyla zaten yapmak istediği şeyi yapabilir. Disiplin bir şeyi yapıp yapmama konusunda ikirciklenme olduğu zaman gereklidir. Politikacılar, hükümet, kurumlaşmış din sizin belirli bir biçimde düşünmenizi istiyor. Öyle düşünmelisiniz ki sizi tam bir katolik, ya da tam bir komünist ya da bilmem her hangi başka bir şey yapabilsin. O zaman bir sorun kalmıyor. Siz size öğretilene inanıyorsanız, sanki bir makineymişsiniz gibi size söyleneni, öğretileni yapıyorsunuz. O zaman ortada bir çelişki de kalmıyor. Ama bir şeyin körü körüne ardından gitmek yıkıcıdır, çünkü insanı makineleştirir, yaratıcılığı alıp götürür.

İşte bunun için insan daha henüz gençken, bir güvenlik duygusu kazanmalı, kendini tam olarak rahat hissetmeli ki insanda şunu olmak ya da bunu olmak, olduğundan başka bir kimse olmak için zorlu bir çabaya gerek olmasın. Çünkü bir çaba olduğu zaman iki ayrı istek çatışıyor demektir. Bu çatışmayla başedebilmek için disipline gerek vardır. Ama siz doğru eğitim görmüşseniz her hareketiniz içtenliktir. Yaptığınız şeylerde çelişkiyle başedebilmek için bir zorlanmaya gerek yoktur. Oysa bütünleşme olmadıkça disiplin gereklidir. Disiplinse yıkıcıdır, çünkü özgürlüğe izin vermez.

İnsanın kendini çelişkilerden kurtarıp bir bütün duruma getirmesi için de disiplin gerekmez. Eğer iyi olanı, doğru olanı, gerçekten güzel olanı yapıyorsam ve bunu ikir-

ciklenmeden, bir takım kurallara uymak için değil de tüm varlığımla içimden öyle geldiği için yapıyorsam kendimi bütünleştirdim, çelişkilerden arındırdım demektir. Eğer yaptığım şey doğru olan şeyse, Hindu dinine ya da komünist kuramlarına göre değil de, her koşulda, her zaman için doğru olan şeyse, ben çelişkilerden arınmış bir insanım, benim disipline gereksinim yok demektir. İşte doğru eğitim sizde doğru kararlar aldığınız konusunda bir güven duygusu da yaratmalıdır, yaptığınız eylemler yalnızca yapmak istediğiniz eylemler olmakla kalmamalı, bir yandan da tam anlamıyla doğru, iyi ve her zaman için doğru olan eylemler olmalıdır.

Eğer yaptığınız işi seviyorsanız disiplin gereksizdir. Sevgi insana yaratıcı bir anlayış kazandırır. O zaman da direnç kalmaz, çelişki kalmaz. Ama böyle sevebilmek için çelişkili, ikircikli duyguların olmaması gerekir bu da ancak insanın kendini güven içinde, tam olarak rahat ve huzur içinde hissetmesi durumunda olabilir. Böyle birşey özellikle gençlikte olabilir. Bunun anlamı öğrenciyle öğretmen arasında tam bir güven ortamının kurulmuş olmasıdır. Bu böyle olmadıkça yaratacağımız toplum günümüzün toplumu kadar çirkin ve yıkıcı olmaktan kendini kurtarmayacaktır. Eğer biz tam olarak çelişkilerin aşılmış olmasından gelen bir rahatlık ve kendiliğindenlikle yapılan eylemlerin ve davranışların anlamını anlarsak disipline gerek kalmayacak ve sanıyorum ki bütünüyle farklı bir kültür ve yeni bir uygarlık yaratılabilecektir. Ama biz iç dürtülerimizi bastırır ya da onlara direnmeye çalışırsak, o zaman bastırılan dürtüler kaçınılmaz olarak başka yönlerde doğru geri tepecek ve çeşitli kötü eylem ve davranışlara, yıkıcı olaylara neden olacaktır.

Bu disiplin konusunu iyice anlamak gerçekten çok önemlidir. Benim gözümde disiplin çirkin birşeydir. Yaratıcılığı önleyen yıkıcı birşeydir disiplin. Ama belki bu sözlerimden benim aklınıza gelen herşeyi yapabileceğinizi savunduğumu sanabilirsiniz. Oysa bunun tam tersini söylüyorum. Seven insan, sevgi dolu insan her istediğini yap-

maz. Bizi doğru olanı yapmaya yönelten şey sevgidir. Dünyaya uyum ve düzen getiren şey sevgidir. Bırakın sevgi ne isterse onu yapsın.

Soru: Yoksulları niçin sevmiyorsunuz?

Krişnamurti: Gerçekten yoksulları sevmiyor musunuz? Sizi suçlamıyorum. Yalnızca soruyorum. Gerçekten yoksulları sevmiyor musunuz? Eğer sevmiyorsanız, niçin sevmiyorsunuz? Çünkü birgün sizin de yoksul olabileceğiniz aklınıza geliyor, içine düşeceğiniz acıklı durumu gözlerinizi önünde canlandırılıyorsunuz ve yoksulları görmek istemiyorsunuz. Yoksa yoksulların o sefil, pis ve bakımsız durumları mı sizi tiksindiriyor? Bakımsızlığı, düzensizliği, sefilliği, pisliği sevmediğiniz için «Yoksullarla hiçbir ilişkim olsun istemem,» diye mi düşünüyorsunuz? Neden bu mu? Tamam yalnız bu dünyadaki yoksulluğu, sefilliği, düzensizliği kim yarattı? Bunu yapan sizsiniz, sizin ananız babanız, sizin hükümetiniz ve bütün toplum yarattı bunları. Çünkü yüreğinizde sevgi yok. Çünkü biz ne çocuklarımızı seviyoruz, ne komşularımızı, ne yaşayanları seviyoruz, ne de ölüleri. Ashında hiçbir şeyi sevmiyoruz. Politikacılar da, dinsel düzeltimciler de dünyadan bütün bu sefaleti, bu çirkinlikleri silip yoketmek için hiçbir şey yapmıyorlar. Onların tek ilgilendikleri şuraya buraya ufak tefek yamalar yapmak. Ama sevgi olursa bütün bu çirkinlikler hemen yarın yok olur, gider.

Sevdiğiniz birşey var mı? Acaba sevmenin nasıl birşey olduğunu biliyor musunuz? Tam olarak tüm varlığınızla sevdiğiniz zaman sevginin duygusal birşey olmadığını, hele hiç bir şekilde bir görev olmadığını, sevginin tanrısal sevgi, cinsel sevgi diye ikiye bölünemeyeceğini anlıyorsunuz. Hiç bütün varlığınızla birşeyi, diyelim ananızı babanızı, bir arkadaşınızı, bir köpeği ya da bir ağacı sevdiniz mi? Korkarım ki olumlu yanıt veremeyeceksiniz bu soruya. İşte bunun için içiniz de çirkinliklerle, kıskançlıklarla, nefretle dolu büyük alanlar var. Seven insanın içinde baş-

ka hiçbir duyguya yer yoktur. Zihnimizin huzurunu bozdukları için içimizde sevginin yeşermesine izin vermeyen şeyleri kafamızdan nasıl çıkartacağımızı düşünmek ve kendimizle tartışmak için zaman ayırmalıyız. Çünkü özgür ve mutlu olmanın tek yolu sevmektir. Ancak sevgi dolu, canlı, mutlu insanlar yeni bir dünya yaratabilirler. Bunu politikacılardan, düzestimcilerden ya da bir kaç hayalci idealistten beklemeyin.

Soru: Niçin ünlü olmak istiyoruz?

Krişnamurti: Niçin istediğimizi hiç düşündünüz mü? Ünlü bir yazar olmak istiyoruz. Ünlü bir şair, bir ressam, bir politikacı, bir şarkıcı olmak istiyoruz ya da daha başka birşey. Niçin? Çünkü yaptığımız işi gerçek bir sevgiyle sevmiyoruz. Eğer şarkı söylemeyi, resim yapmayı, şiir yazmayı gerçekten sevseydiniz bu konuda ün yapmış olup olmamanıza aldırmayacaktınız. Ünlü olmak istemek değersiz ama şatafatlı, önemsiz ve aptalca bir istektir. Anlamsız bir şey istemektir. Yaptığımız işi gerçek bir sevgiyle sevmediğimiz için kendimizi ünlü olmakla zenginleştirmek istiyoruz. Bize verilen eğitim kötü bir eğitimidir. Çünkü bize yaptığımız işi sevmekten çok başarılı olmayı, başarı kazanmayı sevdirmektedir. Bize verilen eğitim alınan sonucu yapılan işten daha üstün tutmaya yönlendirir bizi.

Biliyorsunuz öyle kendini göstermeye çalışan bir kimse olmaktansa yaptığı işle övünmeyen adını gizli tutmaya, meziyetlerini saklamaya çalışan bir kimse olmak ne kadar güzel birşey! Böyle olunca ünlü olamazsınız, resminiz gazetelerde çıkmaz. Politikacılar kapınıza gelmez. Siz yalnızca adı olmayan yaratıcı bir insan olursunuz. Ne kadar büyük bir zenginlik, ne olağanüstü bir güzellik var bunda.

İŞBİRLİĞİ VE PAYLAŞMA

Burada yaşamdaki çeşitli sorunlardan söz ediyoruz. Ama sorun dediğimiz şeyin ne olduğunu biliyor muyuz? Sorun dediğimiz şey kafamızda da kök salarsa çözülmesi güçleşir. Sorunları kafamız yaratır, sonra da onun köklenmesi dört bir yana kök salması için verimli bir toprak oluşturur: Bunun için bir sorun, bir problem kafamıza iyice yerleşti mi onun kökünden sökölüp kafamızdan atılması çok güç olur. Zihnin en başta gelen görevi sorunu görmek ama onun kafamıza yerleşip kök salmasına izin vermemektir.

Dünyamızda çözüm bekleyen temel sorunlardan biri işbirliği sorunudur. «İşbirliği» deyince ne anlıyoruz? İşbirliği birşeyleri birlikte yapmak anlamına geliyor. Birlikte bir yapı yapmak, birlikte duygulanmak, özgür bir biçimde birlikte çalışmamıza yol açacak ortak birşeyimizin olması... Ama genellikle insanlar içlerinden gelerek, sorun yapmadan mutlulukla, keyifle birlikte çalışmaya pek hevesli görünmüyorlar. Bunun için de onları birlikte çalışmaya zorlamak için çeşitli yollara baş vuruluyor. Bunları, tehdit, korkutmak, cezalandırmak ve ödüllendirmek diye sıralayabiliriz. Bu dünyanın her yanında bu önlemlere baş vuruluyor. Zorba yönetimlerin hükümetleri sizi zorbalıkla birlikte çalışmaya zorlar. Eğer direnirseniz sizi yok ederler ya da konsantrasyon kamplarına gönderirler. Sözümona, uygar ülkelerde sizi birlikte çalıştırmak için yurt sevgisi te-

ması ya da iyice propagandası yapılmış, üzerinde dikkâtle çalışılıp size de kabul ettirilmiş bir ideolojiden yararlanılır. Ya da bir kimsenin çizdiği bir plana göre bir ütopyayı gerçekleştirmek için birlikte çalışırsınız.

Gördüğünüz gibi insanları birlikte çalışmaya razı eden bir plan, bir ideoloji ya da yönetici sınıflardır. Genellikle buna işbirliği adı verilir ve bu sözün arkasında her zaman için ceza ya da ödülü akla getiren gizli bir anlam vardır. Bunun daha açık anlamı işbirliğinin ardında korku vardır. Her zaman bir şey için çalışırsınız. Bu yurdunuz olabilir, kralınız olabilir, bir siyasi parti, bir manevi lider, bir *guru* ya da Tanrı olabilir, barış için ya da herhangi bir düzeltimi gerçekleştirmek için çalışıyor olabilirsiniz. İşbirliği deyince sizin aklınıza gelen belirli bir konuda sonuç almak için birlikte çalışmaktır. Sizin mükemmel bir okul yapmak gibi bir amacınız vardır, ya da başka bir amacınız vardır. O amacı gerçekleştirmek için çalışırsınız, o zaman bu amaç için işbirliği gerekiyor dersiniz. Bütün bunlar otoriteyi akla getiren şeylerdir. Her zaman neyin doğru, neyin eğri olduğunu bilen birisinin varlığını gerektirir. Böyle birisi olunca «Bu işi başarmak için işbirliği yapmalıyız.» diye ortaya çıkar.

Ben buna işbirliği demiyorum. Bu işbirliği değil, bir tutku, bir tür korku, bir zorlamadır. İşbirliğinin ardında bir tehdit vardır. Siz işbirliği yapmazsanız hükümet size desteğini vermeyecek, beş yıllık plan gerçekleşmezse sizi toplama kampına gönderecekler ya da yurdunuz savaşı kaybedecek veya cennete gidemeyeceksiniz. Her zaman sizi işbirliğine razı etmek için bir zorlama vardır. Zorlama olmayınca gerçek bir işbirliği olamıyor.

Siz ve ben birlikte çalışıp ortak birşey yapmaya karar verdiğimiz zaman da gerçek anlamda işbirliği olmuyor. Çünkü böyle bir ortaklıkta da önemli olan birlikte çalışmak değil, birlikte yapılan iştir. Siz ve ben bir köprü yapmak, bir yol yapmak, birlikte bir takım fidanlar dikmek için anlaşmış olabiliriz. Ama bu anlaşmada her zaman anlaşmazlık çıkması korkusu vardır. Benim payımdan çoğu-

nu almam ve bütün işi size yüklemem endişesi vardır.

Öyleyse ister zorlamayla olsun ister kendi isteğinizle karşılıklı anlaşmayla olsun, böyle bir birliktelikte işbirliği yoktur. Çünkü bütün bu birlikteliğin ardında kazanmak ya da birşeylerden korunmak amacı vardır.

Benim gözümde işbirliği bütünyle başka birşeydir. İşbirliği birlikte olmak ve birlikte birşeyler yapmaktan mutluluk duymak, mutlu olmaktır. Burada önemli olan yapılan iş değil, yapılan şeyin birlikte yapılmasıdır. Küçük çocuklar genellikle birlikte olmaktan, birlikte birşeyler yapmaktan mutlu olurlar. Sanırım bunu siz de gözlemlemişsinizdir. Herşeyi elbirliğiyle yaparlar anlaşma ya da anlaşmazlık gibi konular yoktur bu elbirliğinde. Ne de ceza ve ya ödül vardır. Çocuklar yalnızca birbirlerine yardımcı olmaya çalışırlar. İçlerinden öyle geldiği için elbirliği yaparlar, yalnız böyle yapmak kendilerini mutlu ettiği için birlikte yapılan şeye katılırlar. Ama büyük insanlar, yetişkin kimseler insanın içindeki bu doğal, bu içtenlikli duyguyu yozlaştırıp yokederler. Nasıl mı? «Eğer şöyle yaparsan sana şunu veririm, eğer şunu yapmazsan sinemaya gitmene izin veririm.» diyerek yozlaşmayı başlatırlar.

İşte gerçek işbirliği yalnızca bir tasarımı birlikte yapmaya karar vererek değil, birlikte olmaktan, birlikte yapmaktan mutluluk duyarak gerçekleşir. Çünkü, bilmem böyle söyleyebilir miyiz?? Böyle bir işbirliğinde «Bu benim düşüncemdi, bunu tasarlayan benim.» gibi bir duygu yoktur.

Böyle bir işbirliğini tanıdığınız zaman, ne zaman işbirliği yapmayacağınızı da bileceksiniz. Bu da işbirliği yapmak kadar önemlidir. Hepimiz ceza ya da ödül düşünmeden yalnızca birlikte olmaktan, birlikte birşeyler yapmaktan mutluluk duyma duygusunu uyandırmalıyız. Bu duygu bir tasarının ya da bir anlaşmanın gereği olarak bir işin birlikte yapılmasından gelen bir duygu değil, yalnızca o birlikte olmaktan, birlikte çalışmaktan kaynaklanan olağanüstü bir duygudur. Bu duygu çok önemlidir ama bunun kadar ne zaman işbirliği yapmayacağımızı bilmek de önemlidir. Çünkü aklımızı kullanmazsak akılsızca işler yapan-

larla da işbirliği yapabiliriz, tarih boyunca gelip geçmiş Hitler gibi ve başka zorbalığı seçmiş, kafalarında gök-kemli, hayalci düşünceler olan hırslı tutkulu önderlerle işbirliği yapabiliriz. Ne vakit işbirliği yapılmayacağını bilebil-memiz için de gerçek işbirliğinin keyfini tanımış olmamız gerekli.

Bu enine boyuna üzerinde konuşulması gerekli çok önemli bir konudur. Çünkü birlikte çalışma konusunda bir öneri geldiği zaman sizin anında vereceğiniz yanıt «Ne için?», «Birlikte yapacağımız şey nedir?» sorusu, olmalıdır. Başka bir deyişle yapılacak şey birlikte olmak, birlikte işbirliğiyle yapmaktan daha önemliyse, yapılacak işde plan, ideolojiden kaynaklanan ütopya daha öne geçiyorsa o zaman gerçek anlamda işbirliği yoktur. O zaman yalnızca bizi bir arada tutan bizi birbirimize bağlayan bir amaç, bir düşünce vardır. Bir düşünce bizi birbirimize bağlayabili-yorsa o zaman başka bir düşünce de bizi bölebilir. Bu nedenle önemli olan ceza ya da ödül düşüncesi olmadan bir-likte olmaktan ve birlikte yapmaktan mutluluk duyabilme ruhsal durumunu uyandırabilmektir. Büyükler bu duygu-yu yozlaştırmadıkça gençler de zaten kendiliğinden bu duy-gu vardır.

Soru: Bize üzüntü, sıkıntı, tedirginlik veren koşulları değiştirmek elimizde değilse bu sıkıntılardan, üzüntüler-den, tedirginliklerden kendimizi nasıl kurtarabiliriz?

Krişnamurti: O zaman onları göğüslemeniz gerekir. Sıkıntılardan, üzüntülerden kurtulmak için genellikle size sıkıntı, üzüntü veren sorundan kaçmaya çalışırsınız. Tapı-nağa ya da sinemaya gidersiniz, bir de-ğinin yapraklarını çevirir, ya da radyoyu açarsınız veya vakit geçirecek başka bir yol ararsınız. Ama kaçmak sorunu çözmez. Çünkü dö-nüşünüzde sorun orada yerli yerindedir. Onun için daha en baştan sorunu göğüslemek daha iyi değil mi?

Şimdi üzüntü sıkıntı, tedirginlik dediğimiz şeyin nasıl birşey olduğunu araştıralım. Sınavda başarısızlığa uğramam diye üzülmüyorsunuz, bu yüzden soğuk terler döküyorsunuz, geceleri uykularınızı kaçırmıyorsunuz. Eğer sınavda başarısız olursanız ananızın babanızın düş kırıklığına uğrayacağını biliyorsunuz. Siz de «Bak nasıl başardım.» demek istiyorsunuz. Bu yüzden de sınav günü gelene dek, sınav sonucunu alana dek üzülp duruyorsunuz. Bu durumdan kaçmanız kurtulmanız olanağı var mı? Öyleyse yapılacak şey bu durumu göğüslemektir. Bu yüzden üzüm üzüm üzülmeyin yararı ne? Siz derslerinizi çalıştınız, elinizden gelebilecek olanı yaptınız. Şimdi sınavda ya başarılı olacaksınız ya da başarısız. Ne kadar çok üzülseniz o kadar çok korku içinizi kaplıyor, o kadar sinirleriniz bozuluyor ve düşünme yeteneğini yitiriyorsunuz. Günü gelipte sınava girince bir satır bile yazamıyorsunuz. Durmadan saate bakıp kendi kendinize «Bana ne oldu?» diyorsunuz.

Kafamıza bir sorunu takip, kafamızda o sorunu yoğunlaştırdığımız zaman, üzüntü, sıkıntı, tedirginlik dediğimiz şeyler ortaya çıkıyor. Şimdi «İnsan üzüntüden, sıkıntıdan, tedirginlikten kendini kurtarabilir mi?» diye soruyoruz. Herşeyden önde sorunların kafamızda kök salmasına izin vermemeliyiz.

Bir kere zihnin ne olduğunu biliyor muyuz? Filozofların en büyükleri zihnin yapısını araştırmak için nice yıllar harcamışlar, ne kadar çok kitap yazılmış bu konuda. Ama insan tüm dikkatiyle zihnini izlerse zihnin ne olduğunu keşfetmesi oldukça kolaylaşır. Hiç kendi zihninizi izlediniz mi? Şimdiye dek tek öğrendiğiniz belleğinizdeki küçük yaşantılarınızın anıları, ananızdan babanızdan, öğretmenlerinizden duyduklarınız, kitaplarda okuduklarınız ya da çevrenizdeki dünyada görüp gözlemledikleriniz. Gözlemleyen, ayırt eden, öğrenen, erdem adını verdiğimiz şeyleri geliştiren, korku ve istek içeren düşünceleri üreten şey işte bu zihin adını verdiğimiz şey. Yalnız yüzeyde görüp izledikleriniz değil, aynı zamanda bilinç dışının derin katmanlarında saklanmış ırkçı emeller, amaçlar, dürtüler, çelişki-

ler, iç çatışmalar. Bunların hepsi bilinç adını da verdiğimiz zihin denen şey.

Zihin birşeylerle didişmek istiyor. Örneğin bir anne çocuğu için üzülüyor, bir ev kadını mutfakla ilgili sorunlarını kendine dert ediyor. Politikacıysa seçmenlerinin beğenisini korumak ya da millet meclisindeki durumuyla ilgili sorunlarla dertleniyor. Zihnin sorunlarla didişip boğuştuğu sürece hiçbir sorunu çözecek gücü olamaz. Ancak zihin sakinse, sorunlarla didişmiyorsa, bir sorunu çözebilecek bir rahatlık içindeyse, üzüntülerle sıkıntılarla yıpranmamış yorgun düşmemişse o zaman bir sorunu anlayabilir.

Söyle bir zihninizi izleyin, ne kadar huzursuz, ne kadar kıpır kıpır olduğunu göreceksiniz. Nasıl durmadan birşeylerle didişip durduğunu gözlemleyeceksiniz. Dün birinin söylemiş olduğu şey, şimdi öğrendiğiniz birşey, yarın yapacağınız birşey ve daha bunun gibi sayısız şeyi zihniniz durmadan evirip çevirmektedir. Hiç bir zaman boş kalmaz. Boş kalmak dediğim zaman söylemek istediğim şey öyle etkisiz, tembel bir zihin ya da bilincin bütünüyle yok olduğu mutlak bir boşluk değil elbette. Zihin birşeylerle uğraştığı, bir takım düşünceleri evirip çevirdiği sürece zihnindeki düşünceler çok yüksek düşünceler de olsa, sıradan şeyler ya da aşağılık düşünceler de olsa hiç farketmez, zihin küçük, değersiz birşeydir. Böyle değersiz küçük bir zihninse sorunları çözemez, olsa olsa onlarla didişir. Sorun çok önemli ve büyük bir sorun da olsa zihin onunla didişirken sorunu değersizleştirir. Ancak zihin düşüncelerle dolu değilse ve bunun için de rahat, taze ve yıpranmamış durumdaysa sorunlarla başedebilir, sorunları çözebilir.

Ama düşüncelerin işgali altında olmayan bir zihin bulmak son derece güçtür. Bazen ırmağın kenarında ya da odanızda yalnız başınıza sakin sakin otururken kendi kendinizi izlediğiniz zaman şu zihin adını verdiğimiz ve bilincinde olduğumuz küçücük alanın ne kadar ısrarlı bir biçimde art arda gelen düşüncelerin saldırısı altında olduğunu görürsünüz. İnsanın kafası düşüncelerle dolu olduğu zaman, ister bir ev kadınının kafası olsun, ister büyük bir

bilim adamının, arada hiç fark yoktur, küçük ve değersizdir. Çözmek istediği sorun ne olursa olsun düşüncelerle dolu bir zihin sorunları çözemez. Buna karşın düşüncelerin işgali altında olmayan zihnin içinde sorunlarla başedebileceği bir alan vardır. Ancak böyle bir zihin sorunları çözebilir. Çünkü böyle bir zihin taptazedir, sorunlara yepyeni bir bakış açısından yaklaşabilir, belleğinde kazılı önceki düşünce ve kararların, anılarının ve geleceğin mirasının etkisinden kendini kurtarabilir.

Soru: Bize yol gösteren bir kimse olmadan kendi kendimizi tanımayı başarabilir miyiz?

Krişnamurti: Kendinizi tanımak için sizi dürtükleyen, uyarıcı, sizi yola koyan bir kimsenin mi olması gerekli? Soruyu iyice dinleyin, doğru yanıt kendiniz bulacaksınız. Eğer sorunu iyice incelerseniz yarı yarıya çözmüş olursunuz. Ama ille bir yanıt bulacağım diye kafanıza yüklenir, kafanızı zorlarsanız soruyu iyice inceleyecek zaman bulamazsınız.

Soru şu: Kendimizi tanımak için bir yol göstericiye gerek var mı?

Eğer bir *guru*'nun denetimi altında olmanız gerekliyse, ya da size yol gösterecek, sizi yüreklendirecek, yaptığınız şeyleri onaylayacak bir rehber gerekiyorsa bunun anlamı sizin bu kimseye yaslandığınız, ondan destek dayanak aradığınızdır. Kuşkusuz bir gün bu kimseden uzak düşerseniz kendi başınıza yolunuzu bulamayacaksınız demektir. Bir kimseye ya da bir düşünceye bağlandığınız, onlardan destek, dayanak beklediğiniz zaman içinde korku vardır. O zaman da bu yol doğru bir yol değildir. Buna karşın bir cesedin götürülüşüne ya da iki insanın kavgasına tanık olduğunuz zaman bunlar sizi düşündürmez mi? Son derece hırslı bir insan gördüğünüz zaman ya da vali içeri girince herkesin nasıl valinin ayaklarına kapandığını gözlemlediğiniz zaman bu durum kafanızda bir takım düşüncelerin belirmesine yol açmaz mı? Öyleyse herşey bize birşeyler

öğretmekte, yol göstermektedir. Bir kuru yaprağın düşmesinden tutun da bir ölü kuş, insanın kendi davranışları, hepsi birşeyler anlatmakta, birşeyler öğretmektedir gözlemci gözlere. Ama siz bir kimseye öğretmeniniz gözüyle bakarsanız siz silinirsiniz ve bu öğretmen sizin korkulu rüyanız olur. İşte bunun için hiç kimsenin izdeşi olmamalısınız, tek bir öğretmene öğrenci olmamalısınız. Yaşamı ırmaktan, çiçeklerden, ağaçlardan, taşıdığı ağır yük altında yorgun düşmüş kadını, ailenizin bireylerini, kendi düşüncelerinizi izleyerek öğrenebilirsiniz. Bu eğitimi size kendinizden başka hiç kimse veremez. İşte bu eğitimin güzelliği de burada. Bunun için aralıksız izleyici bir tutum, sürekli araştıran bir zihne gerek var. Gözlemleyerek, didineyerek, bazen mutlu olarak bazen gözyaşı dökerek öğrenmelisiniz.

Soru: Bir yandan iç çelişkilerimizle boğuşurken bir yandan olduğumuz gibi olmak ve içimizden geldiği gibi davranmak mümkün mü?

Krişnamurti: İç çelişkinin ne olduğunu biliyor musunuz? Eğer ben yaşamımda istediğim birşeyi gerçekleştirmek bir yandan da benim başka türlü davranmamı, başka birşey yapmamı isteyen anamı babamı da mutlu etmek istiyorsam ister istemez bir iç çelişkiye düşüyorum. Böyle olunca bu durumun altından nasıl kalkabilirim? Eğer bu çelişkiyi çözemezsem kişiliğimdeki bütünleşmeyi sağlayamam. Olduğum gibi olamam, davranışlarımın içtenlikli olması mümkün olmaz. Onun için herşeyden önce kendimi iç çelişkilerden kurtarmam gereklidir.

Diyelim ki resim eğitimi görmek istiyorsunuz, çünkü resim yapmak sizin için yaşamınızdaki en büyük amaçtır. Oysa babanız sizin avukat ya da iş adamı olmanızı istiyor. İstedikini yapmazsanız size aydan aya verdiği parayı kesmekle, eğitim giderlerinizi üstlenmemekle sizi tehdit ediyor. Şimdi bu içinde bulunduğunuz çelişkiyi nasıl çözümleyeceksiniz? Bu çelişkinin karşınıza çıkardığı zorluklarla,

güçlüklerle nasıl başedeceksiniz? Bu iç çelişkiden kendinizi kurtaramadıkça doğru dürüst düşünemezsiniz. Öncelikle bu çelişkiden dışarı çıkmalısınız, ya birini, ya ötekini seçmelisiniz. Hangisini yapacaksınız? Eğer babanızın buyruklarına boyun eğerseniz o zaman yaptığınız işi kıvançla, mutlulukla yapmaktan vazgeçmiş olacaksınız. Bunu sanki sevmediğiniz bir kimseyle evlenmeye benzetebiliriz. Böylelikle iç çelişkiyi yenmiş olabilecek misiniz? Buna karşın babanıza karşı direnir. «Üzgünüm, açta kalsam, dilenmeye mecbur da kalsam gene de ressam olacağım.» diyebilirsiniz. O zaman iç çelişki kalmaz, olmak ve yapmak istediğiniz şeyi biliyor ve bunları yürekten istiyorsunuz demektir. Ama avukat ya da iş adamı olur da ressam olmak tutkusu sönmeyen bir ateş gibi yüreğinizi yakarsa, o zaman bütün yaşamınız boyunca bıkkın, isteksiz, donuk, keyifsiz bir insan olacak, kendinizi hergün yiyip bitireceksiniz, gönül kırıklığı, mutsuzluk içinde yaşayıp kendi mutsuzluğunuzu başkalarına da yansıtacaksınız.

Bu çok önemli bir konudur. Üzerinde ciddi olarak durup düşünmelisiniz. Siz büyürken ananız babanız sizden belirli şeyler, belirli davranışlar isteyeceklerdir. Eğer ne yapmak, ne olmak istediğiniz konusunda yeterince kararlı değilseniz sizi sürüye katıp tıpkı koyunların mezbahaya götürülmesi gibi sürüyecekler. Ama ne yapmak istediğinizi yürekten bilir de bütün içtenliğinizle yaşamınızı o isteğinizi gerçekleştirilmeye adarsanız o zaman iç çelişki kalmaz. O zaman yapmak istediğiniz şeyle siz bütünleşirsiniz.

Soru: Yalnızca yapmak istediğimiz şeyi yapmak bahasına anamıza babamıza olan görevlerimizi unutmalı mıyız?

Krişnamurti: Görev, görev diyerek neyi anlatmak istiyorsun? Kime karşı görev? Anana babana, hükümetine, topluma? Eğer anan baban senin görevin avukat olmak diyorsa oysa sen bir sannyasi olmak istiyorsan, o zaman ne yapacaksın? Hindistan'da sannyasi olmak güvenli ve saygın

bir uğraştır. Onun için baban bu isteğinde sana karşı çıkamayabilir. Üstüne dünyadan el etek çekmiş din adamlarının giysisini giyince sen büyük bir adam olacaksın baban bundan yararlanabilir, işlerinde kârlı çıkabilir. Ama sen ellerinle çalışmak, basit bir marangoz ya da çok güzel toprak çömlekler yapan bir çömlekçi olmak istiyorsan o zaman senin görevin ne oluyor? Bunu sana kim söyleyebilir? Tüm yönleriyle konuyu enine boyuna düşünmeli ve kararını vermelisin ki, «Benim yapmam gereken en doğru iş anamla babam onaylasa da, onaylamasa da bu iştir.» diyebileceğin. Yalnızca ananın babanın ve toplumun senden istediğine boyun eğip görevinin gereğini yerine getirmek için değil, neyin en doğrusu olduğunu görüp anlayıp ona sıkı sıkı tutunmak ve o yoldan yürümek için aşkın bir zekâyı anlayışa ve derin bir içgörüyü gerek var ve kuşkusuz en önemlisi yapmak istediğin işi tutkuyla sevmendir. Eğer yalnızca görevimdir diyerek ananın babanın istediği yoldan gidersen yaptığın iş anlamsız ve sevgiden yoksun bir alışveriş olur.

Soru: Diyelim ki ben mühendis olmak istiyorum. Eğer babam karşı çıkar da bana para yardım yapmazsa ben mühendislik eğitimini nasıl sürdürebilirim?

Krişnamurti: Babanız sizi evden kovsa da siz mühendis olmakta kararlıysanız mühendislik eğitimi yapamaya çağınızı mı söylemek istiyorsunuz? Şundan burdan para bulmaya çalışacaksınız, arkadaşlarınızdan isteyeceksiniz. Yaşam tuhaf birşeydir. Bir kez siz birşey yapmakta son derece kararlıysanız beklenmedik şeyler olur. Yaşam size arka çıkar. Bir akraba, bir arkadaş, bir öğretmen, büyükananız, ya da başka biri size yardım elini uzatır. Ama babanız sizi evden kovacak diye siz denemekten korkarsanız yenikliği, yenik bir yaşamı kabullendiniz demektir. Yaşam korktukları için boyun eğenlerin yardımına hiçbir zaman gelmez. Ama siz «İstediğim şeyin bu olduğunu biliyorum her ne pahasına olursa olsun bu isteğimi gerçekleştireceğim.»

diyebiliyorsanız o zaman hiç beklenmedik bir mucizenin gerçekleştiğini göreceksiniz. Arada aç kalabilirsiniz, çok güçlüklerle karşılaşp acı çekebilirsiniz. Ama o zaman insan adına layık bir yaratık olursunuz. Sıradan insanların bir kopyası olmaktan kurtulursunuz ve işte bu yeterli bir mucizedir.

Çoğumuz tek başına kalmaktan, kendi gücümüzle kendi ayaklarımız üzerinde durmaktan korkarız. Hele siz gençler için bunun ne kadar güç olduğunu biliyorum. Amerika'da ve Avrupa'da da olduğu gibi bu ülkede de gençlerin ekonomik özgürlüğü yoktur. Üstüne üstlük bu ülkede ülkenin besleyebileceğinin çok üstünde insan yaşıyor. Bu nedenle de insanlar kolaylıkla boyun eğiyorlar. Kendi kendinize «Karşı koyarsam benim sonum ne olur?» diye soruyorsunuz. Ama direnirseniz bir olay ya da birisi size yardımcı olabilir. Eğer siz çoğunluğun isteklerine boyun eğmezseniz o zaman bir birey olursunuz ve yaşam size yardımcı olur.

Biyoloji'de sport adı verilen bir olay vardır. Bir canlının birden ve kendiliğinden türdeşlerinden farklılaştığına tanık oluruz. Eğer bahçeniz varsa gözlemlemiş olabilirsiniz. Bir sabah kalkarsınız, bir tür çiçekten türdeşlerinden değişik yepyeni bir çiçek açıvermiş. Yeni ve değişik bir çiçek olduğu için bahçıvan bu çiçeğe özel bir ilgi duyar. Yaşam da işte böyledir. Bir kez gözüpeklikle ileri atıldınız mı siz de değişmiş olursunuz, çevreniz de değişir. Yaşam çeşitli yollardan yardımınıza gelir. Onun size geliş biçimlerini sevmeyebilirsiniz. Çünkü size mutsuzluk, acı, didişme ve açlık da getirmiş olabilir, ama siz bir kez yaşama çağrı çıkardınız mı birşeyler olmaya başlar. Bildiğiniz gibi biz yaşama çağrı çıkarmak istemiyoruz. Bizim istediğimiz güvenli bir oyun oynamak. Güvenli bir oyun oynayanlar güvenlik içinde ölürler. Öyle değil mi?

ZİHNİNİZİ YENİLEYİN

Geçen gün sabah vakti yakılmaya götürülen bir ceset gördüm. Ceset morla kırmızı arası parlak bir kumaşla sarılmıştı ve onu taşıyan dört ölümlünün yürüyüş temposuna uyarak bir o yana bir bu yana salınıyordu. Bir ölü görmek insan üzerinde nasıl bir etki yapıyor? Biliyorsunuz ölümler hemen bozulmaya, kokuşup çürümeye başlıyorlar. Yepyeni bir motör satın alıyorsunuz. Bir kaç yıl sonra bakıyorsunuz motör eskimiş. Bunun gibi beden de eskiyor. Zihin de acaba neden eskiyor diye araştırmak istemez midiniz? Çoğumuzun kafası daha bedenimiz yaşarken şimdiden ölmüştür. Zihnin bozulup kokuşma olayı daha insanın sağlığında başlıyor çok kez. Niçin insanın zihni böylesine yozlaşıyor? Bedenimiz eskiyor çünkü sürekli olarak bedenimizi kullanıyoruz ve bedenimizdeki organlar eskiyor. Hastalıklar, kazalar, yaşlılık, kötü beslenme, kalıtsal kusurlar, bütün bunlar bedenin yıpranmasına, sağlık koşullarının bozulmasına ve sonuçta ölüme yol açıyor. Ama zihin neden yozlaşıyor, eskikip, kalınlaşıp ahmaklaşıyor?

Bir ceset gördüğünüz zaman bilmem bu konuları düşündünüz mü? Evet bedenlerimiz ölecektir eninde sonunda ama zihinlerimizin daha biz ölmeden böylesine yozlaşmasına ne gerek var? Hiç bu konu aklınıza geldi mi? Bu kafamızın eskimesi, zihnimizin yozlaşması olayı yalnızca yaşlılarda, ihtiyarlarda olan bir şey değildir. Bir bakıyorsunuz genç bir adamın da zihni yozlaşmış. Genç bir insa-

nın da zihninin kalınlaştığını, donuklaştığını, ahmaklaştığını görüyorsunuz. Eğer neden böyle olduğunu keşfedebilirsek belki o zaman zihinde hiç eskimeyen, hiç bozulmadan kalan birşey de olduğunu keşfedebileceğiz. O zaman öncesizden sonsuza yaşamın ne demek olduğunu anlayabileceğiz. Yaşamın sonu olmadığını, zaman dışı boyutu, yaşamın öyle senelerle eskiyip bozulup sonunda yakılmak için odunların üzerine götürülen ve yakıldıktan sonra kalıntıları nehre atılan bedenimize hiç benzemediğini, yaşamın hiç bozulmadan hiç eskimeden hep taze kaldığını anlayabileceğiz. Niçin zihnimiz tazeliğini yitirip bozuluyor, yaşıyor? Bu konuyu düşündünüz mü? Daha henüz gençken, daha henüz toplum, ananız babanız çevresel koşullar zihninizdeki parıltıyı donuklaştırmadığı için, henüz zihniniz taze, öğrenmeye istekli, herşeye açık, herşeyi merakla izleyen bir durumdayken, niçin gökte yıldızlar olduğunu, kuşların niçin uçtuğunu, niçin kuru yaprakların döküldüğünü, jet uçaklarının nasıl uçtuğunu merak ediyor öğrenmek istiyorsunuz, daha da öğrenmek istediğiniz pek çok başka şey var. Ama bu merak etmek, öğrenmek istemek yaşamsal güdüsü bir süre sonra küllenecek ve sönmeye yüz tutacaktır. Zamanla korku, geleniğin baskısı, yaşam adı verilen o olağanüstü olayı göğüslemekteki yeteneksizliğiniz merakınızı, öğrenme hevesinizi bastıracaktır. Siz de öğrenme hevesinizi bir sert çıkışın, aşağılayıcı bir davranışın, sınav korkusunun ya da ananızın babanızın tehditlerinin nasıl körelttiğini farketmişsinizdir sanırım. Bunun anlamı da daha şimdiden duyarlılığın, uyanıklığın, zihninizdeki parıltının donuklaşmaya, kararmaya başladığıdır.

Zekânın donuklaşmasının zihindeki parıltının yitmesinin bir başka nedeni de başkalarına benzemeye çalışmaktır. Gelenekler sizi öykünmeye zorlar. Geçmişin baskısı sizi uymaya, ayak uydurmaya zorlar. Zihin zorlamalara boyun eğince kendini daha güvenli görüyor, iyice yağlanmış yivlerden ayrılmayınca hiç kuşku duymadan, hiç huzursuzluk duymadan şöyle adamakıllı yerleşmiş sağlamca yerine oturmuş hissediyor kendini. Çevrenizdeki yetişkin insanla-

ra bir bakın, hiç kafalarını yormak, düşüncelerinde yeni açılar geliştirerek keyiflerini bozmak istemediklerini göreceksiniz. Onlar durgun olmak istiyorlar ama bu ölüm durgunluğudur, gerçek durgunluk, dinginlik çok başka bir şeydir.

Zihin bir kez kendini bir raya oturtunca, bir modele uydurunca kendini, bunun en başta gelen nedeninin güvenli bir yaşam olduğu sizin de gözünüzden kaçmamıştır. İşte bunu sağlamak için bir ülküye ya da bir *guru*'ya bağlanır. İstedığı şey güvendir. Güveni için başkalarına benzemeye çalışır. Tarih kitaplarınızda büyük önderler, büyük ermişler, büyük savaşçıların yaşam öykülerini okuduğunuz zaman siz de onlara benzemek istemiyor musunuz? Dünyadan büyük adamların gelip geçmiş olması elbette kötü bir şey değildir. Ama büyük adamlara benzeme isteği, onlar gibi olmaya çalışmak insanın zihnindeki özgünlüğü yok ediyor, zihin yaratıcılığını yitirmeye başlıyor. Çünkü bu durumda zihin kendisini önceden hazırlanmış bir kalıba uydurmaya çalışıyor.

Bir de şu var: Toplum öyle uyanık, keskin zekâlı, isyancı kimseleri onaylamıyor. Çünkü böyleleri toplumun yerleşik düzenine uyum sağlamıyorlar ve onlar bu düzeni bozma eğiliminde olabiliyorlar. İşte bunun için toplum sizin zihninizi kendi modeline göre yoğurmak istiyor ve şu sözümona eğitim adı verilen şey de sizi uymaya, belirli yolları izlemeye, başkalarına benzemeye özendiriyor.

Şimdi önümüzdeki soru şu: Zihin öykünmekten vazgeçebilir mi? Yani alışkanlıklar edinmeyi bırakabilir, hatta şimdiye kadar edindiği alışkanlıklardan da kurtarabilir mi kendini?

Aslında zihin alışkanlıkların ürünüdür. Geleneğin ürünüdür, zamanın ürünüdür. Zaman geçmişin sürgitinden, geçmişin yinelenmesinden başka nedir ki? Zihin, yarı sizin zihniniz geçmişte olanların ve gelecekte olacak olanların çizgisi üzerinde düşünmekten vazgeçebilir mi? Kuşkusuz gelecekte olacak olanlar da geçmişte olanların bir yansımasından başka bir şey değildir. Zihniniz kendisini alışkan-

lıklara tutsak olmaktan ve yeni alışkanlıklar edinmekten kurtarabilir mi? Eğer bu konuyu derinlemesine özümleseniz zihnın bunları başarmaya gücünün yeteceğini anlayacaksınız. Eğer zihin yeni kalıplar yaratmadan kendini yenileyebilirse, yeniden iyice yağlanmış yivler üzerinden giderek belirli kalıplara, belirli modellere öykünmeyi sürdürmezse, o zaman taptaze kalır, gençliğini ve saflığını sürdürür, o zaman da herşeyi olabildiğince anlayabilme gücünü kazanır.

Böyle bir zihin ölümsüzdür çünkü biriktiren bir araç değildir, çünkü bu biriktirme olayı alışkanlıklara, öykünelere yol açar. Biriktiren zihin eskir, bozulur, ölür. Ama biriktirmeyen bir zihin, hergün, her an ölüyor demektir. Böyle bir zihin için ölüm yoktur. Böyle bir zihin uçsuz bucaksız uzayla bütünleşmiştir.

İşte bunun için zihin topladığı biriktirdiği herşeyi, bütün alışkanlıklarını, o öykünülen erdemleri, güven duyulan her şeyi silecek biçimde her an ölmelidir. Ancak o zaman önceki düşüncelerinin bağlayıcı ağından kendini kurtarabilir. Geçmiş silerek hep genç hep taze kalır. Hiçbir zaman eskiyip bozulmaz o zaman karanlık, yoz düşüncelere zihinde yer kalmaz.

Soru: Öyle pek parlak bir zekâm olmadığını biliyorum. Ama çevremdekiler zeki olduğumu söylüyorlar. Hangisine inanayım? Kendi gözlemime mi, yoksa başkalarının söylediğine mi?

Krişnamurti: Öncelikle soruyu iyice dinleyelim. Hemen acele bir yanıt bulmaya çalışmadan üzerinde sâkin sâkin düşünelim. Ben kendimin öyle parlak bir zekâm olmadığını bildiğim halde siz benim çok zeki olduğumu söylerseniz sizin sözleriniz beni etkileyecek mi? Eğer ben zeki bir kimse olmaya çalışıyorsam kuşkusuz sizin bu konuda söyleyeceğiniz sözler beni etkileyecek, koltuklarımı kabartacaktır. Ama öyle parlak zekâlı olmayan bir kimsenin zeki olmaya çalışarak zeki olamayacağını anlarsam o zaman ne olacak?

Eğer ben geri zekâlının biriysem ve zeki olmaya çalışıyorsam geri zekâlı olmaktan kurtulamayacağım. Çünkü bir insanın olmadığı birşey olmaya çalışması zaten budalalıktan başka birşey değildir. Geri zekâlı bir kimse bir takım kurnazlıklar öğrenebilir, bir kaç sınavdan başarıyla geçebilir, iyi bir iş bulabilir, ama hiçbir zaman geri zekâlı olmaktan kurtulamaz. Bilmem ne demek istediğimi anlatabiliyor muyum? Bu sözlerim de öyle alaylı bir anlam aramayın. Ama bir kimse parlak zekâlı olmadığını hatta geri zekâlı, aptalın biri olduğunu anlar da, zeki olmaya, zeki görünmeye çalışacak yerde, kendi aptallığını inceler ve neden, nerelerde aptal olduğunu anlamaya çalışırsa, o anda bir aydınlanma olur, zekâ kendiliğinden uyanmaya başlar.

Örneğin açgözlülüğü ele alalım. Açgözlülük nedir biliyor musunuz? Gereğinden, midemizin istediğinden ya da kaldırabileceğinden daha fazla yemek yemek açgözlülüktür. Yaptığınız sporlarda, oynadığınız oyunlarda çevrenizdekileri bastırmaya çalışmak onlara üstün gelmek istemek açgözlülüktür. Başkalarından daha çok parasının olmasını başkalarında olandan daha fazla malının, şusunun busunun olmasını istemek, herkesinkinden daha büyük bir otomobili olmasını istemek, bütün bunlar açgözlülüktür. Siz açgözlü olmadığınızı söylüyorsunuz ve bir açgözlü gibi davranmamaya çalışıyorsunuz. Bu yaptığınız şey aptallıktan başka birşey değil. Çünkü açgözlü değilmiş gibi davranmakla açgözlülüğü yok edemezsiniz. Ama siz açgözlülüğü bütün etkileri ve sonuçlarıyla anlayacak olursanız bütün kafanızı ve yüreğinizi açgözlülükteki gerçeği bulmak için seferber ederseniz, evet o zaman açgözlülükten de açgözlülüğün tersi olan şeylerden de kendinizi kurtarmış olursunuz. O zaman siz gerçekten zeki bir insan olursunuz. Çünkü siz o zaman gerçekte var olan şeylerle uğraşıyorsunuz, öyle olması gerekenlerle değil.

İşte bunun için eğer zeki değilseniz zeki olmaya ya da kurnaz olmaya çalışmayın. Ama niçin zeki olmadığınızı anlamaya çalışın. Başkalarına benzemeye çalışmak, korku, öykünme, bir örneğin ya da bir ülkünün peşinden gitmek,

bütün bunlar zekâyı geriye iten şeylerdir. Ama bir şeylerin peşinden gitmeyi bırakır, korkuyu yener, kendi başına berrak bir biçimde düşünme yeteneğini kazanırsanız, o zaman insanların en zeki olanlarından biri olursunuz. Ama zeki olmadığınız halde kurnaz olmaya çalışırsanız o zaman kurnazlıklarında son derece aptal olanların ön sıralarında yerinizi alırsınız.

Soru: Ben çay tiryakisiyim, öğretmenlerimden biri çay tiryakiliğinin kötü bir alışkanlık olduğunu söylüyor, başka bir öğretmenim bunun zararlı bir alışkanlık olmadığını söylüyor. Siz ne dersiniz?

Krişnamurti: Siz ne düşünüyorsunuz? Başkalarının söylediklerini bir yana bırakın. Onlar bu konuda önyargılı olabilirler. Ama siz kendi sorunuza iyice kulak verin. Daha şimdiden birşeye tiryaki olmuş bir delikanlı için ne düşünüyorsunuz? İster çay olsun, ister içki, ister sigara, ister falcı boğazına düşkünlük olsun farketmez. Eğer yetmiş seksen yaşındaysanız ve bir alışkanlık edinmişseniz bunca yıl boyunca, zaten bir ayağınız çukurda olduğuna göre pek fark etmeyebilir. Ama siz daha henüz yaşamın eşiğindesiniz ve daha şimdiden birşeyin tiryakisi olmak korkunç birşey. Önemli olan soru bu, yoksa çayın zararlı olup olmaması asıl önemli olan sorun değil.

Bir kez birşeye alıştınız mı zihniniz mezarın yolunu tuttu demektir. Siz bir Hindu, bir komünist, bir Katolik, bir Protestan gibi düşünmeye başladınız mı zihniniz yozlaşmaya, bozulmaya, gerilemeye başladı demektir. Ama zihniniz uyanıksa, niye bir alışkanlığa tutsak olduğunuzu araştırabiliyorsa ya da niçin belirli bir biçimde düşünmekte olduğunuzu görebiliyorsa o zaman ikinci önemde olan çay ya da sigara içmeli mi ya da içmemeli mi sorusuna kolaylıkla bir yanıt bulabilir.

YAŞAM IRMAĞI

Bilmem ırmak kıyısında yürürken ırmağın yanındaki göllenmiş su birikintisi gözünüze takıldı mı? Her halde balıkçılar kazmış olmalı bu çukuru. Ama ırmakla olan bağlantısı kapanmış. Irmak durmadan aynı kararda derinlemesine ve genişlemesine akıyor. Iрмаğın kıyısında göllenmiş su birikintisiyse ırmağın yaşamıyla ilintisi kesilmiş olduğundan üzeri pislikten bir kabukla örtülmüş olarak öyle durgun ve ölü, durup duruyor. İçinde balıkta yok. Buna karşın ırmak yaşam ve canlılık dolu, hızla akıp gidiyor.

İnsanlar da tıpkı böyledir. Hızla akan yaşamın yanında kendilerine küçük bir havuz kazarlar, işte o havuzda kokuşur, o havuzda ölüp giderler. İşte biz bu durgunluktan gelen kokuşmuşluğa, böyle bir yozlaşmaya varoluş adını veriyoruz. Şöyle söyleyeyim: Bizim istediğimiz bazı şeylerin hep aynı kalması, bazı isteklerimizin hiç değişmemesi, zevkli olan, haz veren şeylerin hep sürüp gitmesi, özette sevdiğimiz, beğendiğimiz şeylerin hiç değişmeden öyle kalmasını istiyoruz. Küçük bir çukur kazıyoruz, yaşam selinden korunmak için çevresinde barikatlar kuruyoruz. O çukurun içine kendimizi, ailemizle, tutkularımızla, kültür değerlerimizle, korkularımızla, tanrılarımızla, ve tanrılara çeşitli tapınma yöntemlerimizle kapatıyoruz ve o çukurda ölüp gidiyoruz. Yaşamın yanımızdan akıp gitmesine seyirci kalıyoruz. Yaşam ırmağına, yaşam seline gelince hiç durmadan akar, öylesine hızlı akar, öylesine derinlikleri,

öylesine olağanüstü bir canlılığı ve güzelliği vardır ki anlatmaya söz yetmez.

İrmağın kıyısında hiç kımıldamadan sakın sakın oturduğunuz zaman onun şarkısını, kıyıları yalayan, durmadan akıp giden suyunun sesini duyarsınız. Her zaman suda bir kımiltı vardır, her zaman daha geniş, daha derine doğru olağanüstü bir kımiltı vardır suda. Ama suyun içinde göllendiği o kazdığınız çukurunuzda hiç bir kımiltı yoktur su bütünüyle durgundur. Çoğumuzun istediği de bundan başka birşey değildir. Yaşam ırmağından kopuk, durgun havuzcuklar... Diyoruz ki bizim küçük havuzumuzdaki varlığımız iyidir, ve bu inancımızı pekiştirmek için de bir felsefe uydurmuşuz. Bu görüşü desteklemek için toplumsal, siyasal, ekonomik ve dinsel kuramlar uydurmuşuz, ve kimsenin keyfimizi bozmasını istemiyoruz, çünkü bizim istediğimiz şey hiçbir şeyin değişmeden hep olduğu gibi kalmasıdır.

Hiçbir şeyin değişmemesini istemenin anlamı nedir biliyor musunuz? Bunun anlamı bize zevk veren, keyif veren şeylerin hiç değişmeden olduğu gibi kalmasını, ve bize zevk vermeyen şeylerin biran önce sona ermesini istemektir. Soyadımızın soyumuz aracılığıyla, malımızın mülkümüzün aracılığıyla bilinmesini ve unutulmadan kalmasını istemektir. İlişkilerimizde de, etkinliklerimizde de bir süreklilik istiyoruz. İstiyoruz ki durgun bir havuzda sonsuza dek sakın mutlu yaşayalım. Hiçbir şeyin değişmesini istemiyoruz onun için de malımızı mülkümüzü, ünümüzü ve soyadımızı güven altında tutan bir toplum yaratmaya çalışıyoruz.

Ama yaşam hiç de böyle değil. Yaşam durağan değil, ağacın döktüğü yapraklar gibi hiç birşey sürekli değil. Sonsuza kadar değişmeden kalan hiçbir şey yok. Herşey değişiyor ve ölüp gidiyor. Hiç gölgesi havaya düşen yaprak dökmüş bir ağacı seyretmişliğiniz oldu mu? Ne kadar güzel bir görüntüdür bu: Bütün dallarının çizgileri belirginleşmiştir. O yaprak dökmüş, soyunmuşluğu, çıplaklığı içinde ağaç bir şiir gibidir, bir şarkı gibidir. Bütün yaprakların-

dan soyunmuş baharı bekler durumdadır. Bahar gelince gene ağaç binlerce yeşil yaprağın müziğiyle dolacaktır. Sonra gene mevsimi gelince yapraklarını döküp gene baharı bekleyecektir. İşte yaşam böyledir.

Ama biz böyle olmasın istiyoruz. Çocuklarımıza sıkı sıkı yapıyoruz geleneklerimize, toplumumuza, adlarımıza, o küçük erdemlerimize sıkı sıkı sarılıyoruz. Çünkü herşey olduğu gibi kalsın istiyoruz. İşte bunun için ölmekten korkuyoruz. Tanıdığımız şeyleri yitirmekten korkuyoruz. Ama yaşam bizim gönlümüzün isteklerine uyabilecek birşey değil ki! Yaşam değişmeden kalabilen birşey değil. Kuşlar ölüyor, karlar eriyor, ağaçları kesiyorlar ya da fırtınalar onları deviriyor. Ama biz hoşumuza giden, sevdiğimiz herşey olduğu gibi kalsın istiyoruz. Mevkiimizi, başkaları üzerindeki otoritemizi sonsuza kadar sürdürmek istiyoruz. Yaşamı her nasılsa öyle, olduğu gibi kabul edemiyoruz.

Gerçek şu: Yaşam tıpkı ırmağa benziyor. Durmadan akıyor, durmadan kıyılarına ulaşmak onları keşfetmek, sürüklemek, taşmak için, her oyuga girmek için durmadan devinip duruyor. Ama biliyorsunuz zihnimiz yaşamın bizde de aynı şeyleri yapmasına izin vermiyor. Zihin durmadan değişen bir ortamda yaşamının sakıncalı olduğunu görüyor. Onun için de hemen çevresine bir duvar örüyor. Gelenegin duvarıyla, örgütlenmiş dinin duvarıyla, siyasal ve toplumsal kuramların duvarıyla kendisini güvence altına almaya çalışıyor. Aile, ad, o küçük erdemler, sahip olduğumuz mallar, bütün bunlar duvarın içinde olan yaşamdan kopuk şeylerdir. Yaşam dışarda sürekli akıyor, sürekli değişimi de birlikte sürüklüyor, o içersinde mutsuzluktan ve tedirginlikten başka birşey olmayan duvarları yıkıp içeri sızmak için saldırısını sürdürüyor. Duvarın içindeki tanrıların hepsi gerçek dışı yapma putlardır. Onların kutsal yazılarının, onların felsefelerinin bir anlamı yoktur, çünkü yaşam hepsinin ötesindedir.

Çevresine duvar örmemiş, kazandıklarıyla, biriktirdik-

leriyle, öğrendikleriyle kendini yük altına sokmayan, zamanın dışında, zamanın ötesinde, güven aramadan, güven peşinde koşmadan yaşayan bir zihin... İşte böyle bir zihin için yaşam olağanüstü güzel birşeydir. Böyle bir zihin, başlı başına yaşam, yaşamın ta kendisidir. Ama çoğumuzun istediği sığınacak, yaşamdan saklanacak bir yer bulmaktır. Küçük bir ev istiyoruz, bir adımız, bir mevkiimiz olsun istiyoruz ve böyle şeylerin çok önemli olduğunu savunuyoruz. Biz herşeyin olduğu gibi kalmasını istiyoruz ve bu istekten yola çıkan bir kültür yaratıyoruz. Aslında Tanrı olmayan, bizim isteklerimizin bir yansıısından başka birşey olmayan tanrılar yaratıyoruz.

Hiç birşeyin değişmeden olduğu gibi kalmasını isteyen bir zihin sonunda şu ırmağın yanındaki göllenmiş su birikintisi gibi durgunlaşıyor, az zaman da kokuşuyor, üzeri pisliklerden bir kabuk bağlıyor. Ancak çevresine duvar ör-meyen bir zihin, sınır, engel tanımayan, sığınak aramayan bir zihin, ancak böyle bir zihin tam anlamıyla yaşamla birlikte akabilir, zamansızlık boyutunda ileriye doğru yol alabilir, yeni şeyler keşfedebilir, bir bomba gibi patlayabilir. Ancak böyle bir zihin mutluluğu tadabilir, her zaman yepyenidir çünkü kendi yapısından gelen bir yaratıcılığı vardır.

Bilmem bu anlattıklarımı anlıyor musunuz? Anlamalısınız, çünkü bütün bu konu gerçek eğitimin bir parçasıdır. Siz bu konuyu anladığınız zaman tüm yaşamınız bir anda değişecek, dünyayla olan ilişkileriniz, komşularınızla, karınızla, kocanızla olan ilişkileriniz hepsi bütünüyle değişik bir anlam kazanacaktır. O zaman birşeylerin peşinden giderek kendinizi doyurmaya çalışmayacaksınız. O zaman anlayacaksınız ki elde edeceğim diye bir şeylerin peşinden koşmak üzüntü ve mutsuzluktan başka birşey getirmez. Bunun için öğretmenlerinizle bu konuyu konuşmalı ve kendi kendinizle tartışmalısınız. Eğer anlarsanız yaşamın olağanüstü gerçeğini de anlamış olacaksınız. Bu anlayışta büyük bir güzellik, iyilik dolu bir sevgi vardır. Ama güvenli bir durgun su arayışı içinde olan, herşeyin olduğu gibi kal-

masına çalışan bir zihnin bu çabası ancak insanı karanlığa ve yozlaşmaya götürebilir. Bir kez zihin bu durgun suyun içine kendini iyice yerleştirdi mi dışa açılmaya, araştırmaya, yeni birşeyler bulmaya korkacaktır. Ama adına ister gerçek deyin, ister Tanrı deyin, ne dersiniz deyin, işte O, bu su birikintisinin dışındadır.

Dinin ne olduğunu biliyor musunuz? Din dediğiniz şey ilahiler okumak ya da *puja* yapmak değildir. Ya da dini başka tür dinsel törenlere indirgeyemezsiniz, tenekeden ya da taştan yapılmış tanrılara tapınmaksa hiçbir zaman din değildir. Dini tapınaklarda, kiliselerde de bulamazsınız, kutsal kitabı ya da *Bhagavat Gita*'yı okumak da din değildir. Ya da kutsal bir takım adları biteviye söylemek, insanların yapıtı olan bir takım kör inançların izinden gitmek de din değildir. Bunların hiçbirini din diye adlandıramazsınız.

Din iyilik duygusudur, sevgidir ve bunlar tıpkı ırmak örneğinde olduğu gibi durmadan akıp giden, yaşayan şeylerdir. Siz bu durumdayken bir an gelecek artık arayacağınız bir şey kalmayacaktır. Bu arayışın sona ermesi bütünüyle değişik bir şeyin başlangıcıdır. Tanrıyı aramak, gerçeği aramak, tam olarak iyi olmaya çalışmak, bütün bunlar iyiliği, alçakgönüllüğü, getiren şeyler değildir. Yalnızca zihnin ürettiği uydurmaların, zihnin kurnaz aldatmacalarının ötesinde bir şey aramaktır, birşeye karşı duygulu olmaktır, onun için de yaşamak, yaşamla bir olmaktır. İşte gerçek din budur. Ama siz bunu ancak durgun su birikintisinden, o havuzlanmış, göllenmiş sudan çıktığınız zaman yaşam şaşılacak bir biçimde size arka çıkmaya başcak bir kanal kazdığınız zaman ancak o zaman yaşam ırmağına ulaşır, onunla birlikte akmaya başlarsınız. O zaman yaşam şaşılcaak bir biçimde size arka çıkmaya başlar. Çünkü artık siz güven arayışı içinde olmaktan vazgeçip kendinizi yaşamın kucağına bırakınca yaşamın ayrılmaz bir parçası olacaksınız. Artık hiçbir güvenlik sorunu kalmayacak, başkalarının ne söylediği, ya da söyleme-

diği sorun olmaktan çıkacaktır. İşte yaşamın asıl güzelliği buradadır.

Soru: Niçin ölmekten korkuyoruz?

Krişnamurti: Ağaçtan yere düşen bir kuru yaprak ölümden korkuyor mu dersiniz? Acaba kuşlar günün birinde öleceğim diye korku içinde mi yaşarlar? Ölüm gelince onunla karşılaşırılar ama ölmeyi hiçbir zaman sorun yapmazlar. Onların başlıca uğraşları yaşamaktır, yem bulmak, yuva yapmak, güzel ve uyumlu sesler çıkararak ötmek, uçmanın zevkini çıkartmaktan başka hiçbir amaç gütmmeden uçmak. Bilmem siz kuşları hiç kanatlarını çırpmadan göklere doğru süzülürken, kendilerini göklere çıkartacak olan rüzgâra bırakmış oldukları durumlarıyla izlediniz mi? Bu oyundan hiç bıkmadıklarını, bu oyundan doyum-suz bir zevk aldıklarını farketmiş olmalısınız. Ölüm kafalarının köşesinden bile geçmez. Eğer ölüm gelirse pekâlâ; o zaman ölürler. Olması kaçınılmaz birşeyi dert etmenin ne anlamı var? Onlar yaşamın her anını kıvançla yaşarlar. Ölümü kendine dert eden yalnız insanlardır. Çünkü biz aslında yaşamıyoruz. İşte sorun bu. Biz yaşamıyoruz, biz ölüyoruz. Yaşlı kimseler ölüme adamakıllı yaklaşmışlardır. Gençlerse gene de ondan pek uzakta sayılmazlar.

İşte hep ölümü kendimize dert etmemizin nedeni benimsediğimiz, biriktirdiğimiz şeyleri yitirmekten korkuyor olmamızdır. Karımızı ya da kocamızı, çocuğumuzu, bir arkadaşımızı yitiririz diye korkuyoruz. Bildiklerimizi, topladığımız şeyleri yitiririz diye korkuyoruz. Ama sahip olduğumuz herşeyi, dostlarımızı, sevdiklerimizi, malımızı mülkümüzü, erdemlerimizi ve kimliğimizi olduğu gibi öteki dünyaya götürebileceğimizi bilsek o zaman ölümden korkmayacağız, öyle değil mi? İşte bunun için ölümle ve ölümden sonraki yaşamla ilgili bir takım teoriler ortaya atıyoruz. Ama gerçek şu: Ölüm bir sondur. Ancak pek çoğumuz bu gerçeği görmek istemiyoruz. Bildiğimiz, alıştığımız şeyleri bırakmak istemiyoruz, ve işte bu bildiğimiz alıştığımız

şeylerden kopamamak, onlara sıkı sıkı sarılmak istemek ölüm korkusunu getiriyor. Korktuğumuz şey bilinmeyen değil aslında. Zihin bildikleriyle bilinmeyeni algılayamaz. Zihin bildiği şeylerden daha başka birşey değildir. Bunun için de «İşte bu benim sonum.» diye düşündüğümüz zaman bundan korku duyuyoruz.

Eğer yalnız şu anı yaşarsanız, geleceğin ne getireceğini kendinize dert etmezseniz, yarın düşüncesi olmadan yaşamayı becerebilirseniz, eğer bilme olayının nasıl birşey olduğunu iyice anladıktan sonra bildiklerinizden vazgeçebilir, onları tam olarak kafanızdan silebilirseniz, o zaman şaşılacak bir şeyin olduğunu göreceksiniz. Yalnız hemen şunu söylemeliyim burada: Yarın düşüncesi olmadan yaşamak diyerek yarının sorumluluğunu göz önüne almadan yüzeysel bir biçimde bugünü yaşamaktan söz etmek istemedim. Bir günlüğüne bunu deneyin bakın bildiğiniz herşeyi bir yana bırakın, unuttun, bir bakın ne oluyor? Üzüntülerinizi bir günden ötekine, bir saatten ötekine, bir andan ötekine aktarmayın. Hepsini atın başınızdan. Bu özgürlükten olağan üstü bir yaşam çıkıyor. Öyle bir yaşam ki içinde hem yaşam, hem de ölüm var. Ölüm sadece birşeyin ölü müdür. Ve bu ölümde yaşamın yenilenmesi vardır.

Soru: Bize gerçeğin değişmez kalıcı, zamanın dışında olan bir şey olduğu söyleniyor. Oysa bizim yaşamımız gelip geçici olduğuna göre içimizde gerçeği bulabilir miyiz?

Krişnamurti: Anlıyorsunuz ya biz gerçeği değişmez, kalıcı birşey yapmışız. Ama gerçek kalıcı ve değişmez birşey midir? Eğer öyleyse gerçek zaman sürecinin içindedir demektir. Birşeyin değişmez ve kalıcı olduğunu söylemek süreklilik içinde olduğunu söylemekle bir ve aynı şeydir. Sürekli olan şeyse değişir. İşte gerçeğin güzelliği de bundadır. Gerçek bir andan ötekine yeniden, yeniden keşfedilmelidir. Onu belleğinize kazınamalısınız. Bellekte saklanan bir gerçek ölü birşeydir. Hiçbir zaman tıpatıp bir öncekinin aynı değildir. Ama her defasında onu yeniden keşfettiğiniz de aynıdır.

Önemli olan bir gerçek kuramı kurmamaktır. Gerçeğin bizim içimizde ve başka her neredeyse orada değişmez ve kalıcı olduğunu söylememektir. Bunu böyle söylemek yaşamdan da, ölümden de korkan eski kuşakların bir uydurmacasıdır. Bu görkemli kuramlar yani gerçek hiç değişmez ve kalıcıdır, sizin ölümsüz bir ruhunuz vardır gibi şeyler kafaları yozlaşmış korkan insanların uydurmalarıdır ve bu gibi felsefelerin hiçbir anlamı yoktur. İşin aslı şu: Gerçek yaşamın kendisidir, ve yaşam kalıcı değişmez birşey değildir. Yaşam her an yeniden keşfedilmelidir. Her gün yeniden keşfedilmelidir. Yaşama olağan, alışılmış birşey gibi bakılmamalıdır. Ona alıştığınız, olağan, bildiğiniz birşeymiş gibi baktığınız zaman yaşamıyorsunuz demektir. Günde üç öğün yemek, giysileriniz, eviniz barkınız, biraz eğlence, biraz seks, işiniz gücünüz, düşünceleriniz, hergün bunların yinelenip durması... Bu aptal oyununa yaşamak mı diyorsunuz? Yaşam keşfedilecek bir şeydir. Ve birşeyi önce yitirmeden yeniden keşfedemezsiniz. Bulduğunuz şeyleri bir yana bırakmadıkça onları yeniden bulamazsınız. Bu söylediklerimi bir kez deneyin. Felsefelerinizi dinsel inançlarınızı geleneklerinizi göreneklerinizi, ırksal tabularınızı ve daha ne varsa onların hepsini bir yana bırakın. Çünkü bunların hiç biri yaşam değildir. Eğer bu saydıklarımın birine takılıp kalırsanız yaşamı keşfedemezsiniz. İşte eğitimin amacı da bu olmalı, durmadan yaşamı yeniden keşfedecek biçimde eğitilmelisiniz.

Zaten yaşamı bildiğini söyleyen kimse şimdiden ölmüş demektir. «Ben bilmiyorum.» diyen kimse keşfeder, öğrenir, bir amaç peşinde koşmaz, bir yere varmak, bir şey olmak gibi bir hedefi yoktur. İşte ancak böyle bir insan yaşıyor demektir ve gerçek olan şey yaşamdır.

İZLEYEN VE FARKEDEN BİR ZİHN

Mabedin çanlarının sesini duydunuz mu? Şimdi neyi dinliyorsunuz? Sesleri mi, yoksa sesler arasındaki aralıkları mı? Eğer bu sessiz aralıklar olmasa sesler kuşkusuz bu kadar etkili olmayacaklardı. Ama biliyorsunuz bizim birşeyi dikkatle izlememiz olayı öyle sık sık olan birşey değil. Dikkatle izleme olayı nasıl oluyor, bu incelenmeye değer önemli bir konu. Öğretmeniniz bir matematik problemini açıklarken ya da siz tarih çalışırken ya da bir arkadaşınız size bir öykü anlatırken veya siz ırmağın kenarında dolaşırken ve ırmağın akarken kıyıları sürtünerek çıkardığı sesi dinlerken öyle fazla dikkatinizi vermiyorsunuz. Yoğun bir dikkatle izlemenin ne olduğunu, nasıl birşey olduğunu bir kez öğrenecek olursanız, öğrenme olayı değişik bir anlam kazanacak ve çok daha kolaylaşacaktır.

Öğretmeniniz size dikkat etmenizi söylediği zaman sizden ne yapmanızı istemiş oluyor? Öğretmeniniz böyle söyleyerek sizin pencereden dışarıya bakacak yerde tam olarak dikkatinizi incelemekte olduğunuz konu üzerinde yoğunlaştırmanızı, incelediğiniz konu dışında dikkatinizi aynı anda başka konulara da yönelterek dağıtmamanızı istediğini anlatmaya çalışıyor. Ya da okuduğunuz bir romana tam olarak kendinizi kaptırdığınız zaman bütün zihninizi öylesine okuduğunuz romana verirsiniz ki o anda başka hiçbir şeyin farkında olmazsınız. İşte bu da dikkatin bir türüdür. Dar anlamda dikkat zihni bir konu üzerinde yo-

ğunlaştırırken o konu dışında kalan herşeyi dışlamaktır.

Bir de bütünüyle bu tür dikkatten farkı bir dikkat daha var. Genellikle savunusu yapılan, hep uygulayageldiğimiz dikkat türü bütün dikkatimizin bir nokta üzerinde yoğunlaştırılması, odaklaştırılmasıdır. Aslında bir konu üzerinde dikkatinizi yoğunlaştırmak istediğiniz zaman bir başka isteğinize karşı koymuş oluyorsunuz, örneğin pencereden dışarı bakmak isteğinizi, sokakdan kimin geldiğini görmek isteğinizi yenmeniz gerekiyor. Böyle yaparak enerjinizin bir bölümünü de pencereden dışarı bakma isteğinizi yenmek için harcamış oluyorsunuz. Bir şey üzerinde dikkatinizi yoğunlaştırmak için zihninizin çevresinde bir duvar örmeniz gerekiyor. İşte siz böylece zihninizi disiplin altına koymanın adına dikkat diyorsunuz. Zihninizden her türlü düşünceyi dışarı atmaya ve yalnız zihninizde dikkatinizi yoğunlaştırmak istediğiniz konuyu bırakmaya çalışıyorsunuz. İşte hemen herkesin dikkat deyince anladığı şey budur. Oysa bundan çok farklı bir dikkat daha vardır. Bu tür dikkatte zihin hiçbir şeyi dışlamaz, hiç birşeyi dışarda bırakmaz. Ama bu tür dikkatte zihnin dışlamaya çalıştığı şeylerin direnciyle karşılaşmayacağı için çok daha güçlü bir dikkat olayı gerçekleşir. Ama böyle dirençsiz bir dikkat zihnin bütün gücüyle katılımını isteyen bir dikkat türü değildir.

Burada sözünü ettiğim dikkat olağan üstü imkânlar kazandırmaktadır zihne. Çünkü böyle bir dikkat hiçbir şeyi dışlamamaktadır. Zihninizi bir konu, bir söz, bir konuşma üzerinde yoğunlaştırdığınız zaman başka düşüncelerin zihninize girmesini önlemek için ister bilerek isteyerek olsun, ister bilmeden olsun zihninizin çevresinde bir direnç duvarı örüyorsunuz. O zaman da zihninizin bütünü değil bir bölümü çalışıyor demektir. Bunun için de ne kadar çok dikkat etmek, isterseniz, zihninizin bir bölümü içeri dalmak isteyen düşüncelere duvar örmekle uğraştığı için zihninizin dağılması ya da ana çizgiden dışarı sapması o oranda kolaylaşıyor.

Şimdi buradan başlayalım: Zihnin dağılmasının ne de-

mek olduğunu biliyor musunuz? Okuduğunuz şeye dikkatinizi vermek istiyorsunuz, ama zihniniz dışardan gelen bir gürültüye takılıyor ve siz gürültünün nedenini öğrenmek için pencereden dışarıya bakıyorsunuz. Bir konuya tüm dikkatinizi vermek istiyorsunuz ama zihniniz başka konulara dalıp gidiyor. İşte bu dalıp gitme olayına zihnin dağılması adını veriyoruz. Zihninizin bir bölümü bu zihnin dağılması dediğimiz olaya karşı direnmeye çalışıyor, kuşkusuz bu direnmeyle de gereksiz yere enerji harcamış oluyor. Buna karşın siz zihnin tüm çalışmalarından her an haberi olursanız zihnin dağılması diye bir olay söz konusu olmaz, böylelikle de zihnin dağılmasına karşı koymak için bir enerji harcanması gerekliliği de ortadan kalkar. İşte bunun için dikkatin ne olduğunu ne olmadığını iyice anlamak son derece önemlidir.

Eğer hem tapınağın çanının sesini, hem de çan vuruşları arasındaki suskunluk duraklarına kulak vererseniz bu dinleme olayının tümüne birden dikkat diyebiliriz. Bunun gibi birisi konuşurken yalnız söylenen sözlere değil de sözler arasındaki duraklara da kulak vermek dikkattir. Bunu uygularsanız zihniniz dağılmadan, bir dirençle karşılaşmadan tam olarak dikkatli kalmayı kolaylıkla başarabilir. «Pencereden bakmamalıyım. Gelen gidenlerle ilgilenmemeliyim. Canım bir başka şeyle ilgilenmek bile istese dikkatimi bu konu üzerinde tutmalıyım.» diyerek zihninizi disiplin altında tutmaya çalıştığınız zaman zihninizde bir bölüntü yaratmış oluyorsunuz. Böyle bir bölüntüyse son derece zihninizi yoracak ve boşuna enerji harcanmasına yol açacaktır. Ama ayırım yapmadan herşeyi birden dinlerseniz o zaman bir bölüntü ve direnç olmayacak ve o zaman hiç bir çaba olmadan zihnin tüm dikkatiyle herşeyi izleyebildiğini göreceksiniz. Bilmem ne demek istediğimi anlatabiliyor muyum?

Kuşkusuz zihni dikkatli olmaya eğitmek için zorlamanın zihne zararı olacaktır. Bunu böyle söyleyerek zihnin daldan dala atlayan bir maymun gibi huzursuz bir biçimde bir düşünceden ötekine dolanıp durmasını savunmak

istemiyorum. Şu var ki biz yalnız zihninin bu iki durumunu tanıyoruz. Yani bir konu üzerinde yoğunlaşmaya zorlanması ya da oradan oraya, o düşünceden ötekine dolanıp durması. Ya zihnimizi başka bir konuya kaymaması için bir konu üzerinde yoğunlaşmaya zorluyoruz, ya da bırakıyoruz o düşünceden ötekine atlayıp dursun. Şimdi benim sözünü ettiğim dikkat bu ikisi arasında bir orta yol değildir. Tam tersine bu tür dikkatin ötekilere hiçbir benzerliği yoktur. Bu tür dikkat bütünüyle değişik bir yaklaşımdır. Zihninizin çalışmasından tam olarak haberli olmaktır. Hiçbir şeyi dışlamadan izleyici bir tutum içinde olmaktır.

Bu söylediklerimi bir kez deneyin zihninizin ne kadar çabuk öğrendiğine siz de şaşıp kalacaksınız. Bir şarkı ya da bir ses dinlediğiniz zaman zihninizin tam olarak, tam bir farkındalıkla algılamasına izin verdiğiniz zaman öğrenme çabasının ortadan kalktığını göreceksiniz. Size tarih öğretmenin tarihsele bir olayla ilgili olarak anlattıklarını nasıl dinleyeceğinizi bilerseniz, yani hiç bir direnç olmadan zihninizdeki boşluğu ve suskunluğu kullanarak dinlerseniz o zaman zihniniz dağılmadan dinleyeceğiniz için yalnız dinlediğiniz olayı öğrenmekle kalmayacaksınız, o tarihsel olayı anlatırken tarih öğretmenin o olayı nasıl önyargılarıyla yorumladığını da farkedecek ve o olaya karşı sizin içinizden gelen tepkiyi de ortaya çıkarmış olacaksınız.

Şimdi size boşluğun ne olduğunu söyleyeyim. Bu odanın içinde boşluk var. Şimdi olduğunuz yerle öğrenci yurdunun olduğu yer arasındaki açıklık boşluktur, köprüyle eviniz arasındaki açıklık boşluktur, ırmağın bu kıyısıyla karşı kıyısı arasındaki açıklık boşluktur. Tıpkı bunun gibi zihninizde de boşluk vardır. Ya da zihniniz öylesine kalabalıktır ki içinde hiç boşluk kalmamıştır. Eğer zihninizde boşluk varsa orada suskunluk vardır ve işte bu suskunluktan bu söylediğim şeyler gerçekleşir. Eğer zihninizde bu suskunluk, bu dinginlik varsa o zaman dinleyebilir, direnç olmadan dikkatinizi ayakta tutabilirsiniz. İşte bunun için zihinde boşluk olması bu kadar önemlidir. Zihniniz çok

kalabalık değilse, dur durak bilmeden hep düşüncelerin saldırısı altında değilse, o zaman köpeğin havladığını, uzaklardaki köprüden geçmekte olan trenin sesini duyarsınız, bir yandanda şurada konuşmakta olan kimsenin neler söylediğini de tam olarak izleyebilirsiniz. İşte o zaman zihin canlı, yaşayan bir şeydir.

Soru: İnsan bir çok şeyi aynı zamanda nasıl izleyebilir?

Krişnamurti: Benim sözünü ettiğim şey bu değil. Çok kimse zihnini aynı anda birden fazla konu üzerinde yoğunlaştırabilir. Bu yalnızca insanın kendisini bu şekilde yoğunlaşmaya alıştırmasıyla elde edilecek bir yetenektir. Benim söz ettiğim konu bu değil. Ben hiçbir direnci olmayan bir zihinden, içinde boşluk olduğu için dinlediğini, işittiğini tam olarak algılayabilen bir zihinden, suskunluk ve sükunet içinde olduğu için içinden her türlü düşüncenin fışkırabileceği bir zihinden söz ediyorum.

Soru: Tembellik yapmayı niçin seviyoruz?

Krişnamurti: Tembellik yapmanın kötü yanı neresi? Şöyle bir hareketsiz oturup uzaktaki bir sesin giderek yaklaştığını dinlemenin ne gibi bir kötülüğü var? Ya da sabahleyin yatakta uyanık yatıp pencerenin önündeki ağaçtaki kuşları seyretmenin ya da ağacın üzerindeki bütün yapraklar kımıltısız dururken tek bir yaprağın sabah melteminin etkisiyle dans ettiğini izlemenin kötülüğü nerede? Bunlarda ne kötülük var? Biz tembelliği, kötülüyoruz çünkü tembelliğin kötü birşey olduğunu düşünüyoruz. Onun için tembellikten söz ettiğimiz zaman anlatmak istediğimiz şeyin ne olduğunu inceleyelim. Siz hasta olmadığınız halde belirli bir saatten sonra hâlâ yataktan çıkmamışsanız bazıları sizin tembel olduğunuzu söyleyebilir. Eğer enerjinizin yetersizliğinden ya da başkaca sağlık nedenlerinden oyunlara katılmıyor ya da derslerinizi çalışmıyorsanız bun-

ları da birisi çıkıp tembellik diye niteleyebilir. Ama gerçekte tembellik nedir? Onu inceleyelim.

Eğer bir zihin içinde olup bitenlerden, ince duygularından, tepkilerinden habersizse böyle bir zihnin tembel ve duyarsız olduğunu söyleyebiliriz. Eğer sınavda başarısız olursanız, çok sayıda kitap okumamışsanız, pek çok şeyi öğrenememişseniz bu cahillik değildir. Asıl cahillik insanın kendinden habersiz olması, habersiz yaşamasıdır. İnsanın kendi zihninin çalışma düzenini tanımaması, kendisini alttan yöneten güdülerini, kendi tepkilerini tanıyamamasıdır. Tıpkı bunun gibi eğer zihin uyuyorsa bu tembelliktir. Şu var ki insanların büyük bölümünün zihinleri uykudadır. Onların zihinleri, bilgilerle, kutsal kitaplarla Shankara'nın ya da bilmem kimin söyledikleriyle uyutulmuş, uyuşturulmuştur. Onlar bir felsefenin, her hangi bir öğretinin ardından giderler, bunun için de zihinlerinin bir ırmak gibi taşkın ve dopdolu ve canlı olması gerekirken zihinleri daralmış donuklaşmış ve yorgun düşmüştür. İşte böyle bir zihin tembel bir zihindir. Ve gene tutkulu bir zihin, bir sonuç alma çabasında olan bir zihin gerçek anlamda etkin bir zihin değildir. Dışardan baktığınız zaman etkin bir zihinmiş gibi görünebilir ama bütün gün istediğini elde etmek için didişip durmaktadır, böyle bir zihnin içine bakacak olursanız çare arayışları içinde kendi kendini yiyip bitirmekte olduğunu görürsünüz.

Bunun için tembelliğin ne olduğunu anlamak için tembelliği çok iyi incelemelisiniz. Eğer bazıları size tembel olduğunuzu söylerlerse tembellik suçlamasını hemen kabul lenmeyin. Tembelliğin ne olduğunu kendiniz bulun. Yalnızca kabul eden, reddeden, benzemeye çalışan, kendi düşüncelerine küçük bir yalak kazan insanlar tembeldir. Böyle kimselerin zihinleri yozlaşır, paramparça olur. Ama izleyici gözlemleyen bir zihni olan kimse tembel değildir. Hatta bu kimse sık sık uzun süreler kımıltısız otursa, kuşları, ağaçları seyretse, insanları, yıldızları, ırmağın akışını seyredererek vaktini geçirse de bu kimseye tembel diyemezsiniz.

Soru: *Bize birşeye dikkatimizi verirken dikkatimizi dağıtacak şeyleri dışlamak için hiç direnç göstermememizi öneriyorsunuz. Böyle birşey nasıl olabilir?*

Krişnamurti: Ben her türlü direncin dikkatin dağılmasına yol açacağını söyledim. Benim bu söylediğimi kabul etmeye sizi zorlamıyorum. Kim söyleirse söylesin hiçbir şeyi kabul etmeden önce iyice inceleyin. Size söylenenleri düşünmeden, incelemeyen kabul etmeyi huy edinirseniz bir robot olursunuz, zekânız parlaklığını yitirir, ölmeden bir ölü olursunuz. Ama size söylenen konuları iyice inceler, üzerinde düşünür, araştırırsanız o zaman canlı, dip diri yaratıcı bir insan olursunuz.

Şimdi araştıralım, bir yandan size söylenenleri dikkatle dinlerken bir yandan içeri giren bir kimsenin farkında olursanız ve başınızı döndürmeden gelenin kim olduğunu bilemeyecekseniz, başınızı döndürmek isteğine direnecek misiniz? Eğer bakmak için başınızı döndürme isteğine direnirseniz dikkatiniz zaten dağılmıştır ve zihinsel enerjinizi direnerek boşuna harcıyorsunuz demektir. Öyleyse zihnin kesinlikle dağılmayacağı tam bir dikkatlilik olabilir mi? Bu ancak birşeye bütün varlığınıza dikkatinizi verir, bir yandan da hem çevrenizde, hem sizin içinizde olup bitenlere duyarlı kalabilirseniz olabilir.

Sizin anlayacağınız zihin olağanüstü bir alettir. Durmadan algılar, çeşit çeşit biçimleri ve renkleri görür, sayısız izlenimler ona ulaşır, sözcüklerin ve diyelim ki bir kâçamak bakışın anlamını yakalar, ve daha neler de neler... Bizim buradaki sorunumuz herşeye karşı duyarlılığımızı sürdürürken bir yandan da bir şeye dikkatimizi verebilmektir. Hemen şurasını ekleyeyim herşeye karşı duyarlılığımızı sürdürürken dediğim zaman anlatmak istediğim şeyler arasında bilinçdışından gelen etkiler ve tepkiler de var.

Burada anlattığım şeyler bütünüyle meditasyonla ilgili sorunları içeriyor. Şimdi ayrıntılı olarak bu konuya burada giremeyiz. Ama şunu söylemeliyim bir kimse nasıl me-

ditasyon yapılacağını bilmiyorsa o kimseyi yetişkin ve erişkin bir kimse sayamayız. Meditasyon yaşamdaki en önemli konulardan biridir. Hiç kuşkunuz olmasın diplomalar almak için geçilen sınavlardan çok daha önemlidir. Doğru ve gerçek meditasyonun nasıl birşey olduğunu bilmek için bir meditasyon uygulayıcısı olmak yeterli değildir. Manevi alanlarda herhangi birşeyi uygulayıp durmak uyanıklığı yok eder, kanıksamışlığı çağırır. Doğru ve gerçek meditasyonun ne olduğunu anlayabilmek için insanın zihninin, bilincinin çalışma düzeninin farkında olması gereklidir. İşte o zaman tam bir dikkat oluşur. Ama tam bir dikkatlilik direnç olduğu sürece gerçekleşemez. Bildiğiniz gibi çoğumuz ancak dikkat ettiğimiz konu dışındaki herşeyin zihnimize girmesine direnerek dikkatimizi o şeye verecek şekilde eğitilmişiz. Bunun için de hiçbir zaman, hiçbir konuya tam olarak dikkatimizi veremiyoruz. Ancak o şeye dikkatimizin bir bölümünü verebiliyoruz. Bu yüzden öğrenme olayı sıkıntı veren, can sıkıcı ve ürkütücü birşey oluyor. Bunun için insanın kendi zihninin çalışma düzeninin farkında olması ve asıl gerçek anlamda dikkatin nasıl bir şey olduğunu anlaması son derece önemlidir. Kendi kendinizin duyarlığında olmadıkça hiçbir şeye tam olarak dikkatinizi veremezsiniz. Bu nedenle gerçek bir okulda bir öğrenciye çeşitli konular öğretilmeye çalışılmakla yetinilmemeli bir yandan da kendi zihniyle, kendi düşünce düzeniyle de tanışmasına yardımcı olunmalıdır. Kendi kendisiyle tanıştıkça o kimse direnç göstermeden dikkatini vermenin nasıl bir şey olduğunu ve meditasyonun yolunu öğrenecektir.

Soru: Niçin içimizden soru sormak geliyor?

Krişnamurti: Çok basit. Çünkü merak ediyoruz. Futbol nasıl oynanır, basketbol nasıl oynanır, uçurtma nasıl uçurulur diye merak etmiyor musunuz? Soru sormayı bıraktığınız zaman bittiniz demektir. İşte insanlar yaşlanınca başlarına gelen budur. Artık soru sormaktan vazgeçerler çünkü kafaları tıklım tıklım bilgiyle yüklenmiştir. Başkaları-

nın söyledikleriyle kafalarını doldurmuşlardır. Başkalarının söylediklerini kabul edip bir geleneğin buyruklarına kendilerini uydurmuşlardır. Soru sorduğunuz sürece sizin için bir çıkış yolu vardır. Ama kabul etmeye başladığınız zaman işiniz bitti demektir. Bunun için yaşamınız boyunca soruşturmadan, araştırmadan, incelemeden hiçbir şeyi kabul etmeyin. O zaman kafanızın ne kadar olağanüstü nitelikleri olduğunu, yaratıcılığının hiçbir sınırı olmadığını göreceksiniz. İşte bu tür bir zihin ölümsüzdür.

SEVGİ ÇOK YALIN BİRŞEYDİR

Yakınıımızdaki bir bahçedeki ağaçlardan her sabah çiçek toplamaya gelen keşiş giysileri giyen bir adamı anımsıyorum. Elleri de gözleri gibi açgözlüydü. Bir tane bırakmamacasına ellerinin yetişebildiği bütün çiçekleri koparıyordu. Her halde bu topladığı çiçekleri taştan yapılmış, cansız bir Tanrıya sunuyordu. Çiçekler sabah güneşiyle açılmış taptaze canlı ve güzel şeylerdi. Üstüne üstlük çiçekleri özenle, sevgiyle toplamıyordu, onları kabaca, acımasızca yoluyor, bahçe de ne varsa hepsini saygısızca soyuyordu. Onun Tanrısı çok fazla çiçek istiyordu. Cansız taş bir Tanrı için pek çok canlı şey...

Geçen gün çiçek toplayan birkaç oğlan çocuğu gördüm. Onlar topladıkları çiçekleri bir Tanrıya sunmak için toplamıyorlardı. Bir yandan konuşuyorlar bir yandan çiçekleri yolup sağa sola atıyorlardı. Hiç kendinizin de böyle bir şey yaptığını anımsıyor musunuz? Niçin bunu yaptığınızı merak ediyorum. Bir yandan yolda yürürken yol kenarından bir dal kırdığınızı yapraklarını sıyrıp sonra dalı attığınızı anımsıyor musunuz? Düşünmeden yaptığınız böyle bir şey bilincinizde bile bir iz bırakmamış olabilir. Büyük yetişkin insanlar bile böyle şeyler yapıyorlar. Onların içlerindeki yıkıcılık, acımasızlık eğilimi canlı şeylere karşı gösterdikleri bu tür korkunç saygısız hareketlerle açığa çıkmış olmuştur mu? Her zaman kimseye zarar vermemekten söz ederler, oysa yaptıkları herşeyle birşeylere zarar verirler.

Saçınıza takmak için, bir sevdiğinizize sunmak için bir ya da iki çiçek koparmanız anlayışla karşılanabilir. Ama çiçekleri yolmak başka birşey. Büyükler o çirkin tutkularını gerçekleştirmek için savaşlarda birbirlerini doğruyorlar ya da paranın gücüyle birbirlerini yoldan çıkarıyorlar. Onların o korkunç eylemlerinin yolu başka... Ama anlaşıyor ki buradaki ya da başka yerlerdeki gençler de onların ayak izlerinden gidiyorlar.

Gene geçen günlerde bir oğlan çocukla yolda yürüyorduk. Yolun üstünde bir taş vardı. Ben taşı yoldan alıp yolun dışına atınca çocuk, «Niçin taşı alıp attın?» diye bana sordu. Bundan çıkan sonuç ne? Bunun anlamı başkalarını düşünmemek, başkalarına saygısız olmak değil mi? Siz başkalarına korktuğunuz için saygı gösteriyorsunuz. Öyle değil mi? Bir büyüğünüz odaya girince hemen ayağa fırlıyorsunuz. Ama bu saygı değil korku. Çünkü eğer siz gerçekten saygılı olsanız çiçekleri yolmayacaktınız, yoldaki taşı kaldıracaktınız, ağaçları gözetip bahçeyi koruyacaktınız. Ama ister genç, ister yaşlı olalım gerçek saygı duygusundan yoksunuz. Niçin? Çünkü sevginin ne olduğunu bilmiyoruz da ondan.

Sevginin ne kadar yalın, ne kadar basit birşey olduğunu anlıyor musunuz? Burada sözünü ettiğim cinsel sevginin karmaşık duyguları, ya da Tanrı sevgisi değil, yalnızca sevgi. Herşeye karşı, duygulu ve saygılı olmak, onları gözetmek. Evinizde her zaman böyle yalın bir sevgi bulamayabilirsiniz. Ananızın babanızın işleri başlarından aşkın. Bunun için evinizde gerçek sevgiyi bulamamış ve bu yüzden de böylesine duyarsız bir ortamdan geliyor olabilirsiniz, onun için siz de çevrenizdeki başka insanlar gibi hareket ediyorsunuz. İnsan duyarlılığı nasıl geliştirebilir? Kuşkusuz bunun yolu çiçek koparmaya karşı yasaklar koymak değildir. Çünkü yasaklar sizin çiçek koparmanızı engellediği zaman işin içinde korku var demektir. Sizin insanlara, hayvanlara, çiçeklere zarar vermenizi önleyecek böyle bir duyarlılık nasıl oluşabilir?

Bu konu sizi ilgilendiriyor mu? İlgilendirmesi gerekli. Eğer duyarlı olmakla ilgilenmiyorsanız daha şimdiden öldünüz demektir. Zaten insanların çoğu yaşayan ölülerdir. Günde üç öğün yemek yerler, işleri güçleri vardır, çocuk sahibi olurlar, otomobil sürerler, güzel giysiler giyerler ama onlar ölüler kadar ölüdürler.

Duyarlı olmak ne demektir biliyor musunuz? Herşeye karşı duygulu olmaktır, acı çeken bir hayvan görünce acısını dindirmek için birşey yapmaktır. O kadar çok sayıda yalın ayak insanın yürüdüğü yolda bir taş görünce onu kaldırmaktır, yolda bir çivi görünce bir başkasının otomobilinin lastiğine batmasını önlemek için onu ordan almaktır. Duyarlı olmak insanlar için, kuşlar, ağaçlar, çiçekler için duygulu olmaktır. Onlar size ait olduğu için değil de onların olağanüstü güzelliğine duyarlı olduğunuz için böyle olmaktır. İşte bu tür, böyle bir duyarlılık nasıl geliştirilebilir?

Gerçekten duyarlı olduğunuz an çiçekleri koparmazsınız. Kendiliğinden, bir yıkıcı olmama, insanlara zarar vermeme duygusu beliriverir içinizde. Sevgi yaşamdaki en önemli şeydir. Ama sevgi dediğimiz zaman ne anlatmak istiyoruz? Birisini seviyorsunuz çünkü o kimse de sizi seviyor. Böyle bir duygu kesinlikle sevgi değildir. Sevgi hiçbir karşılık beklememek diyebileceğimiz olağanüstü duygunun adıdır. Çok zeki bir kimse olabilirsiniz, sınavlarınızı başarıyla verir, doktoranızı da yapar önemli bir mevkîe gelmiş olabilirsiniz, ama içinizde bu duyarlılık, bu yalın sevgi duygusu yoksa her zaman içiniz boş kalacaktır, yaşam boyu mutsuz olmaktan kendinizi kurtaramayacaksınız.

Onun için insanın içinin bu tür sevgiyle, bu tür duyarlılıkla dopdolu olması çok önemlidir. O zaman acımasız olmayacak, yıkıcı olmayacaksınız; o zaman bir daha savaş olmayacak; o zaman sizler mutlu insanlar olacaksınız; o zaman dualar okumanıza, Tanrıyı aramanıza gerek kalmayacak, çünkü bu mutluluk zaten Tanrının kendisidir.

Peki bu söylediklerim nasıl olacak? Kesinlikle sevgi öğretmeyle, eğitimciyle başlamalıdır. Eğer öğretmeninizi si-

ze matematik ve coğrafya öğretmenin yanında yüreğinde sevgi var da bunu da size aktarırsa, eğer bir düşünce ürünü olmadan yoldaki taşı kaldırırsa, bütün pis işleri hizmetçilere yüklemese, eğer konuşmalarında, çalışmalarında, oyunlarında, yerken içerken, sizinleyken, ya da yalnızken bu acayip duyguyu yaşar ve bunu belli ederse o zaman sizde sevginin ne olduğunu öğreneceksiniz.

Pırıl pırıl bir cildiniz, çok güzel bir yüzünüz, olabilir, çok güzel bir *sari* giyiyor olabilirsiniz ya da büyük bir atlet olabilirsiniz ama yüreğinizde sevgi yoksa çirkin bir yaratıksınız, son derece çirkin bir yaratıksınız. Eğer içinizde sevgi varsa ister sıradan bir yüz olsun, ister güzel bir yüz olsun, yüzünüz çevresine nur saçacaktır. Sevgi yaşamdaki en yüce duygudur. Sevgiden konuşmak, sevgiyi duymak, sevgiyi geliştirmek ve bir hazineymiş gibi sevgiyi korumak çok önemlidir. Yoksa böylesine acımasız bir dünyada sevgi çabucak harcanır gider. Siz gençken sevgiyi duymazsanız, insanlara, hayvanlara, çiçeklere sevgiyle bakmazsanız büyüdüğünüz zaman yaşamınızın bomboş olduğunu göreceksiniz. Her zaman yapayalnız olacaksınız, korkunun kap-kara gölgesi altında yaşayacaksınız. Ama bir kez yüreğinizde bu sevgi denen duyguyu, derinliği, hazzı, coşkuyu tadarsanız o zaman dünyanın birden değiştiğini, bambaşka bir dünya olduğunu göreceksiniz.

Soru: Siz Tanrının yontulmuş taşın haykellerde olmadığını söylüyorsunuz. Ama başkaları o heykellerde olduğunu, eğer yüreğimizde iman varsa bu taş yontuların güçlerini belli edeceğini söylüyorlar. İbadet olayının ardındaki gerçek nedir?

Krişnamurti: Dünyada ne kadar insan varsa o kadar da farklı düşünce vardır. Siz böyle söylüyorsunuz, başkaları da başka birşey söylüyorlar. Herkesin farklı bir düşüncesi var. Ama düşünce başka şey, gerçekse bir başka şey. Onun için siz başkalarının neler dediğini bir yana bırakın. Şunun ya da bunun şöyle ya da böyle düşünmesi önemli de-

ğil. Önemli olan sizin doğrudan gerçeği bulmanızdır. Düşünceler bir günde değişebilir ama gerçek değişmeden kalır.

Şimdi siz yontulmuş taş heykelde gerçekten Tanrının var olup olmadığını öğrenmek istiyorsunuz. Taş bir heykel nedir? İnsanın zihninde tasarladığı ve eliyle yonttuğu bir şey değil midir? İnsan zihninin bir tasarımı olan bir imgenin Tanrı olduğunu mu düşünüyorsunuz? Buna da bir milyon insan böyle olduğunu savunduğu için inanıyor musunuz?

Diyorsunuz ki eğer zihinde bu imgeye iman varsa bu imge zihne güç katacaktır. Kuşkusuz zihin imgeyi yaratıyor ve kendi yarattığı şeyden de güç alıyor, olabilir. Zaten oldu olası zihnimizin yaptığı şey bu değil mi? Bir takım imgeler yaratıp, onlardan güç, mutluluk, yarar arayışı içinde olmak. Bu yüzden de bomboş, manevi yoksulluk içinde değil miyiz? Önemli olan bu imgeler ya da bir milyon insanın ne dediği, ne düşündüğü değil, zihninizin çalışma düzenini anlamak, tanımak.

Zihin tanrıları yaratabilir de yok da edebilir. Zihnimizin yarattığı tanrılar sevecen de olabilir, acımasız da. Zihnin olağanüstü şeyler yapmaya gücü yeter. Bir takım düşüncelere bağlanabilir, bir takım yanılsamalara saplanabilir, çok hızlı uçan jet uçakları yapabilir, güzel köprüler kurabilir, uçsuz bucaksız demiryolları döşeyebilir, insanın gücünü fazlasıyla aşan hesap makineleri bulabilir. Ama tek yapamayacağı şey gerçeği yaratmaktır. Onun yarattığı şeyler gerçek değildir, yalnızca, bir düşünce, bir kanıdır, bir yargı ya da vargıdır. Onun için gerçeğin ne olduğunu sizin bulmanız önemlidir.

Gerçeğin ne olduğunu bulmak için zihin bütünüyle hareketsizlik içinde olmalı, zihinde herşey tam olarak sükunet içinde olmalı. İşte zihninizi böylesine sakinleştirebilmeniz ibadetin ta kendisidir. Yoksa yolunuza çıkan dilencileri itip kakarak Tanrı heykeline çiçek sunmak için tapınağa gitmek ibadet değildir. Siz tanrıları memnun etmeye çalışıyorsunuz çünkü onlardan korkuyorsunuz ama buna

**İbadet diyemezsiniz. Siz zihninizle tanıştığınız ve zihnini-
zi bütünüyle sakinleştirebildiğiniz zaman bu sükûnet İba-
dettir. Ve bu zihinsel dinginliğin, hareketsizliğin ardında
gerçek vardır, orada güzellik ortaya çıkar ve orada Tanrıyı
bulursunuz.**

KENDİNİ ZORA KOŞMADAN YAŞAMAK

Hiç niçin insanlar yaşlanınca yaşama sevincini, yaşamdan zevk alabilme yeteneğini yitiriyorlar diye düşündünüz mü? Şimdiki durumda hepiniz gençsiniz ve çoğunuz oldukça mutlu sayılabilirsiniz. Sizin de ufak tefek sorunlarınız var, üzüntü konusu yaptığınız sınavlarınız var ama bu sorunlara rağmen yaşamdan tad alıyor, yaşamaktan bir oranda kuvañ duyuyorsunuz. Yaşamı olduğı gibi kolaylıkla içinize sindiriyor, olayları hafife alıp mutlu olmaya çalışıyorsunuz. Ama niçin biz yaşlanınca yaşamla olan o coşku-lu ilişkilerimizi yitiriyoruz. Pek çoğumuz o sözümona ol-gunluk yaşına gelince kafası donuklaşmış, sevinç duyma, haz alma yeteneğini yitirmiş güzelliklere, uçsuz bucaksız gökyüzüne ve o harika yeryüzüne karşı duyarsız oluyoruz.

İnsan kendisine bu soruyu sorunca aklına bunun birçok açıklaması geliyor. Bir açıklama, yalnızca kendimizle ilgilenip kendimizle uğraşmamız. Önemli bir kimse olma-ya çalışıyor, önemli bir mevki sahibi olmak ve o mevkiî korumaya çaba harcıyor olmamız. Çoluk çocuğumuz var, birçok sorumluluklarımız var, bir yandan para kazanma-mız da gerekli. Bütün bunların yükü bizi sonunda yere se-riyor, bunun sonucunda da yaşama sevincini yitiriyoruz. Çevrenizdeki yaşlı yüzlere bakınız, çoğunun yüzlerinin ne kadar kederli, nasıl yaşam yükünün altında ezik, sanki has-taymış gibi, ne kadar çevrelerinden kopuk ve nevrozlu ol-duklarını, yüzlerinde hiçbir zaman bir gülümsemeye yer olmadığını göreceksiniz. Niçin böyle olduğunu hiç kendi-

nize sormuyor musunuz? Nedenini araştırdığımız zaman yalnızca bir açıklama bulmak size yeterli görünüyor mu?

Dün akşamüstü batı yelini arkasına almış, pupa yelken giden bir yelkenli gördüm. Ağzına kadar yakaçak odunla yüklü büyük bir tekneydi yelkenli. Güneş batıyordu ve arkasındaki plandaki gökle, yelkenli olağanüstü güzel bir manzara yapıyordu. Gemici yalnızca dümenini tutuyordu teknenin. Hiçbir çaba harcamıyordu bunun için, bütün işi yapan rüzgârdı. Bunun gibi bizler de didişme ve çekişme olayını anlayabilsek kendimizi zora koşmadan, çabasız yaşamayı, yüzümüzde bir gülümsemeyle mutlu yaşamayı başarabileceğiz.

Sanıyorum bizi bitiren bu didişme ve çekişme. Ömrümüzün bütününü alan şu itiş kakış ortamı bizi mahvediyor. Şu çevrenizdeki yaşlılara bir bakın onların çoğu yaşamalarını kendileriyle, karılarıyla ya da kocalarıyla, komşularıyla, veya toplumla bir dizi savaş vererek harcamışlardır. Böyle durmadan savaşmak enerjimizi tüketiyor. Neşeli olan, gerçekten mutlu olan kimse kendisini zora koşmaz. Kendisini zora koşmamak hareketsiz ve tembel olmak, donuk zekâlı, budalanın biri olmak demek değildir. Tam tersine ancak olağanüstü zeki ve akıllı olanlar kendilerini zora sokmadan, didişip çekişmeden yaşamayı becerirler.

Böyle zorlamasız bir yaşam biçimi olduğunu duyunca bizde öyle yaşamak istiyoruz. Didişmeye, çekişmeye yer bırakmayan bir ruh durumuna özlem duyuyoruz. Bunu kendimize bir amaç yapıyoruz, bunu bir ideal olarak benimsiyoruz. Bunu böyle yapınca da gene yaşama sevincini yitiriyoruz. O zaman gene bir şey başarmak, için çaba harcamaya, gene kendimizi zora koşmaya başlıyoruz. Elde etmek için çaba harcadığınız şeyler farklı şeyler olabilir, ama çaba, kendini zora koşmak hep aynıdır. Birisi tutar toplumu düzeltmek için çaba harcar, bir öteki Tanrı'yı bulmak için, ya da karısıyla veya kocasıyla, yahut komşusuyla, daha iyi geçinmek için. Bir başkası bir *guru*'nun ayaklarının dibinde Ganj nehrinin kıyısında oturup ibadet eder. Hepsinde çaba vardır, zorlanma vardır. Onun için önemli

olan ne için çaba harcadığınız değildir, önemli olan çabanın, didişmenin nasıl birşey olduğunu öğrenmektir.

Şimdi, acaba zihnin bir raslantı olarak didişmediği bir anı yakalamak değil de, bütününüyle didişkenlikten kendini kurtardığı, üstünlük ve aşağılık gibi değer yargılarının olmadığı, insanın içini neşeyle ve yaşama kıvancıyla dolduran bir zihinsel durumu keşfetmek mümkün mü? Bunu araştıralım.

Önümüzdeki zorluk şu: Zihin kendini küçük görüyor, onun için önemli birisi olmak için savaşıyor, ya da çelişkili istekleri arasında bir köprü kurmaya çabalıyor. Size durup da niçin zihnimizin içinde çelişki var, çekişme var diye uzun boylu açıklamalar yapmam gereksiz. Biraz kafasının içinde olup bitenleri izleyen herkes niçin hem kafamızın içinde, hem de dışımızda çekişme didişme olduğunu bilir. Bizim kıskançlıklarımız, başkalarına gıpta etmemiz, tutkularımız, üstünlük hayallerimiz, sonunda acımasız bir iktidar savaşına dönüşen rekabet duygusu, bütün bunlar ister bu dünya, ister öldükten sonra gideceğimizi umduğumuz öbür dünya için durmadan bizi didişmeye iten etkenlerdir. Onun için bizim neden böylesine didiştirmeyi öğrenmek için ruhbilim kitaplarını incelemeniz gerekmiyor. Tek önemli olan konu zihnimizi bu çekişme didişme olayından kurtarabilip kurtaramayacağımızdır.

Aslında bütün çabalamalarımızın, didişmelerimizin ardında yatan gerçek, olduğumuzla olmamız gereken ya da olmak istediğimiz kimse arasındaki uzlaşmazlıktır. İnsan bütün bu çabalama, didişme olayını iyice anlayabilirse, bu didişmelere, çabalamalara gerek kalmaz mı? Tıpkı rüzgârın alıp götürdüğü yelkenli gibi zihnimizin engellemeleri olmazsa yaşam da bizi alıp götürür mü? İşte sorun bu: Sorun didişme ve çabalamaya gerek bırakmayacak ruhsal ortamın nasıl yaratılabileceği. Böyle bir ruhsal durum yaratmaya çalışmak, çabalamak, didişme olayının ta kendisidir. Onun için de bu ruhsal durumu elde etmeye çalışarak buraya varılamaz. Yapabileceğiniz şey an be an zihninizin nasıl bu sonu gelmez didişmelere, çabalamalara ta-

kıldığını izlemek, gözlemlemektir. Düzeltmeye çalışmadan yalnızca gözlemlemekle yetinirseniz, o dinginlik ya da huzurluluk dediğiniz ruhsal durumu zihninize zorla yerleştirmeye çalışmazsanız bir bakacaksınız zihniniz kendiliğinden çabalamayı didişmeyi bırakmış ve bu ruhsal durum son derece öğreticidir. Öğrenme dediğim şey bilgi toplamak, bilgi biriktirmek anlamında değildir. Burada anlatmak istediğim şey böyle yaparak zihnimizdeki uçsuz bucaksız zenginliklerin kapısını açabileceğimiz, bütün o güzellik ve zenginlikleri keşfedebileceğimiz anlamındadır. Ve işte bu yolla kendi zenginliklerini keşfedince insanın içi neş'eyle, sevinçle dolar.

Kendinizi izleyin, bakın sabahtan akşama kadar nasıl didiştığınızı, nasıl bu yüzden enerjinizin boşuna harcandığını göreceksiniz. Yalnızca didişmelerinize açıklama ya da gerekçe bulmaya çalışırsanız açıklamalar arasında kaybolup gideceksiniz ama bir yandan didişme, çabalama da sürüp gidecek. Hiçbir açıklama aramadan yalnızca zihninizi izlemekle yetinirseniz, yalnızca zihninize kendi didişmelerinin, çabalamalarının farkında olma olanağı tanırırsanız biraz sonra içinde didişme çabalama olmayan bir ruhsal durumun oluştuğunu izleyeceksiniz. Bu ruhsal durumun özelliği olağanüstü bir farkındalık, şaşırtıcı derecede keskin bir gözlemciliktir. İşte hepsi bu kadar. Bu farkındalık durumunda, bu üstündür, bu aşağıdır diye hiçbir değer yargısı yoktur. Ne büyük adam vardır, ne de küçük adam. Bir *guru* da yoktur bu ruhsal durumda. Bütün bu saçmalıklar yok olmuştur, çünkü zihin bütünüyle uyanık ve alıcıdır. Uyanık bir zihinse neş'e ve sevinç kaynağıdır.

Soru: Birşey yapmak istiyorum, birçok defa deniyorum ama başaramıyorum. Başarmak için çaba harcamak'an vaz mı geçeyim, ya da başarmak için çaba mı harcayayım?

Krişnamurti: Başarılı olmak birşey olmak, bir yere varmaktır. Biz de başarıya bir Tanrıya tapar gibi tapıyoruz. Yoksul bir çocuk büyüdüğü zaman milyarderlerca lirası

olan bir zengin olursa, ya da sıradan bir öğrenci-başbakan oluverirse onlara alkış tutup göklere çıkarıyoruz. Bunun için her oğlan ya da kız çocuğu şu yolda ya da bu alanda başarılı olmak istiyor.

Şimdi bu konuyu biraz inceleyelim: Başarı diye birşey var mıdır, yoksa başarı insanların peşinden gittikleri bir düşünceden mi ibarettir? Çünkü her başarıya ulaştığınızda karşınıza yeni bir hedef, peşinden gideceğiniz yeni bir başarı yolu çıkıyor. Hangi doğrultuda olursa olsun başarının arkasından gittiğiniz sürece didişmekten, çabalamaktan, çatışmaktan kendinizi kurtaramıyorsunuz. Bir yere eriştiğiniz zaman bile çabalamaktan geri duramıyorsunuz. Her zaman ulaşılacak daha yüksek bir yer çıkıyor karşınıza. Çünkü siz daha ileri gitmek istiyorsunuz, daha fazlasına sahip olmak istiyorsunuz. Başarının peşinden koşmak durmadan daha çoğu istemektir. Durmadan daha çoğu isteyen bir kafaya da akıllı diyemezsiniz. Tam tersine böyle bir kafa değersiz, aptal bir kafadır. Çünkü böyle bir kafa toplumun koyduğu modele göre daha çoğu, daha çoğu isteyerek kendisini sonu gelmeyecek bir didişmeye, çabalamaya, bitmez tükenmez bir kavgaya kaptırmış, mahkûm etmiştir.

Durumundan memnun olmak nedir? Durumundan memnun olmamak nedir? Durumundan memnun olmamak daha çoğu, daha çoğu istemektir. Durumundan memnun olmaksızın, kavgayı, didişmeyi bırakmaktır. Ama siz bu «daha çok» olayını tam olarak anlamadıkça, zihnimizin niçin «daha çoğun» peşinden koştuğunu iyice kavramadıkça durumunuzdan memnun olamazsınız.

Örneğin, bir sınavı başaramazsanız o sınava yeniden girebilirsiniz, öyle değil mi? Sınavlar aslında son derece raslantıya bağlı, ayırım yapmakta yetersiz bir kurumdur. Bunun için de sınavda başarılı ya da başarısız olmanın büyük bir anlamı yoktur. Sizin zekânızın gerçek değeri konusunda hiçbir açıklama getirmez. Bir sınavda başarılı olma ya bir bellek becerisi, ya da bir şans olayıdır. Ama siz sınavda başarılı olmak için çaba harcıyorsunuz, eğer ba-

şarılı olamazsanız çaba harcamayı sürdürüyorsunuz. Hepimizin günlük yaşamımızda da yaptığımız şey budur. Hep birşey başarmak, birşeyi elde etmek için didişir dururuz, hiç şöyle bir durup bu didiştiğimiz konu böylesine kendimizi harcamaya değer mi diye düşünmek aklımıza gelmez. Şimdiye kadar anamızın babamızın, toplumun, ustalarımızın, *guru*'larımızın değer yargılarına karşı çıkmak aklımıza gelmemiştir. Ancak biz bu «daha çok» tutkusunun tam anlamını anladığımız zaman başarı ve başarısızlık diye olayları değerlendirip sorun yapmaktan vazgeçeceğiz.

Sizin anlayacağınız yalnız sınavlarda değil, yaşamda da başaramamaktan, yanlış yapmaktan ödümüz kopuyor. Yanlış yapmaktan ödümüz kopuyor çünkü bu yüzden eleştirilebiliriz, birisi bizi azarlayabilir. Ama niçin siz de yanlış bir şey yapmayacaksınız. Dünyada yaşayan herkes yanlışlar yapıp durmuyor mu? Acaba siz hiç yanlış yapmazsanız dünya bu içinde bulunduğu rezil durumdan kurtulmuş mu olacak? Eğer yanlış yapmaktan korkarsanız hiçbir şey öğrenemeyeceksiniz bu yaşamda. Büyüklerimiz durmadan yanlış yapıyorlar. Ama sizin yanlış yapmanızı istemiyorlar. Böyle yaparak ta sizin bir başınıza karar alabilmek yeteneğinizi yok etmeye çalışıyorlar. Niçin? Çünkü onlar sizin gözlemleyerek, araştırarak, soru sorarak, deneyerek, yanlışlar yaparak kendi başınıza birşeyler bulmanızdan, bir şeyler keşfetmenizden ve böyle yaparak ananızın babanızın, toplumun, geleneğin otoritesinin, boyundurduğundan kendinizi kurtarmanızdan korkuyorlar. İşte bunun için başarı idealinin peşinden gitmeniz isteniyor sizden. Sizin de gözlemlemiş olacağınız gibi başarı her zaman saygınlığı yanında getirir. Şu güya sözümona ermiş kişiler bile manevi başarılarıyla saygınlık kazanma peşindedirler, çünkü bu saygınlığı kazanmadıkça ne yandaş, ne de ün kazanabilirler.

İşte bunun için siz de hep başarılı olmak ve «daha çoğa» sahip olmak koşulları içinde düşünüyorsunuz. Çünkü saygın bir toplumun değer yargıları «daha çok» üzerine kurulmuştur. Ya da başka türlü söylersek toplum son de-

rece özenle bir model yaratmıştır. Bu modelde sizin için iki olasılık vardır: Başarılı olmak ya da başarısız olmak. Ama siz bütün yüreğinizi ortaya koyarak, tüm varlığınızla birşey yapmak istiyorsanız o zaman başarı ya da başarısızlık sizin için önemli konular olmaktan çıkarlar. Akli başında hiç kimse başarı ya da başarısızlığa büyük önem vermez. Ne yazık ki akli başında insanların sayısı çok az, bunun böyle olduğunu da kimse size söylemez. Akli başında, zeki bir insanın ilgisini çeken tek konu gerçekleri görmek ve sorunları anlamaktır. Başarı ya da başarısızlık konusu ilgisini çekmez. İnsan ancak yaptığı işi sevmeyince başarı ve başarısızlık koşulları içinde düşünmeye başlar.

Soru: İnsanlar nasıl oluyor da böylesine duygusuz ve duyarsız olabiliyorlar?

Krişnamurti: Bunun cevabı çok basit. Eğitimin tek amacı öğrencilere bilgi aktarıp onları bir iş sahibi alacak biçimde yetiştirmek, onlara başarı idealini aşılayıp yalnız kendi başarılarıyla ilgilenecek biçimde eğitmek. Kuşkusuz bunun böyle olması insanları duygusuz ve duyarsız yapıyor. Görüyorsunuz çoğumuzun yüreğinde sevginin izi bile yok. Şöyle bir başımızı kaldırıp yıldızlara bakmıyor, akar suyun sesine kulak vermiyoruz. Hiçbir zaman ay ışığının akarsuyla nasıl oynadığına ya da uçan kuşa alıcı gözüyle bakmıyoruz. Yüreğimizde hiçbir şarkı yok. Kafamız her zaman birşeylerle uğraşıyor. Kafamızda insanlığı kurtarmak için çeşit çeşit planlar ve idealler var. Kardeşlikten söz ediyoruz ama davranışlarımız, görünüşümüz bizim bu sözlerimizi yalanlıyor. İşte bunun için henüz daha gençken doğru ve gerçek bir eğitim görmemiz bu kadar önemlidir. Öyle bir eğitim ki bize zihnimizi de yüreğimizi de açık tutmayı öğretsin, bu öğrenme, farketme, istekliliği, duyarlılığı eğer biz korkuyorsak yok olur. Çoğumuz da korkuyoruz. Anamızdan, babamızdan, öğretmenlerimizden, din adamlarından, hükümetten, patronumuzdan korkuyoruz. Kendi kendimizden korkuyoruz. Yaşamda böylelikle korkularla dolu, kapkaranlık bir şey oluyor. İşte bunun için insanlar böylesine duygusuz ve duyarsız.

SORULAR DİZİNİ

Bölüm

Sayfa

- 1 (a) Herkes baş kaldırırsa dünyada düzen diye bir-
şey kalır mı? Böyle olunca herşey alt üst
olmaz mı? 21
- (b) Başkaldırma, öğrenme ve sevmeye, üçü birbir-
lerinden ayrı şeyler mi? Yoksa üçü birlikte
bir arada olan şeyler mi? 22
- (c) Toplumun sahip olma ve üstün olma tutkusu
üzerine kurulmuş olduğunu hep biliyoruz. Ama
eğer tutkular, hırslar yok edilirse herşey geri-
ye gitmez mi? Toplum kötüye gitmez mi? 23
- (d) Başka ülkelerde de olduğu gibi Hindistan'da
da eğitim hükümet tarafından denetlenmekte-
dir. Bu koşullar altında sizin önerdiğiniz bi-
çimde bir eğitim denemesi yapılabilir mi? 24
- 2 (a) Zekâ nedir? 30
- (b) Ham bir zihin duyarlı yapılabilir mi? 31
- 3 (a) İstekler nereden kaynaklanıyor? İsteklerden
kendimizi nasıl kurtarabiliriz? 36
- (b) Toplum içinde yaşamayı sürdürürken kendi-
mizi bağımlılıklardan kurtarmamız nasıl ola-
bilir. 38
- (c) Niçin insanlar çatışıp çekişiyorlar? 40
- (d) Kıskançlık nedir? 40
- (e) Niçin kitap okumalıyız? 41
- 4 (a) Tanrıya ibadet etmek gerçek dindarlık değil
midir? 47
- 5 (a) Hoşnutsuzluk berrak düşünceyi engeller. Bu
engeli nasıl aşabiliriz? 55
- (b) Kendini tanımak nasıl birşeydir? Ve bu tür
bilgi nasıl elde edilir? İnsan nasıl kendi ken-
dini tanıır? 56
- (b) Ruh nedir? 58
- 6 (a) Niçin ünlü olmak istiyoruz? 62
- (b) Siz çok gençken bir kitap yazmış ve o kitap-

- ta •Bunlar benim sözlerim değil, Ustamın sözleri• demiştiniz. Şimdi nasıl oluyor da kimse-
nin etkisi altında kalmadan kendi düşüncele-
rimizin efendisi olmamızda diretiyorsunuz? Ve
sözünü ettiğiniz ustanız kimdi? 63
- (c) Biz küçükken bize neyin güzel, neyin çirkin
olduğunu söylüyorlar. Bunun sonucunda da
bütün yaşamımız boyunca biz de •Bu güzel,
bu da çirkin• demeyi sürdürüyoruz. Bir insa-
nın gerçekten neyin güzel neyin çirkin oldu-
ğunu anlayabilmesi için ne yapması lâzım? 65
- (d) Beni affedin ama gene de ustanızın kim oldu-
ğunu söylemediniz. 65
- 7 (a) Hergünkü yaşamımızda doğruyu nasıl gerçek-
leştirebiliriz? 71
- (b) Bir öğrencinin görevleri nelerdir? 73
- (c) Saygıyla sevgi arasındaki fark nedir? 74
- 8 (a) Kızgınlık nedir ve biz niçin kızıyoruz? 80
- (b) İçimden herşeye karşı nefret taşıyor. Bana
sevmenin yolunu yöntemini öğretir misiniz? 81
- (c) Yaşamda mutluluk nedir? 82
- (d) Gerçek yaşam nedir? 84
- 9 (a) Mutlu musunuz, yoksa mutsuz musunuz? 88
- (b) Kendimizi nasıl iç çatışmalardan kurtarıp
bütünleştirebiliriz? 89
- 10 (a) Öldükten sonra ruh kalır mı? 93
- (b) Biz hasta olduğumuz zaman anamız babamız
niçin üzülp bizim için kaygılanıyo-lar? 94
- (c) Tapınaklar ibadet etmek isteyen farklı inanç-
taki insanlara açık tutulmalı mı? 95
- (d) Disiplinin yaşamımızda oynadığı rol nedir? 96
- (e) Biraz önce tapınaktan söz ederken Tanrının
simgelerini yalnızca bir gölgedir diye nitele-
diniz. Ancak bir gölge olabilmesi için öncelik-
le gölgesi yere düşen bir kimse olması gere-
kir. Öyle değil mi? 97

- 11 (a) Bütün bu söylediğiniz şeyleri nasıl öğrendiniz?
Bizim de bunları öğrenmemiz için ne yapmamız gerekiyor? 102
- 12 (a) Niçin bir arkadaş bulmak istiyoruz kendimize? 108
(b) Konuşmayı seviyorsunuz. Hiç konuşmaktan yorulmazmısınız? Niçin konuşuyorsunuz? 109
(c) Sevdiğim insanlar bana kızdıkları zaman neden kızgınlıkları o kadar aşırı oluyor? 109
(d) Zihin karşısındaki engelleri nasıl aşabilir? 111
(e) Niçin Tanrı bu dünyada bu kadar çok insan yarattı? 112
- 13 (a) Niçin oyun oynamaktan zevk alıyoruz da ders çalışmaktan zevk almıyoruz? 115
(b) Siz insan birşeyin yanlış olduğunu farkedince o şeyi kendiliğinden bırakır demiştiniz. Her gün sigara içmenin yanlış birşey olduğunu farkediyorum ama gene de sigara içmeyi sürdürüyorum? 118
(c) Yazgı nedir? 118
- 14 (a) Yoksulları niçin sevmiyoruz? 124
(b) Niçin ünlü olmak istiyoruz? 125
- 15 (a) Bize üzüntü, sıkıntı, tedirginlik veren koşulları değiştirmek elimizde değilse bu sıkıntılardan, üzüntülerden, tedirginliklerden kendimizi nasıl kurtarabiliriz? 129
(b) Bize yol gösteren bir kimse olmadan kendi kendimizi tanımayı başarabilir miyiz? 132
(c) Bir yandan iç çelişkilerimizle boğuşurken bir yandan olduğumuz gibi olmak ve içimizden geldiği gibi davranmak mümkün mü? 133
(d) Yalnızca yapmak istediğimiz şeyi yapmak paahasına anamıza babamıza olan görevlerimizi unutmamalı mıyız? 134
(e) Diyelim ki ben mühendis olmak istiyorum. Eğer babam karşı çıkar da bana para yardımı yapmazsa ben mühendislik eğitimini nasıl sür-

- dürebilirim? 135
- 16 (a) Öyle pek parlak bir zekâm olmadığını biliyorum. Ama çevremdekiler zeki olduğumu söylüyorlar. Hangisine inanayım: Kendi gözlerime mi, yoksa başkalarının söylediğine mi? 140
- (b) Ben çay tiryakisiyim, öğretmenle-imden biri çay tiryakiliğinin kötü bir alışkanlık olduğunu söylüyor. Başka bir öğretmenim bunun zararlı bir alışkanlık olmadığını söylüyor. Siz ne dersiniz? 142
- 17 (a) Niçin ölmekten korkuyoruz? 148
- (b) Bize gerçeğin değişmez kalıcı, zamanın dışında olan birşey olduğu söyleniyor oysa bizim yaşamımız gelip geçici olduğuna göre içimizde gerçeği bulabilir miyiz? 149
- 18 (a) İnsan birçok şeyi aynı zamanda nasıl izleyebilir? 155
- (b) Tembellik yapmayı niçin seviyoruz? 155
- (c) Bize birşeye dikkatimizi verirken dikkatimizi dağıtacak şeyleri dışlamak için hiç direnç göstermememizi öneriyorsunuz. Böyle birşey nasıl olabilir? 157
- (d) Niçin içimizden soru sormak geliyor? 158
- 19 (a) Siz Tanrının yontulmuş taştan heykellerde olmadığını söylüyorsunuz. Ama başkaları o heykellerde olduğunu, eğer yüreğimizde iman varsa bu taş yontuları güçlerini belli edeceğini söylüyorlar. İbadet olayının ardındaki gerçek nedir? 163
- (b) Birşey yapmak istiyorum, birçok defa deniyorum, başaramıyorum. Başarmak için çaba harcamaktan vaz mı geçeyim, ya da başarmak için çaba mı harcayayım? 169
- (c) İnsanlar nasıl oluyor da böylesine duygusuz ve duyarsız olabiliyorlar? 172

Bir arayış içinde olan Batılı aydınların düşünce ve davranışlarına etki yapmış Doğulu bilgiler arasında Krişnamurti' ye (1895-1986) birinci yeri vermemek hiç kuşkusuz haksızlık olur. Onun konuşmalarını dinlememiş, konuşmalarını derleyen kitapları okumamış olanlar da ondan etkilenmiş birkaç kuşak aydının yazdıkları yazılar, romanlar, sahne oyunları, yaptıkları filmler aracılığıyla Krişnamurti' nin düşünceleriyle tanışmışlardır. Bu aydınlara örnek olarak burada *Aldous Huxley*' in adını anabiliriz. Krişnamurti daha 14 yaşındayken ünlü gizemci örgüt "Theosophy Derneği" tarafından dünyaya geleceğin evrensel öğretmeni, *Kurtarıcı Mesih* olarak tanıtılmıştı.

Ama o bu rolü reddetti ve başına getirildiği gizemci "Doğu Yıldızı" örgütünü 1929 yılında feshetti. Fesih demecinde izdeşlerine şöyle sesleniyordu: *"Şimdi başka bir örgüt kurup bir başkasının sizi gelip kurtarmasını bekleyebilirsiniz. Kendinizi içine kapatmak için kafesler örmeniz beni ilgilendirmez. Benim tek istediğim insanların koşulsuz ve mutlak bir özgürlüğe ulaşmalarına yardımcı olmaktır."*

Bundan sonraki yaşamında dünyanın dört bir yanında konuşmalar yaparak, okullar açarak bu isteğini gerçekleştirmeye çalıştı. Bir yüzyıla yaklaşan yaşamını insanların gözlerinin bağlarını, ayaklarının kösteklerini çözmeye adadı.

